

Antillianen in Vlaardingen

heden en toekomst?

Amsterdam, 10 april 2003

Agnes Bürmann
Eva Klooster

Inhoudsopgave

1	Aanleiding en opzet	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Opzet van het onderzoek DSP	5
1.3	Opzet onderzoek CED	5
1.4	Leeswijzer	6
2	Wonen	7
2.1	Inleiding	7
2.2	Ervaringen en wensen doelgroep	8
2.3	Ervaringen professionals	11
3	Voorschoolse periode en opvoeding	12
3.1	Inleiding	12
3.2	De ervaringen en wensen van de doelgroep	13
3.3	Ervaringen en wensen van professionals	13
4	Basisonderwijs	16
4.1	Inleiding	16
4.2	Ervaringen van de doelgroep (ouders van leerlingen)	17
4.3	Ervaringen van professionals - verkregen vanuit vragenlijsten	20
4.4	Ervaringen van professionals - verkregen vanuit interviews	20
4.5	Samenvatting	25
5	Voortgezet onderwijs	26
5.1	Inleiding	26
5.2	Ervaringen van de doelgroep	26
5.3	Ervaringen van professionals - verkregen vanuit vragenlijsten	28
5.4	Ervaringen van professionals - verkregen vanuit interview	29
5.5	Samenvatting	31
6	Overige betrokkenen onderwijs	32
6.1	Schoolmaatschappelijk werk (gegevens schriftelijk aangeleverd)	32
6.2	Leerplichtambtenaar gemeente Vlaardingen (gegevens schriftelijk aangeleverd)	33
6.3	Stichting Onderwijsvoorrangsbeleid Vlaardingen	34
6.4	CED-groep (locatie Nieuwe Waterweg-Noord)	36
7	Hulpverlening en begeleiding	37
7.1	Inleiding	37
7.2	Ervaringen van de doelgroep	38
7.3	Ervaringen van professionals	38
7.4	Wet integratie Nieuwkomers	41
8	Jeugd buiten schooltijd	43
8.1	Inleiding	43
8.2	Ervaringen en wensen van de doelgroep	43
8.3	Ervaringen en wensen van professionals	45
9	Werk en financiën	46
9.1	Inleiding	46
9.2	Werk en inkomen	46

10	Veiligheid en criminaliteit	50
10.1	Inleiding	50
10.2	Onveiligheidsgevoelens	50
10.3	Criminaliteit	51
11	De toekomst	53
11.1	Samenvatting: de Antilliaanse situatie in Vlaardingen in vogelvlucht	53
11.2	Voorlopige aanbevelingen	55
11.3	Ten slotte: regie en registratie	67
	Bijlagen	
Bijlage 1	Bronnen DSP	69
Bijlage 2	Toelichting voorzieningen	71
Bijlage 3	Bronnen CED-groep	72
Bijlage 4	Antwoorden vragenlijsten basisonderwijs	73
Bijlage 5	Antwoorden vragenlijsten voortgezet onderwijs	82

1 Aanleiding en opzet

1.1 Aanleiding

De gemeente Vlaardingen is bezig met de eerste fase van uitvoering van het Plan van Aanpak Preventiebeleid 2002-2004. Onderdeel van het Plan van Aanpak zijn activiteiten gericht op de bevordering van integratie en participatie van Antillianen, waaronder een oriënterend onderzoek naar de positie, wensen en problematiek van Antilliaanse inwoners van Vlaardingen. Begin februari 2003 zijn de onderzoekswerkzaamheden afgerond. In dit rapport treft u een beschrijving van de belangrijkste resultaten. Het onderzoek is uitgevoerd door onderzoeksbureau DSP-groep in samenwerking met het Centrum Educatieve Dienstverlening (CED). Het CED heeft het onderdeel verzorgd dat betrekking heeft op de situatie in het onderwijs. DSP-groep is verantwoordelijk voor alle overige onderdelen. De onderzoeken van DSP-groep en het CED zijn op elkaar afgestemd, waarbij DSP-groep de 'regie' heeft gevoerd.

In 2001 heeft de gemeente Vlaardingen vastgesteld dat er nog onvoldoende zicht bestaat op de positie, problematiek en wensen van de Antilliaanse gemeenschap in Vlaardingen. Hoewel er de afgelopen jaren verschillende relevante initiatieven in deze richting zijn ondernomen – ondermeer een analyse door politie¹ – is er nog niet eerder onderzoek gedaan waarin ook de wensen en behoeften van de Antilliaanse inwoners expliciet zijn meegenomen. In Vlaardingen zijn geen organisaties actief van en/of voor Antillianen. De gemeente heeft dan ook weinig contact met vertegenwoordigers van de Antilliaanse gemeenschap in Vlaardingen. Mede als gevolg hiervan ontvangt de gemeente de informatie over de Antilliaanse inwoners met name via de professionals en instellingen. De signalen die de gemeente de laatste jaren binnenkrijgt, zijn in toenemende mate signalen van 'zorg'. Voorbeelden daarvan zijn signalen vanuit de voorschoolse voorzieningen waar het bereik van Antilliaanse kinderen laag is, signalen vanuit het onderwijs waar sprake is van schooluitval en achterstanden en signalen vanuit de schuldhulpverlening die steeds vaker te maken krijgen met cliënten van Antilliaanse afkomst.

Bovenstaande constatering is voor de gemeente Vlaardingen aanleiding geweest om de activiteiten gericht op integratie en participatie van de Antilliaanse doelgroep vooraf te laten gaan door een oriënterend onderzoek. De onderzoekers hebben nadrukkelijk de opdracht gekregen om niet alleen een beschrijving te maken van de positie en problematiek van de Antillianen en Arubanen² aan de hand van de ervaringen van professionals, maar om juist ook de Antilliaanse inwoners te betrekken bij het onderzoek. Waarover zijn zij tevreden en minder tevreden in Vlaardingen en wat voor ideeën hebben zij over het oplossen van problemen en het verbeteren van de participatie? Het onderzoek kent dan ook een sterk kwalitatief karakter.

Noot 1 Analyse van de problemen van de Antilliaanse gemeenschap in Vlaardingen. Politie Rotterdam-Rijnmond, district Waterweg en Bestuurs- en Beleidszaken, oktober 2002.

Noot 2 Arubanen zouden vanwege de aparte status van Aruba, ook apart van Antillianen genoemd moeten worden. Omdat echter uit de beschikbare gegevens is gebleken dat in Vlaardingen slechts een zeer gering aantal Arubanen staat ingeschreven is - ten behoeve van de leesbaarheid van dit rapport - besloten om alleen over Antillianen te spreken, terwijl Arubanen nadrukkelijk wel tot de doelgroep van het onderzoek behoren

1.2 Opzet van het onderzoek DSP

Meer specifiek kent de doelstelling van het onderzoek twee onderdelen.

Allereerst het in kaart brengen van positie van de Antilliaanse gemeenschap in Vlaardingen op de belangrijkste leefterreinen; zoals opvoeding en gezin, huisvesting, werk, zorg en overlast/criminaliteit.

Tweede doelstelling is het zicht verbeteren op de aansluiting van het reguliere voorzieningenaanbod in Vlaardingen en de wensen en behoeften van de Antilliaanse inwoners. Aangezien het onderzoek plaatsvindt in het kader van het Preventiebeleid ligt de nadruk op de wensen en behoeften van jongeren en opvoeders.

Naast schriftelijke bronnen (onderzoeksverslagen, nota's, beleidsstukken etc.) zijn face-to-face en telefonische interviews een belangrijke informatiebron geweest. In totaal zijn er met 25 professionals en 21 Antilliaanse inwoners interviews gehouden.

De onderzoeksresultaten zijn gebruikt voor het doen van aanbevelingen.

De aanbevelingen zijn gericht op het:

- verbeteren van aansluiting tussen aanbod en vraag;
- verbeteren van integratie en participatie(mogelijkheden).

1.3 Opzet onderzoek CED

De CED-groep (locatie Nieuwe Waterweg-Noord) heeft het onderzoeksonderdeel verzorgd dat betrekking heeft op de situatie in het onderwijs. Daarvoor is een doelstelling geformuleerd, aansluitend aan de in 1.2 genoemde algemene doelstelling, te weten: Het in kaart brengen van de positie van de Antilliaanse gemeenschap in Vlaardingen op het (deel) terrein van onderwijsachterstanden (waaronder taalachterstand) binnen het basis- en voortgezet onderwijs. De tweede doelstelling is geformuleerd als volgt: Het verder afstemmen van het voorzieningenaanbod binnen het onderwijs in Vlaardingen op de wensen en behoeften van de Antilliaanse inwoners.

Om gegevens te verzamelen, is aan alle scholen voor basis- en voortgezet onderwijs een vragenlijst toegezonden. De vragenlijsten zijn ingevuld door directieleden van de betreffende scholen. Er is met betrekking tot een aantal onderwerpen gevraagd naar de mening van deze directieleden. Er is dus sprake van subjectieve gegevens. Naar aanleiding van de ontvangen antwoorden op de vragen zijn een drietal scholen voor basisonderwijs en één school voor voortgezet onderwijs geselecteerd die worden bezocht door een substantieel aantal Antilliaanse leerlingen. Op deze scholen zijn interviews afgenomen met vertegenwoordigers van de scholen. Daarnaast zijn op de basisscholen interviews afgenomen met ouders/verzorgers van Antilliaanse leerlingen. Op de school voor voortgezet onderwijs is een tweetal leerlingen geïnterviewd.

Verder zijn gegevens verwerkt van de leerplichtambtenaar, van een schoolmaatschappelijk werker en van de directeur van de Stichting Onderwijsvoorrangsbeleid Vlaardingen. De Stichting Onderwijsvoorrangsbeleid Vlaardingen voert - in opdracht van de gemeente Vlaardingen - o.a. stimuleringsprogramma's voor allochtone leerlingen en hun ouders uit op basisscholen in Vlaardingen met een groot aantal achterstandsleerlingen (de zogenaamde OVB-scholen).

In totaal zijn 26 vragenlijsten verwerkt van 26 scholen of vestigingen. Daarnaast zijn meningen of gegevens van 8 professionals en 4 ouders en leerlingen verwerkt.

De onderzoeksresultaten zijn gebruikt voor het doen van aanbevelingen. Daarbij wordt aansluiting gezocht met bestaande infrastructuur en voorzieningen. Er worden o.a. koppelingen gelegd naar:

- onderwijskundige mogelijkheden (pedagogisch en didactisch);
- organisatorische maatregelen;
- ouderbetrokkenheid.

1.4 Leeswijzer

Doel van het onderzoek was om meer zicht te krijgen op de positie van Antillianen en Arubanen op de belangrijkste leefgebieden, zoals voorschool/opvoeding/gezin, school, zorg, werk, financiën etc. De verdeling in leefgebieden vindt u terug in de opzet van het rapport. De hoofdstukken beginnen steeds met een korte inleiding waarin ook kort iets verteld wordt over het aanbod. Vervolgens komen de Antilliaanse inwoners aan het woord over hun ervaringen en wensen. De hoofdstukken sluiten af met een beschrijving van de ervaringen van de professionals. Het laatste hoofdstuk 11 gaat in op de toekomst. Na een samenvatting van de informatie uit de voorafgaande hoofdstukken, waarin de situatie van de Antillianen wordt beschreven, volgen de aanbevelingen voor de toekomst.

Speciale dank vanuit DSP

Dit onderzoek zou niet mogelijk zijn geweest zonder de medewerking van de projectcoördinator Preventiebeleid, professionals en bewoners uit Vlaardingen. Voor het organiseren van gesprekken met Antilliaanse bewoners gaat speciale dank uit naar: Ibrahim Albaz, Lia Overkleeft, Shirlene Volk en Uka Ascenlion. Voorts willen wij de medewerkers van de CED-groep bedanken voor de fijne samenwerking.

In de bijlagen 1 en 3 staan lijsten met professionals waarmee gesproken is voor dit onderzoek. Om privacyredenen is besloten om de namen van de geïnterviewde Antilliaanse bewoners, ouders en leerlingen niet op dit nemen in dit rapport. Desondanks willen wij alle Antillianen die bereid zijn geweest om met ons te praten en mee te denken, hier voor hartelijk bedanken. De gesprekken met bewoners en professionals zijn voor ons de basis geweest van dit rapport en de aanbevelingen voor de toekomst.

2 Wonen

2.1 Inleiding

In 2002 stonden in Vlaardingen officieel 73.841 inwoners ingeschreven. Een klein gedeelte daarvan is van Antilliaanse afkomst (ongeveer 1,7%). Tussen 2000 en 2002 is het aantal formeel ingeschreven Antillianen in Vlaardingen verdubbeld.

De woonsituatie van Antilliaanse inwoners van Vlaardingen wordt bepaald door een aantal factoren.

Allereerst de sociaal-economische positie van Antillianen. Antilliaanse inwoners van Vlaardingen behoren voor een groot deel tot de lagere en laagste inkomensgroepen. Dat betekent dat zij aangewezen zijn op de goedkopere woningen in de huursector.

Ten tweede de positie van de Antilliaanse nieuwkomers³. Antillianen die vanuit de Antillen naar Nederland verhuizen hebben een slechte startpositie op de woningmarkt. Zij komen immers onderaan de wachtlijst voor huurwoningen. Gevolg is dat de Antilliaanse nieuwkomers over het algemeen aangewezen zijn op inwoning bij familie of vrienden. De praktijk heeft uitgewezen dat dit ook voor de zogenaamde gastgezinnen geen ideale situatie is. Krappe behuizing en problemen rond inschrijving en uitkeringen leiden er veelal toe dat nieuwkomers na enkele maanden weer naar een nieuw gastadres op zoek gaan. Het vermoeden⁴ bestaat dat deze situatie voor een deel van de Antilliaanse jongvolwassenen soms jaren blijft voortbestaan. In hoofdstuk 4 is een aparte paragraaf gewijd aan Antilliaanse nieuwkomers.

Ten derde de woonwensen van de Antilliaanse inwoners. Deze komen niet altijd overeen met het Nederlandse woningaanbod. De wensen voor de woonomgeving wijkt niet veel af van de wensen van de autochtone Nederlanders. De meeste Antillianen waarderen een woonomgeving als Vlaardingen als een rustige, veilige en groene gemeente waar zij graag wonen.

De huidige situatie

In Vlaardingen staan per 1 januari 2003 in het totaal 1324⁵ Antillianen ingeschreven. Het grootste deel van hen woont in de Westwijk, Vlaardingen Ambacht en Holy Zuid, met de grootste concentratie in de Zuid- en de Vogelbuurt.

Aantal ingeschreven Antillianen per januari 1999 tot januari 2003

jaar 1999	aantal 569
jaar 2000	aantal 667
jaar 2001	aantal 943
jaar 2002	aantal 1156
jaar 2003	aantal 1324

Het aantal Antillianen dat zich nieuw inschrijft in Vlaardingen neemt sinds een aantal jaar toe, mede door het aantal Rotterdammers en iets mindere mate Schiedammers dat naar Vlaardingen verhuist. Een deel van de voormalig-Rotterdammers is Antilliaan. Een van de redenen dat inwoners van Rotterdam besluiten om naar Vlaardingen te vertrekken zijn de lange wachttijden voor huurwoningen in Rotterdam, vergeleken bij een relatief korte wachttijd

Noot 3 Nieuwkomer : 'minder dan twee jaar in Nederland woonachtig'.

Noot 4 Op basis van andere onderzoeken en ervaringen van projecten voor de Antilliaanse doelgroep in andere gemeenten.

Noot 5 Bron: gemeente.

voor een woning in Vlaardingen. Vermoedelijk is het feit dat in de MVSH-krant⁶ woningen uit Rotterdam én Vlaardingen staan, ook van invloed. Door de MVSH-krant zijn de Rotterdamse woningzoekers goed op de hoogte van de mogelijkheden in de randgemeenten. Omdat de woningen worden toegewezen op basis van woonduur hebben de Rotterdamse woningzoekenden al snel een streepje voor. Een medewerker van Stichting Waterweg Wonen merkt hierover op:

"Mensen uit Rotterdam hebben zelf ontdekt dat het eenvoudiger is om in Vlaardingen een woning te krijgen. Vaak komen de eerste 10 kandidaten van de lijst uit Rotterdam. Dat betekent dat het voor mensen in Vlaardingen steeds moeilijker wordt om een woning te krijgen...Dit is het gevolg dat wij nu selecteren op basis van woonduur en dat de toewijzing zoals die vroeger gebeurde – ook op basis van economische binding – is losgelaten..."

Doordat de ex-Rotterdamers hun woonduur verliezen op het moment dat zij zich inschrijven in Vlaardingen, worden hun kansen om op korte termijn terug te keren naar Rotterdam zeer klein. Op korte termijn terugkeren zou alleen mogelijk zijn wanneer zij zich zouden inschrijven voor een woning waar weinig animo voor is bij andere woningzoekers (huis in slechte staat, afbraakbuurt etc). Bij de woningbouwcoöperatie bestaat de indruk dat Antillianen sneller dan bijvoorbeeld autochtone Nederlanders genoeg nemen met een woning die 'niet helemaal optimaal' is en daardoor sneller een nieuwe woning kunnen vinden.

2.2 Ervaringen en wensen doelgroep

In het kader van dit onderzoek is met 21 Antilliaanse inwoners gesproken over het onderwerp huisvesting en wonen in Vlaardingen. Alle Antilliaanse respondenten – op één na – zijn 5 jaar geleden of korter in Vlaardingen komen wonen.

Een belangrijk deel van hen heeft daarvoor in Rotterdam gewoond, variërend van enkele maanden tot jaren. In Rotterdam beschikten zij vaak niet over een eigen woning; zij woonden in bij familie of beschikten alleen over een kamer in Rotterdam.

Vlaardingen: rustig en veilig

Reden om naar Vlaardingen te verhuizen is enerzijds de mogelijkheid om in Vlaardingen een eigen huurwoning te krijgen (zie paragraaf 2.1) en anderzijds de verbeuring, onveiligheid en stadsvernieuwing in de Rotterdamse wijken waar men woonde. Vlaardingen biedt naar de mening van deze respondenten een veel rustiger, veiliger en groenere woonomgeving. Een Rotterdamse die recent in Vlaardingen is komen wonen, verklaart:

"In Rotterdam heb je veel problemen met criminaliteit, hier heb je rust en groen".

Een 42-jarige moeder vertelt verhuisd te zijn uit Rotterdam omdat haar zoon van 18 jaar zich niet kon losmaken van de 'jeugdbende' die in hun woonwijk opereerde. Zij zegt over haar beslissing:

"Hier heeft mijn zoon zijn rust, je ziet hier geen rondhangende jeugd in Vlaardingen".

Toch wordt Vlaardingen niet helemaal veilig gevonden. Verschillende moeders vertellen niet de straat op te durven als het donker is. Als voorbeeld van onveilige plekken zijn de slecht verlichte straten in de wijk Holy en Babberspolder genoemd.

Noot 6 Krant voor huurwoningen in Maassluis, Vlaardingen, Schiedam, Hoek van Holland.

Jongerenhuisvesting

Drie van de Antilliaanse moeders, die hebben deelgenomen aan het onderzoek, hebben één of meerdere kinderen boven de 18 jaar. Deze kinderen hebben zich - toen zij 18 jaar werden - ingeschreven voor een eigen huurwoning in Vlaardingen. Inmiddels staan de kinderen tussen de 2 en 3 jaar op de wachtlijst. De moeders vragen dringend aandacht voor het vraagstuk van de jongerenhuisvesting. De kleine behuizing in combinatie met meerdere kinderen in huis, maakt dat de moeders het als een zware belasting ervaren dat de oudere kinderen niet zelfstandig kunnen wonen⁷. De jongeren die zijn geïnterviewd maken geen melding van wachtlijsten. De geïnterviewde jongeren wonen thuis of bij hun vriendin. Wel hebben de jongeren aangegeven in Vlaardingen te willen gaan wonen, om dezelfde reden als volwassenen opgeven, rust en veiligheid. De rust bestaat vooral uit het kunnen hebben van privacy en het ontbreken van sociale controle van de (Antilliaanse) gemeenschap. De jongeren willen liever niet in "een getto" terecht komen, maar willen zeker niet in een wijk genoemd de "goudkust" terechtkomen. Zij voelen zich daar niet op hun gemak. De reden die zij opgeven is discriminatie van blanke Nederlanders.

Overlast?

Een klein deel van de Antilliaanse respondenten heeft aangegeven moeite te hebben met de huisvestingssituatie in Nederland. Vooral het wonen op bovenetages wordt als erg onprettig ervaren. Een vrouw die vier jaar geleden met haar kinderen van Curaçao naar Vlaardingen verhuisde vertelt dat zij en haar kinderen erg hebben moeten wennen:

"In het begin vonden de kinderen het hier vreselijk. Het huis staat boven (derde etage), de woningen zijn niet hetzelfde als bij ons. Wij zijn niet gewend boven te wonen. Het meeste dat de kinderen hier missen is contact met de burens, dat ze buiten kunnen spelen, ze zijn hier niet vrij. Mijn dochter zei 'mama, je hebt mij hier in een gevangenis in gestopt'.

De respondenten die weinig tevreden zijn met de huisvestingssituatie vertellen behoefte te hebben om met familie, vrienden en buurtgenoten samen te zijn – het liefst dagelijks. Ook wordt het gezamenlijk vieren van feest- en religieuze dagen erg belangrijk gevonden. Bij mooi weer willen deze respondenten graag met elkaar op straat zitten en doen dat ook, maar uit ervaring weten zij dat de burens hierover klagen bij de woningbouwcoöperaties⁸. De betreffende respondenten kennen in Vlaardingen geen locaties, zoals buurthuizen, waar zij samen kunnen komen zonder overlast te geven aan burens. Zij geven aan daar wel grote behoefte aan te hebben. Zij voelen zich onder deze omstandigheden erg beperkt door de klachten van burens en hebben gevoel dat de 'Antilliaanse manier van leven' niet wordt geaccepteerd.

"Aan het eind van het jaar wil iedereen samen zijn, maar de huizen zijn klein. Alle familie wil bijeenkomen maar dan komen de klachten. Wij willen ook een plek om te vieren wat we voelen, waar er minder klachten komen. Wat moeten we nu doen? Elkaar bellen met kerstmis, hallo hoe gaat het, en dan vroeg naar bed?".

Nederlanders geven op hun manier ook overlast, maar Antillianen tolereren meer, zo is het gevoel. Wat betreft deze respondenten vormen in Vlaardingen honden een grote irritatie en is het hebben van honden tevens een 'Hollandse gewoonte' waar Antillianen nooit over klagen.

Noot 7 Waterweg Wonen werkt momenteel met de gemeente Vlaardingen aan een plan om sloopwoningen tijdelijk te verhuren ten behoeve van jongerenhuisvesting.

Noot 8 Zie paragraaf 2.3

Gemis aan buurtcontacten

Niet alle Antilliaanse respondenten hebben de behoefte om specifiek met andere Antillianen samen te komen en deel te nemen aan Antilliaanse feesten. Ruim de helft van de respondenten heeft juist nadrukkelijk aangegeven op zoek te zijn naar contacten met mensen uit hun nieuwe woonomgeving in Vlaardingen en om minder afhankelijk te zijn van hun Antilliaanse sociale netwerk. Twee respondenten hebben aangegeven naar Vlaardingen verhuist te zijn om meer "privacy" te hebben, iets wat moeizaam verliep binnen hun Antilliaanse sociale netwerk in Rotterdam.

Bureau Welzijnsprojecten bekijkt momenteel – in het kader van het buurtbodeproject (noot:..) - of Antilliaanse buurtbewoners animo hebben om actief te worden in de buurt. De eerste reacties van Antillianen zijn zeer positief. Wel is het duidelijk dat de 'Nederlandse' manier van participeren – zoals bijvoorbeeld deelnemen aan huurderverenigingen, beheergroepen of buurthuisactiviteiten – minder bekend is onder Antillianen.

De Antilliaanse respondenten hebben vrijwel unaniem aangegeven behoefte te hebben aan activiteiten in de buurten, zowel voor kinderen en jongeren als voor volwassenen. In hoofdstuk 4 wordt verder ingegaan op het aanbod voor de jeugd. Over de activiteiten voor volwassenen is vaker genoemd dat men behoefte heeft aan ontmoeting met buurtgenoten. In het kader van het buurtbodeproject gaat een Antilliaanse buurtbode samen met Antilliaanse buurtbewoners bekijken wat de eerste stappen kunnen zijn.

2.2.1 Antilliaanse inwoners over de toekomst

Met de Antilliaanse respondenten is ook gesproken over de woonwensen voor de toekomst. Waar zou men bij voorkeur willen wonen? In Vlaardingen, Rotterdam of een andere plaats? Heeft men plannen om – op korte of langer termijn - definitief terug te keren naar de Antillen? Waar wil men bij voorkeur dat kinderen opgroeien en naar school gaan?

Ondanks het feit dat alle respondenten relatief kort wonen in Vlaardingen is vrijwel iedereen van plan om in Vlaardingen te blijven wonen. De redenen die respondenten noemen komen aardig overeen. Om te beginnen ervaart men Vlaardingen als een redelijke, groene en veilige woonplek, al mist men er wel vaak sociale contacten en mogelijkheden om te recreëren. Een enkeling wil vanwege het gemis aan sociale contacten liever terug naar Rotterdam.

Uit de gegevens van de gemeente blijkt dat er – zeker op papier – sprake is van een groot aantal verhuisbewegingen tussen Rotterdam, Schiedam en Vlaardingen. Als voorbeeld: in 2001 schreven 146 Antilliaanse Rotterdammers zich in bij de gemeente Vlaardingen en schreven 63 Vlaardingse Antillianen zich in bij de gemeente Rotterdam. Datzelfde jaar schreven 41 Antillianen uit Schiedam zich in bij de gemeente Vlaardingen in. Het is niet onwaarschijnlijk dat de cijfers van de gemeente deels betrekking hebben op verhuizingen op papier. Uit de interviews komen enkele verklaringen naar voren. Deze zijn; een deel van de Antillianen (ver)huurt onder en schrijft zich wel in bij een andere gemeente maar verhuist niet daadwerkelijk⁹ er, een deel van de Antillianen komt relatief snel aan een andere woning in een andere wijk of gemeente doordat zij zich inschrijven op minder geliefde woningen, bijvoorbeeld een grote woning in een slechte wijk. Verder worden jaarlijks enkele Antilliaanse huishoudens door de woningbouwcorporatie naar een andere woning verplaatst, vanwege overlastsituaties.

Geen van de geïnterviewde Antillianen heeft op dit moment concrete plannen

Noot 9 Daadwerkelijke verhuizingen komen dus niet overeen met formele gegevens m.b.t verhuizingen.

om naar de Antillen te verhuizen. De meest genoemde reden om in Nederland te blijven wonen is de wens om zichzelf en de kinderen goede toekomstperspectieven te bieden, waar het volgen van Nederlands onderwijs en opleidingen een onderdeel van vormt. Een toekomst op de Antillen is onder meer vanwege de hoge werkloosheid voor geen van de respondenten een reële optie. Verder is duidelijk dat een deel van de Antilliaanse bewoners met enige regelmaat voor een periode van één tot enkele maanden op de Antillen verblijven om dan weer terug te keren naar Nederland. Kinderen worden vaak meegenomen voor deze tijdelijke terugkeer¹⁰.

Concluderend: het aantal Antillianen dat momenteel in Vlaardingen woont zal de komende jaren niet afnemen, maar toenemen en er zal sprake blijven van mobiliteit van Antillianen in de regio. Verhuizingen naar de Antillen – om daar permanent te gaan wonen – hebben geen invloed van betekenis op het aantal Antilliaanse inwoners van Vlaardingen. Wel mag verwacht worden dat er jaarlijks een relatief kleine groep nieuwkomers uit de Antillen zich in Vlaardingen zal vestigen.

2.3 Ervaringen professionals

Ten behoeve van dit onderzoek is gesproken met medewerkers van de Stichting Woningbouwcorporatie Waterweg. De ervaringen van en met de Antilliaanse bewoners¹¹ zijn voor medewerkers van de woningcorporatie zeer herkenbaar. Een medewerker signaleert dat de woonwensen van een deel van de Antillianen niet overeenkomt met de woonwensen van autochtone bewoners. Als voorbeeld noemt zij dat een deel van de Antilliaanse bewoners, ondanks de vaak kleine behuizing, toch veel en regelmatig familie en vrienden op bezoek krijgt. Bij deze gezinnen is er ook 's avonds nog veel 'leven' en gaan kinderen vaak laat slapen. Nederlandse burens hebben bij de stichting hierover geklaagd; zij zeggen zich beperkt te voelen in hun ruimte en alle drukte storend te vinden.

Een medewerkster van de Stichting weet dat Nederlandse buurtbewoners vaak moeite hebben om zelf contact op te nemen met Antilliaanse burens die overlast geven en liever aan de woningbouwcorporatie vragen om het probleem op te lossen. Een medewerkster van de corporatie:

"Het is een angst van omwonenden die ik niet helemaal kan verklaren. Als ik vraag 'bent u al gaan praten?' dan is het antwoord 'ik kijk wel uit'. Als ik dan vraag 'waarom' dan blijkt het toch angst en onbekendheid te zijn".

Naar aanleiding van bovenstaande ervaringen heeft Stichting Waterweg Wonen besloten om burens beter voor te bereiden op de nieuwe Antilliaanse bewoners. Zo gaat er een medewerker van de woningbouwcorporatie mee naar het nieuwe huis, om de nieuwe burens met elkaar kennis te laten maken. Tegelijkertijd wordt voorlichting gegeven aan Antillianen over regels en normen met betrekking tot wonen. Tot nu toe zijn er goede ervaringen met deze nieuwe werkwijze.

Noot 10 Doordat een deel van de Antilliaanse kinderen in Vlaardingen met enige regelmaat een periode verblijft op de Antillen, wordt met name het onderwijs regelmatig geconfronteerd met Antilliaanse kinderen die een periode niet op school verschijnen. Zie voor een toelichting hoofdstuk over onderwijs.

Noot 11 Zie paragraaf 2.2

3 Voorschoolse periode en opvoeding

3.1 Inleiding

Kinderen tussen 0 en 4 jaar vormen ruim 12% van de Antilliaanse doelgroep. Vergeleken met de andere leeftijdscategorieën is het de één na grootste groep en tevens de snelst groeiende leeftijdscategorie. In januari 2000 stonden nog 55 kinderen tussen 0 en 4 jaar met een Antilliaans/Arubaanse achtergrond geregistreerd, in januari 2001 waren het er 89 en januari 2002 werden 124 Antilliaanse 0-4 jarigen geregistreerd. Bij de laatste telling in oktober 2002 bestond de groep 0-4 jarigen al uit 158 kinderen.

Uit verschillende onderzoeken is bekend dat het percentage alleenstaande moeders onder Antillianen relatief hoog is. Volgens landelijke cijfers is 62% van de Antilliaanse vrouwen met thuiswonende kinderen alleenstaand. Opvallend is dat de vrouwen die in een tweeoudergezin wonen, naar verhouding wat langer in Nederland wonen, vaker werkervaring in Nederland hebben en vaker Nederlands spreken met hun kinderen dan de alleenstaande moeders¹². Gaat het om Antilliaanse tienermoeders dan ligt het percentage alleenstaande moeders veel hoger, maar liefst 95% van deze groep zou alleenstaand zijn. Over de gehele linie staan er iets er meer Antilliaanse volwassen vrouwen dan mannen ingeschreven in Vlaardingen. De leeftijdscategorie 20 tot 24 jarigen valt echter op doordat er 30% meer vrouwen staat ingeschreven (93 vrouwen t.o.v. 62 mannen). Dit verklaart mogelijk ook het feit dat de groep kinderen onder 4 jaar relatief groot is en snel gegroeid is de afgelopen jaren.

Voor kinderen tussen 0-4 jaar is er het zogenaamde *voorschools aanbod*. Het reguliere voorschoolse aanbod in Vlaardingen bestaat uit kinderopvangvoorzieningen en peuterspeelzalen. Naast het reguliere aanbod wordt in Vlaardingen een breed aanbod van voorschoolse projecten aangeboden. De projecten zijn bedoeld voor kinderen tussen 2 en 4 jaar met een taal en/of ontwikkelingsachterstand. Doel is om de kinderen de genoemde achterstanden in een zo vroeg mogelijk stadium te laten inlopen. Bij verschillende projecten wordt er een combinatie gemaakt met een opvoedingsondersteunend aanbod. Welke methodiek en aanpak wordt gebruikt verschilt per project. In bijlage 3 staat een kort overzicht van enkele projecten die vallen onder het voorschoolse aanbod.

Op het terrein van *hulp en zorg* aan ouders/opvoeders van jonge kinderen neemt de Ouder Kind Zorg (OKZ) een belangrijke plaats in. Het OKZ valt onder Thuiszorg Nieuwe Waterweg. Tenslotte moet het consultatiebureau worden genoemd, dat tevens een onderdeel van het OKZ is. Het consultatiebureau wordt in het algemeen beschouwd als de voorziening met het grootste bereik, omdat zij alle baby's en kinderen oproepen op basis van leeftijd. Vanaf de basisschoolperiode komt het schoolmaatschappelijk werk in beeld, zodra er vanuit het onderwijs problemen bij een kind worden signaleerd¹³. Verder is Bureau Jeugdzorg de instelling die jeugd tot 18 jaar en eventueel ook hun opvoeders een aanbod doet, dan wel doorverwijst naar andere instellingen. Vlaardingen valt onder Bureau Jeugdzorg Schiedam¹⁴.

Noot 12 Sociale Atlas van de vrouw, deel 3, Sociaal Cultureel Planbureau 1995.

Noot 13 Schoolmaatschappelijk werk staat beschreven in het hoofdstuk onderwijs.

Noot 14 Het is BJZ – o.a. door ziekte van personeel – niet gelukt om voor het afronden van dit onderzoek gegevens aan te leveren. Mogelijk worden de benodigde gegevens in een later stadium toegevoegd.

In Vlaardingen bestaan geen initiatieven die specifiek gericht zijn op de hulp of begeleiding van Antilliaanse kinderen/jongeren of opvoeders.

3.2 De ervaringen en wensen van de doelgroep

Moeders van jonge kinderen

Vier van de 21 Antilliaanse respondenten hebben kinderen jonger dan vier jaar. Allemaal zijn het moeders onder de 23 jaar. Twee van de vier moeders willen een opleiding doen, één werkt en de vierde moeder is niet actief op zoek naar werk of een opleiding.

Tijdens de gesprekken met de jonge moeders is één vraag – te weten de vraag naar kinderopvang – vele malen gesteld. Twee moeders geven aan dat hun kind een aantal jaar op de wachtlijst voor kinderopvang heeft gestaan, zonder dat het kind geplaatst is. Omdat de moeders toch graag een opleiding willen volgen hebben zij zelf naar een 'informele' oplossing gezocht, maar zij zijn daarover niet tevreden.

Drie van de vier moeders weten weinig over de voorzieningen in Vlaardingen, waaronder het aanbod opvoedingsondersteuning. Of het aanbod zou aansluiten op de wensen van de moeders is – vanwege de onbekendheid met het aanbod – moeilijk op te maken uit de gesprekken. De moeders geven zelf niet aan moeite te hebben met de opvoeding. Deze constatering wordt ook gedaan door professionals.

3.3 Ervaringen en wensen van professionals

Met 7 professionals¹⁵ die werken met kinderen onder de vier jaar zijn gesprekken gevoerd. De professionals hebben de ervaring dat de ontwikkeling van Antilliaanse kinderen en de Antilliaanse opvoeding op een aantal punten verschilt met het gemiddelde Nederlandse beeld.

Opvallend is dat de fysieke ontwikkeling van Antilliaanse kinderen tijdens de eerste levensjaren – in vergelijking met die van autochtone kinderen – zeer snel is. "*Veel Antilliaanse kinderen kruipen met 5 maanden en lopen met 10 maanden*", merkt een medewerker van Ouder-kind-zorg (OKZ) op.

Verder lijkt het erop dat Antilliaanse jonge kinderen relatief vaak overgewicht hebben. De Antilliaanse bezoekmoeder legt uit: "*Voor Antillianen is het zo dat je van een zwaar kind kunt zien dat ze goed te eten krijgen*". De medewerkers van OKZ menen dat het onderwerp 'overgewicht' niet eenvoudig te bespreken is.

In Nederland wordt door veel opvoeders en ook door kinderopvangvoorzieningen veel belang gehecht aan vaste rituelen en tijden voor dagelijkse terugkerende zaken zoals eten, slapen en naar de opvang of school gaan. Aan het bieden van dit soort structuur zou een deel van de Antilliaanse opvoeders minder of geen aandacht besteden – zeker niet bij jonge kinderen. Kinderen die minder structuur hebben gekregen thuis, vallen de peuterspeelzalen op doordat zij zich nauwelijks houden aan regels, druk zijn en daardoor veel aandacht vragen van de leidsters van de peuterspeelzalen. Verder is de ervaring dat de helft van de jonge Antilliaanse kinderen geen of nauwelijks Nederlands spreekt.

Noot 15 Zie bijlage 1.

Een van de leidsters beschrijft de situatie op de peuterspeelzalen als volgt:
"Antilliaanse kinderen gaan gewoon hun gang, dat geeft veel problemen waardoor andere kinderen weer minder aandacht krijgen... Omdat wij ook veel andere kinderen hebben met sociaal-emotionele en taalproblemen, ook Nederlandse en andere kinderen, komen wij nauwelijks meer toe aan de begeleiding van de opvoedingsfasen. Het is nu alleen maar opvoeden en opruimen wat wij doen, aan de taal en emotionele ontwikkeling komen wij niet meer toe, aan creativiteit kom je als laatste toe of helemaal niet".

Antilliaanse opvoeders stellen weinig vragen over problemen. Als de problemen benoemd worden door de professional, wordt het probleem soms wel (h)erkend. Deze methode lijkt echter lang niet altijd te werken. Uit de interviews met de doelgroep blijkt dat het benoemen en bespreken van gevoelige onderwerpen ook vaak als onplezierig wordt ervaren en dat Antilliaanse moeders vervolgens besluiten geen gebruik meer te maken van het aanbod. Opvoeding wordt bijvoorbeeld gezien als een onderwerp waar een buitenstaander zich niet zo maar mee kan bemoeien. Volgens de Antilliaanse bezoeker kan men gevoelige onderwerpen beter aan de orde stellen door de informatie "indirect" te geven.

"Ik ga de moeder niet direct confronteren met 'uw kind is ongezond, want uw kind is te dik'. Voor veel Antillianen is een zwaar kind een gezond kind, het is een teken dat het kind genoeg te eten krijgt. Maar ik laat na een huisbezoek wel een informatiebrief achter in het Papiaments, of ik vertel dat er op de radio of tv een programma komt over eetgewoonten".

De medewerkers van peuterspeelzalen hebben de ervaring dat het niet eenvoudig is om Antilliaanse opvoeders aan te spreken op het gedrag van het kind of de opvoeder. De medewerkers van OKZ en peuterspeelzalen hebben aangegeven nog op zoek te zijn naar een effectieve manier om in te spelen op de andere opstelling van de Antilliaanse opvoeder.

Medewerkers van de OKZ noemen het opvallend dat Antillianen voor het oplossen van problemen niet eerst zelf aan een oplossing werken, maar vaak eerst op zoek gaan naar een vertrouwd persoon in de omgeving die al oplossingen gevonden heeft.

Verschillende professionals vermoeden dat veel jonge Antilliaanse moeders die op het consultatiebureau komen, in het verleden te maken hebben gehad met seksueel misbruik. In hoofdstuk 6 wordt aandacht besteed aan dit onderwerp.

Peuterspeelzalen in de Westwijk hebben gemiddeld twee tot drie kinderen met een Antilliaanse achtergrond per groep van veertien kinderen. Op basis van de wachtlijst voor peuterspeelzalen en kinderopvang wordt verwacht dat het aantal Antilliaanse kinderen per groep het komende jaar zal stijgen. De medewerkers van de peuterspeelzalen vertellen vooral te hopen dat in de toekomst het schoolmaatschappelijkwerk meer ingezet zal worden voor Antilliaanse kinderen onder vier jaar. Verder is er sinds oktober 2002 een Antilliaanse bezoeker verbonden aan het project Moeders informeren Moeders¹⁶.

Noot 16 Zie bijlage 1.

De ervaringen zijn tot nu toe positief, zeker ook omdat de bezoekmoeder een brugfunctie kan hebben tussen professionals en Antilliaanse opvoeders. Ook worden Antilliaanse kinderen met enige regelmaat te laat gebracht of gehaald, vaak door wisselende personen of familieleden. Een vaker genoemde verklaring is dat de meerderheid van de Antilliaanse moeders alleenstaand én relatief jong is. Op de Antillen en Aruba kunnen deze jonge moeders meestal rekenen op ondersteuning door familie. In Nederland lukt het de jonge moeders slechts moeizaam om zich te houden aan de eisen van zelfredzaamheid en verantwoordelijkheid die de Nederlandse samenleving en het moederschap aan hen stelt. Gebrekkige kennis van de Nederlandse taal maakt dat het vragen om ondersteuning bij een officiële instantie moeizaam verloopt.

"Het liefst zoeken ze naar een persoon die ze bij alles kan helpen".

"In Curaçao kan je bij een dokter een afspraak maken, maar meestal ook naar een inloopsprekkuur. Als je niet kunt gaan naar een afspraak dan gaat je moeder of de oma.....Hier in Nederland moeten de moeders het zelf doen, dat zijn ze niet gewend".

4 Basisonderwijs

4.1 Inleiding

In januari 2003 zijn in het kader van dit onderzoek alle Vlaardingse basisscholen door de CED-groep benaderd met het verzoek een vragenlijst met betrekking tot de positie van Antilliaanse leerlingen binnen het basisonderwijs in Vlaardingen in te vullen. Naar aanleiding van de antwoorden die de scholen hebben gegeven op de vragen, wordt een algemeen beeld geschetst van mening van de directies van de basisscholen over de positie van Antilliaanse leerlingen¹⁷ binnen het basisonderwijs.

Na het terugontvangen van de vragenlijsten zijn drie scholen geselecteerd die qua aantal de meeste Antilliaanse leerlingen onderwijs bieden. Het betreft de basisscholen De Westwijzer, Het Palet en Het Mozaïek. Deze scholen zijn benaderd voor een interview met overwegend gespreksonderwerpen van pedagogisch-didactisch karakter. Er zijn vragen gesteld rond een aantal thema's, te weten:

- taalachterstand;
- zorgverbreding;
- gedragsproblematiek;
- gezinssituatie en sociaal-economische positie;
- verzuim en te laat komen;
- verwachtingen.

Volgens de door de leerplichtambtenaar van de gemeente Vlaardingen verstrekte gegevens bezochten op 1 oktober 2002 6745 leerlingen basisscholen in Vlaardingen. Daarvan waren er 184 leerlingen van Antilliaanse afkomst, oftewel een percentage van 2,7%. Volgens de opgaven van de scholen valt meer dan 60% van deze leerlingen in de leeftijd van 4 t/m 8 jaar. Het is gewenst naar aanleiding van het voorliggende rapport waar mogelijk actiepunten uit te voeren, omdat een groot gedeelte van de Antilliaanse leerlingen daarvan nog minimaal 4 jaar in het basisonderwijs en een aantal jaren in het voortgezet onderwijs zal kunnen profiteren. Deze actiepunten dienen in elk geval te worden uitgevoerd op de scholen of vestigingen, waar veel Antilliaanse leerlingen zijn ingeschreven.

Hieronder is een overzicht opgenomen van de aantallen Antilliaanse leerlingen per school, zoals ze verstrekt zijn door de leerplichtambtenaar van de gemeente Vlaardingen. Op niet-vermelde scholen waren op 1 oktober 2002 geen Antilliaanse leerlingen ingeschreven.

Noot 17 Er kan in leerlingadministraties onderscheid worden gemaakt tussen leerlingen afkomstig uit de Nederlandse Antillen (NA) en uit Aruba (AR). In het kader van het voorliggende onderzoek is dit onderscheid niet gemaakt. Wanneer er in het kader van dit onderzoek gesproken wordt over Antilliaanse leerlingen, worden derhalve de beide groepen leerlingen bedoeld.

4.2 Ervaringen van de doelgroep (ouders van leerlingen)

Op elk van de drie geselecteerde basisscholen is een interview gehouden met een Antilliaanse ouder/verzorger, die zijn of haar kinderen op de betreffende basisschool heeft ingeschreven.

4.2.1 Uitwerking interview 1

Gesprek met een Antilliaanse ouder op basisschool "Mozaïek".

Mevrouw N. heeft vier kinderen op de basisschool in de leeftijd van 11, 9, 7 en 6 jaar. Thuis heeft zij nog een peuter. Mevrouw N. is erg tevreden over de school. Zij vindt dat het erg goed gaat met de kinderen.

Bij hun komst op school zijn de kinderen goed begeleid en ondersteund. In het begin hebben twee van haar kinderen logopedie gehad i.v.m. hun taalachterstand. Thuis wordt voornamelijk Nederlands gesproken.

Mevrouw N. geeft aan dat haar kinderen met erg veel plezier naar school gaan. De taalondersteuning heeft zeker bijgedragen tot het welbevinden van de kinderen. De school heeft door haar visie op taal, haar werkwijze en methodieken (interactief taalonderwijs) een belangrijke invloed op het reduceren van de taalachterstand gehad. Mede daardoor is Mevrouw N. erg tevreden over de ondersteuning en begeleiding van de school. Zij ziet dan ook geen aanleiding om verbeteringen of veranderingen aan te brengen.

Bij haar komst in Nederland is Mevrouw N. intensief door een vriendin begeleid. Deze heeft haar wegwijs gemaakt in Nederland. Vanuit instanties heeft er geen verder ondersteuning plaatsgevonden. Mevrouw N. vindt dit een gemis. Zij tekent daarbij aan dat – in tegenstelling tot vijf jaar geleden – momenteel een betere ondersteuning aan Antillianen wordt gegeven.

Mevrouw N. is vanwege de kinderen met haar studie verpleegkunde gestopt. Zij hoopt deze studie weer op te pakken, als de kinderen groter zijn. Zij heeft nu een uitkering. Zij ergert zich aan de traagheid van de Sociale Dienst m.b.t. vragen en uitspraken. Mevrouw N. is erg te spreken over de wijk, zeker nu de huizen worden opgeknapt. Er zijn in haar ogen genoeg speelgelegenheden voor de kinderen.

Mevrouw N. vindt Vlaardingen een prettige stad en Nederland een leuk land. Behalve familie, mist zij in principe niets. Zij heeft met zowel Nederlanders als Antillianen contact. Mevrouw N. neemt geen deel aan het verenigingsleven.

Mevrouw N. vindt het vervelend dat slechts de negatieve kanten van de Antillianen belicht worden. Zij voelt zich echter niet gediscrimineerd. Haar kinderen voelen zich volledig geaccepteerd en hebben veel sociale contacten.

Mevrouw N. wil in Nederland een toekomst voor haarzelf en haar kinderen opbouwen.

4.2.2 Uitwerking interview 2

Gesprek met een Antilliaanse ouder op basisschool het Palet-Oost.

Mevrouw H. heeft twee kinderen op het Palet. De oudste, een jongen, zit momenteel in groep 5. Het dochttertje van mevrouw H. zit in groep 2.

Mevrouw H. is bijzonder te spreken over de school zelf en de begeleiding die gegeven wordt. De school heeft haar zoon in eerste instantie naar het neveninstroomproject verwezen, omdat hij een te grote taalachterstand had om het onderwijs in het Nederlands te kennen volgen. Na een jaar is de jongen uitgestroomd naar het Palet en kan hij het onderwijs volgens moeder goed volgen. Hij heeft moeite met rekenen waarvoor hij extra begeleiding ontvangt. De dochter van mevrouw H. spreekt al redelijk Nederlands en functioneert goed. Mevrouw H. is van mening dat de school veel persoonlijke aandacht aan haar kinderen schenkt en dat dit een belangrijke bijdrage levert aan hun plezier en welbevinden. Mevrouw H. ziet geen reden om veranderingen en/of verbeteringen te willen.

Na haar aankomst in Nederland (ruim 2 twee jaar geleden) heeft Mevrouw H. weinig hulp en ondersteuning ondervonden. Zij heeft dit als buitengewoon vervelend ervaren en voelde zich sterk aan haar lot overgelaten. Dit gevoel werd versterkt door de diverse instellingen waarmee Mevrouw H. in contact kwam. Met enige regelmaat werd zij van het kastje naar de muur gestuurd. Bij toeval is Mevrouw H. in contact gekomen met Vluchtelingenwerk. Deze instantie heeft haar erg goed op weg geholpen en een zeer goede ondersteuning gegeven.

Over de gemeente Vlaardingen als instantie is Mevrouw H. uitermate kritisch. De lage snelheid van handelen, de getoonde starheid, de gebrekkige hulpverlening en ondersteuning zijn haar een doorn in het oog. Op dit moment wordt zij min of meer gedwongen in de thuiszorg te gaan werken, terwijl zij zelf graag in de bejaardenzorg werkzaam wil zijn. De bejaardenzorg past beter bij haar opleiding en werkervaring.

De stad Vlaardingen wordt door Mevrouw H. als een fijne woonplaats aangemerkt. Ook het leven in Nederland bevalt haar goed. Zij heeft echter weinig contacten. Zij bezoekt haar familie in Maassluis veel en heeft enkele Nederlandse kennissen. Mevrouw geeft aan niet al te veel contact te willen met de Antilliaanse gemeenschap, omdat zij andere opvattingen heeft met betrekking tot normen en waarden e.d.

Mevrouw H. wil haar leven graag in Nederland voortzetten en heeft geen behoefte terug te gaan naar de Antillen. Zij heeft onlangs gesolliciteerd als leerling-verpleegkundige en hoopt één dezer dagen een positieve reactie te ontvangen.

4.2.3 Uitwerking interview 3

Gesprek met een Antilliaanse ouder op basisschool de Westwijzer.

Mevrouw W. is een alleenstaande ouder met twee kinderen. Haar oudste zoon bezoekt een school voor speciaal onderwijs in Dordrecht. Haar jongste zoon zit in groep 2 op de Westwijzer. Mevrouw W. is op 18-jarige leeftijd in Nederland gekomen en woont sinds elf jaar in ons land. Zij heeft zich eerst in Limburg gevestigd waar haar moeder al woonachtig was. Aan die periode heeft Mevrouw W. haar Limburgse accent overgehouden. Zij heeft met haar ex-partner nog steeds een goed contact en overlegt met hem met enige regelmaat allerlei zaken die de kinderen betreffen.

Mevrouw W. vertelt dat haar kind met plezier naar school gaat. Haar zoon ontwikkelt zich goed. Zij heeft met haar kinderen altijd Nederlands gesproken. Het valt haar op dat veel Antilliaanse ouders dat niet doen. Zij denkt dat daardoor Antilliaanse kinderen iets meer problemen hebben om het onderwijs

in het Nederlands te volgen. Mevrouw W. geeft aan dat zij heeft gemerkt dat kinderen die Papiaments spreken elkaar sneller opzoeken, maar ook dat het ene kind het Nederlands sneller oppikt dan het andere. Het spreken van Nederlands in de thuissituatie heeft in de ogen van Mevrouw W. een positieve invloed op de leerresultaten. Het is haar opgevallen dat Turkse en Marokkaanse kinderen ondersteuning in hun eigen taal krijgen. Tegelijkertijd geeft zij aan dat Papiaments niet een echte taal met vaste grammaticale regels is. Daardoor is het lastiger om taalondersteuning te geven. Mevrouw W. is van mening dat ouders moeten leren inzien dat het spreken van Nederlands op jonge leeftijd belangrijk is als voorbereiding op de school en het voorkomen van een gevoel van uitsluiting. Haar opmerking heeft betrekking op alle anderstalige ouders. Mevrouw W. heeft de indruk dat een ouderproject een bijdrage kan leveren aan het besef dat het spreken van Nederlands belangrijk is. Zij stelt dat als er "één Antilliaan over de dam komt" de deelname aan een dergelijk, project zal toenemen.

Mevrouw W. heeft een behoorlijk zicht op de problematiek binnen de Antilliaanse gemeenschap. Het valt haar op dat de opvang van nieuwkomer verschilt ten opzichte van tien jaar geleden. Men moet het momenteel meer zelf uitzoeken. Dit is in haar ogen voor een deel een gevolg van de houding van de Nederlanders. Veel Antillianen voelen zich met de rug tegen de muur staan en weten de weg niet naar voorzieningen en instanties. Binnen de eigen kring wordt getracht hulp en ondersteuning te bieden. Mevrouw W. geeft aan dat Antillianen nogal terughoudend zijn bij het bespreekbaar maken van problemen of het inroepen van hulp. Er is ook een flinke groep die zich schaamt om hulp, zowel binnen als buiten de eigen groep, te vragen. Deze groep trekt als het ware een schild om zich heen waardoor problemen verborgen blijven. In deze categorie bevinden zich relatief veel alleenstaande jonge moeders. Mevrouw W. signaleert wel dat degenen die geholpen willen worden sneller hun weg in ons land weten te vinden. In haar ogen zou een laagdrempelige voorziening met een Antilliaanse tussenpersonen een positieve bijdrage aan een oplossing kunnen bieden. Volgens mevrouw W. stappen Antillianen niet snel op "dingen" af. Dit betreft niet alleen het gebruik maken van voorzieningen maar ook de deelname aan het verenigingsleven.

Mevrouw W. heeft bij haar komst in Nederland veel steun van haar moeder ondervonden. Ook op dit ogenblik wordt zij geholpen door haar moeder en haar zus die ook in Vlaardingen woont. Zij ondervindt daarnaast de nodige ondersteuning van haar ex-partner. Mevrouw W. geeft aan dat een dergelijke steun niet voor iedereen is weggelegd. Zij heeft het idee dat een Antilliaanse tussenpersoon een belangrijke rol kan spelen bij de ondersteuning. Zij zou daar zelf best een rol in willen spelen.

Mevrouw W. vindt Vlaardingen een prettige plaats om te wonen. Zij is op zich tevreden over haar woning maar heeft wel behoefte aan een ruimer huis. De Westwijk is in haar ogen een vrij rustige wijk met te weinig speel mogelijkheden voor kinderen.

Op de vraag of haar kind vaak overblijft, geeft Mevrouw W. dat dit voor haar zoon zelden voorkomt. Zij heeft wel het idee dat veel ouders hun kinderen laten overblijven, zodat zij zelf meer ruimte en vrijheid hebben.

Mevrouw W. antwoordt op de vraag over vrijetijdsbesteding, dat het goed is om kinderen te stimuleren aan sport of een andere activiteit deel te nemen. Zij heeft het idee dat Antillianen actief geworven moeten worden, eventueel met vrijstelling of een korting op de contributie.

Tot slot van het interview merkt Mevrouw W. op dat het gewend raken aan een nieuwe omgeving en het gevoel krijgen dat je iets bereikt hebt veel tijd en energie kosten.

4.3 Ervaringen van professionals - verkregen vanuit vragenlijsten

Uit de terugontvangen vragenlijsten blijkt, dat ongeveer de helft van de Vlaardingse basisscholen geen Antilliaanse leerlingen heeft ingeschreven. Deze scholen geven in het algemeen aan, weinig ervaring te hebben met Antilliaanse leerlingen. Zij hebben in het algemeen ook geen voorbeelden van positieve of negatieve gebeurtenissen rondom Antilliaanse leerlingen. De scholen met meer ervaring met Antilliaanse leerlingen zijn beter in staat, meningen te geven over Antilliaanse leerlingen.

Middels de vragenlijsten is een aantal gesloten vragen gesteld. Daarbij zijn ongewogen en gewogen scores bepaald. Bij de ongewogen scores telden de antwoorden van alle scholen – ongeacht leerlingaantal of aanwezige Antilliaanse leerlingen – even zwaar. Bij de gewogen scores zijn de antwoorden van scholen gewogen met een factor gelijk aan het aantal Antilliaanse leerlingen dat de school bezocht op 1 oktober 2002. Wanneer deze ongewogen en gewogen scores worden vergeleken, blijkt dat scholen met meer Antilliaanse leerlingen een wat negatiever beeld hebben van de positie van Antilliaanse leerlingen binnen het onderwijs. Een overzicht van de antwoorden op de gesloten vragen uit de vragenlijst en de bijbehorende scores is opgenomen als bijlage bij dit rapport.

Naast de gesloten vragen is middels de vragenlijsten een aantal open vragen gesteld. Wanneer gevraagd wordt om in algemene bewoordingen de situatie rondom Antilliaanse leerlingen te beschrijven, geven sommige scholen aan dat de Antilliaanse leerlingen niet bijzonder opvallen. Deze scholen ervaren de situatie niet als zorgelijk. Soms is er zelfs sprake van uitsluitend positieve ervaringen. De punten die door scholen als minder positief worden ervaren, zijn in dit onderdeel niet als opsomming opgenomen. Deze punten komen voor het grootste gedeelte naar voren in de volgende interviews.

4.4 Ervaringen van professionals - verkregen vanuit interviews

Naar aanleiding van een aantal stellingen geven de geïnterviewde professionals van de basisscholen De Westwijzer, Het Palet en Het Mozaïek hun meningen over een aantal onderwerpen.

4.4.1 Stelling taalachterstand

Antilliaanse leerlingen spreken thuis vaak (uitsluitend) Papiaments. Volgens het Sociaal Planbureau starten Antilliaanse leerlingen met een taalachterstand van twee jaar of meer.

De taalachterstand bij Antilliaanse leerlingen wordt als een groot tot zeer groot knelpunt ervaren. Naast de pure taalachterstand worden andere knelpunten genoemd, die zich organisatorisch, didactisch of communicatief gebied kunnen manifesteren.

De volgende punten worden door de scholen genoemd:

- de meetbare taalachterstand;
- de didactische achterstand t.o.v. Nederlandse leeftijdgenoten;
- de verschillen qua schoolervaring en schoolachtergrond;
- de opvoedingssituatie die weinig structuur biedt.

De drie basisscholen zijn in staat de leerlingen een structurele vorm van begeleiding te bieden, omdat de zorgstructuur hierop qua formatie, deskundigheid en materialen berekend is. Alle drie hebben een ruime ervaring met allochtone leerlingen. De keuzes van de scholen met betrekking tot het reguliere onderwijsprogramma houden ruimschoots rekening met de populatie die uit diverse allochtone bevolkingsgroepen bestaat. Bij alle scholen zijn taal en taalonderwijs speerpunten.

De drie Vlaardingse scholen participeren in de Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) en zijn in het bezit van diverse taalprogramma's, zoals:

- Zitten, staan, lopen;
- Knoop het in je oren;
- Laat wat van je horen;
- producten van het Expertise Centrum Nederlands, o.a. het Woordenschatproject, Tussendoelen Beginnende Geletterdheid, Interactief Lezen en Schrijven e.d.;
- Kansrijke Taal;
- andere taalprogramma's die geschikt zijn voor de doelgroep.

Door de aanwezigheid van allochtone leerlingen zijn de meeste leerkrachten op de hoogte van de specifieke NT2-didactiek. Veel onderwijsgevers hebben cursussen op dit gebied gevolgd. Op dit moment volgt een aantal leerkrachten scholingsbijeenkomsten op het gebied van taalonderwijs. De scholen worden door de CED-groep ondersteund.

De drie geïnterviewde scholen hebben een taalbeleidsplan. Deze plannen hebben toe bijgedragen dat het onderwijs zodanig is ingericht dat er voldoende rekening wordt gehouden met de samenstelling van de schoolbevolking.

Een belangrijk item voor de scholen is de ouderbetrokkenheid. Uit de antwoorden blijkt dat de betrokkenheid van Antilliaanse ouders in de wijk Baberspolder redelijk gestalte heeft gekregen. In de Westwijk blijkt het lastig te zijn om de ouderbetrokkenheid te vergroten. Dit onderwerp komt in een later stadium uitgebreider aan de orde.

4.4.2 Stelling Zorgverbreding

Antilliaanse leerlingen hebben vaak een werkhoudingsprobleem en/of een didactische achterstand. De achterstand betreft niet alleen taal, maar ook het technisch- en begrijpend lezen en in mindere mate het rekenen. Er wordt in het veld verondersteld dat dit een gevolg is van een schijnbaar matige onderwijskwaliteit op de Antillen.

Naast de taalachterstand komt het regelmatig voor dat er leerlingen op de scholen worden ingeschreven met een didactische achterstand op het gebied van technisch en begrijpend lezen en in mindere mate rekenen. De drie geïnterviewde scholen zien dit als een groot probleem met zowel een didactische als een organisatorische kant. De scholen proberen ieder op hun eigen wijze hierop in te spelen.

Nieuwkomers tussen 6 en 13 jaar worden 's ochtends op het Neveninstroomproject opgevangen om hun taalachterstand te reduceren. 's Middags gaan de kinderen naar een basisschool in hun wijk. De PAC (plaatsingsadviescommissie) bepaalt naar welke school de kinderen gaan. Op het Neveninstroomproject wordt aandacht besteed aan basisvaardigheden als lezen, spelling en rekenen. Er is echter sprake van een didactisch hiaat tussen de uitstroom vanuit het neveninstroomproject en de instroom in het reguliere onderwijs. Een vorm van vervolgpvang (bijvoorbeeld met behulp van handelingsplannen en suggesties) kan een optie zijn om zowel leerlingen als leerkrachten in het reguliere basisonderwijs te ondersteunen bij het verminderen van een nog bestaande achterstand.

De scholen hebben diverse maatregelen getroffen om didactische achterstanden te verkleinen. Een samenvattend overzicht:

- vaststellen van het didactisch niveau;
- Remedial Teaching in en/of buiten de groep;
- verlengde leertijd;
- doublure;
- voorinstructie ten behoeve van lesvoorbereiding en toetsing.

Bij de uitvoering van deze activiteiten worden diverse programma's gebruikt, waaronder ook taalprogramma's. Computers met geschikte software worden regelmatig ingezet, evenals diverse materialen waarmee de leerlingen zelfstandig kunnen werken.

De werkhouding van Antilliaanse leerlingen komt veelal niet overeen met de eisen die het Nederlandse onderwijs op dit terrein stelt. Een oorzaak kan zijn, dat Antilliaanse leerlingen geen idee hebben wat er in ons land van hen verwacht wordt. In hoeverre de kwaliteit van het Antilliaanse onderwijs hierin een rol speelt valt op afstand moeilijk te beoordelen.

4.4.3 Stelling gedragsproblematiek

Er wordt in het onderwijsveld vaak gesteld, dat Antilliaanse leerlingen gedragsproblemen hebben, bijv. onaangepast gedrag, gewelddadigheid e.d.

De gedragsproblematiek wordt door de scholen als een knelpunt ervaren. Twee scholen geven aan dat het geen groot knelpunt is. Hier is duidelijk een verschil te zien tussen de Babberspolder en de Westwijk. De beweging in de woningmarkt lijkt ertoe bij te dragen, dat er in de Westwijk een concentratie ontstaat van Antillianen met een zwakke sociaal-economische positie. In het vraaggesprek komt naar voren dat dit zijn invloed heeft op de problematiek met betrekking tot het gedrag.

Als oorzaken van gedragsproblemen worden aangegeven:

- de problematische gezinssituatie;
- weinig structuur in de thuissituatie.

Als voorbeelden van gedragsproblemen worden genoemd:

- energiek, soms explosief speelgedrag;
- niet houden aan regels;
- te laat komen;
- ongeoorloofd verzuim;
- vermoeidheid, niet uitgeslapen zijn;
- overdadige verwenning.

De scholen proberen ieder op hun eigen wijze op de problematiek in te spelen door binnen de school veel structuur te bieden. Buiten de school is dit lastiger. Er worden steeds nieuwe oplossingen bedacht om problemen het hoofd te bieden.

Nogmaals gezegd; de scholen in Babberspolder geven aan dat de gedragsproblematiek wel meevalt. De Westwijzer signaleert dat de problematiek op haar school zwaarder is. Dit kan een gevolg zijn van de al eerder genoemde concentratie van Antillianen in de goedkope huurwoningen. De directie van de school heeft het idee dat kinderen min of meer op school geparkeerd worden, waardoor vooral het overblijven de nodige problemen kent. De wens van de Westwijzer is om de leerlingen in de lunchpauze uit de school te halen en met professionele krachten een overblijfvoorziening te organiseren. De directie wil hierover in gesprek treden met de gemeente Vlaardingen.

Binnen de drie scholen wordt aandacht besteed aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen. Indien noodzakelijk worden instanties als Schoolmaatschappelijk Werk, GGD en RIAGG ingeschakeld. Deze voorzieningen worden zeer noodzakelijk geacht.

4.4.4 Stelling gezinssituatie en sociaal-economische positie

Binnen de Antilliaanse gemeenschap is er vaak sprake van eenoudergezinnen met als gezinshoofd een alleenstaande (jonge) moeder. De sociaal-economische situatie is zorgelijk. Er is sprake van een laag opleidingsniveau, geen werk, weinig inkomen e.d. Daarbij wordt gesignaleerd dat kinderen binnen het gezin grote verantwoordelijkheden hebben, zoals de zorg voor de jongere kinderen. Het niet op tijd aanwezig zijn op school zou daardoor verklaard kunnen worden. Tevens komt het regelmatig voor dat meerdere gezinnen in één woning vertoeven, waardoor kinderen geen ruimte hebben om rustig hun huiswerk te maken.

Vooral in de Westwijk worden de sociaal-economische situatie en woonsituatie als zorgelijk gekwalificeerd. Er zijn ouders zonder vaste woon- of verblijfplaats. Het komt tevens voor dat meerdere gezinnen in één woning vertoeven en dat diverse kinderen bij oma's en tantes wonen. Het aantal eenoudergezinnen met een jonge moeder als gezinshoofd is aanzienlijk. De meeste moeders zijn overwegend laag opgeleid en leven van een uitkering. Er worden t.a.v. de problemen door de scholen nog andere signalen gegeven:

- aanzienlijk verloop van in- en uitschrijvingen;
- regelmatig wijzigen van adres en telefoonnummer;
- slechte bereikbaarheid van de ouders;
- onduidelijk t.a.v. de activiteiten van de ouders;
- de structuurloosheid van sommige ouders.

Ondanks de genoemde signalen kunnen de scholen moeilijk zicht krijgen op de concrete situatie van de ouders. Men probeert in gesprek te komen en adviezen te geven. Men geeft aan dat veel Antillianen de oplossingen in eigen kring zoeken. Verschil in opvattingen levert in sommige gevallen ook heftige discussies op. Toch wil men blijven proberen de ouders bij hun kinderen te betrekken. Een speciaal project ter vergroting van de ouderbetrokkenheid is een mogelijkheid. Een dergelijk project kan een bijdrage leveren aan het verkrijgen van wederzijds begrip en het bevorderen van de integratie.

Het vermoeden bestaat dat in sommige situaties sprake is van geweld, drugsproblematiek en prostitutie. Men heeft echter geen zicht op de omvang. Men is er zelf nauwelijks mee in aanraking gekomen.

De geïnterviewden merken op dat de kinderen er in het algemeen goed verzorgd uitzien. Uiterlijk vertoon is belangrijk.

Instanties als Schoolmaatschappelijk Werk, GGD en RIAGG spelen een belangrijke rol bij de ondersteuning van scholen, leerkrachten, leerlingen en ouders. De Westwijzer heeft een goed contact met de politie.

4.4.5 Stelling verzuim en te laat komen

Het schijnt voor te komen, dat er meerdere gezinnen in één woning vertoeven waardoor kinderen geen ruimte hebben om rustig hun huiswerk te maken. Verder wordt er gesignaleerd dat kinderen binnen het gezin grote verantwoordelijkheden hebben, zoals de zorg voor de jongere kinderen. Het niet op tijd aanwezig zijn op school en het verzuim zouden daardoor mede verklaard kunnen worden.

Het drietal scholen heeft te maken met verzuim en/of te laat komen. Met ontmoet de volgende verschijnselen:

- ongeoorloofd verzuim (kinderen verdwijnen soms enige tijd, bijvoorbeeld rond de kerst, in verband met een reis naar de Antillen);
- problemen met het tijdsbesef (te laat komen).

Palet en Mozaïek bestempelen dit als "wel eens vervelend". Incidenteel wordt de leerplichtambtenaar ingeschakeld. Men ontvangt niet altijd de juiste backup. De drie basisscholen hebben ieder hun eigen werkwijze om verzuim en te laat komen aan te pakken. Het Palet schakelt zijn Antilliaanse conciërge in om ouders te benaderen. Dit levert het nodige rendement op. De Westwijzer heeft een intensief contact met de leerplichtambtenaar. Deze zit er als het ware bovenop. De inschrijving bij de burgerlijke stand wordt zelfs gecheckt. Door de scholen wordt het van belang geacht de ouders aan te spreken op algemene regels en schoolregels.

Ter verbetering van de situatie van Antillianen wordt het belangrijk gevonden dat instanties het schoolbeleid niet ondergraven. Er moet gestreefd worden naar goede onderlinge afstemming tussen instellingen die zich met de begeleiding en ondersteuning belasten.

4.4.6 Verwachtingen

Tot nu toe zijn een aantal minder knelpunten aan de orde gekomen. Het is algemeen bekend, dat bij het hebben van positieve verwachtingen er grotere opbrengsten zijn.

Alle geïnterviewde basisscholen geven aan, ondanks het voorgaande positieve verwachtingen te hebben van hun Antilliaanse leerlingen. Het lijkt erop dat problemen zich voornamelijk manifesteren, wanneer een leerling net op een school is ingeschreven. Na verloop van tijd lijkt er sprake te zijn van verbetering.

Zoals eerder is vermeld, wordt de ouderbetrokkenheid als een belangrijke factor ter verbetering van de situatie genoemd. Op de scholen in de Babberspolder lijkt de ouderbetrokkenheid groter dan in de Westwijk. Twee van de drie scholen geven aan dat een speciaal project op dit terrein, vergelijkbaar met Op Stap, gerealiseerd zou moeten worden.

Een tweede veranderpunt is het idee om een Antilliaanse politiefunctionaris aan te stellen die belast is met de inventarisatie van de heersende problematiek en op basis van bevindingen de Antilliaanse bevolking kan bijstaan, maar ook tot de orde kan roepen.

Er zijn in de achterliggende jaren meerderde onderzoeken geweest die niet in alle gevallen tot concrete acties hebben geleid. Men hoopt dat dit onderzoek tot een concreet vervolg zal leiden.

4.5 Samenvatting

Scholen met meer Antilliaanse leerlingen lijken een iets negatiever beeld te hebben van de positie van Antilliaanse leerlingen in het onderwijs dan scholen met minder Antilliaanse leerlingen.

Scholen geven genuanceerd aan, dat het met sommige Antilliaanse leerlingen beter gaat dan met andere. Wanneer er gevraagd wordt naar een omschrijving van voorkomende problemen bij leerlingen, worden vooral genoemd:

- taal- en leerachterstanden;
- werkhoudings- en gedragsproblemen;
- problematische gezinssituaties.

In het algemeen vinden scholen, dat zij voldoende in staat moeten worden geacht om te gaan met taal- en leerachterstanden. Meer problemen onderkennen zij met werkhoudings- en gedragsproblemen van leerlingen. Gezinssituaties worden door scholen als een vaststaand feit ervaren, dat buiten hun beïnvloedingsmogelijkheden ligt.

De mening van scholen, dat zij voldoende in staat moeten worden geacht om te gaan met taal- en leerachterstanden, verdient wel enige nadere aandacht. In het voortgezet onderwijs blijkt het overgrote deel van de Antilliaanse leerlingen een school voor Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs (VMBO) te bezoeken. Er bezoeken slechts sporadisch Antilliaanse leerlingen scholen voor HAVO of VWO. Wellicht is het met aanvullende maatregelen in de basisschoolperiode mogelijk, het percentage Antilliaanse leerlingen dat een school voor HAVO of VWO bezoekt, te vergroten. Een aantal aanbevelingen wordt gegeven in hoofdstuk 11.

Ook met betrekking tot de ondersteuning van scholen in hun omgang met werkhoudings- en gedragsproblemen alsmede specifieke gezinssituaties, worden aanbevelingen gegeven in hoofdstuk 11.

5 Voortgezet onderwijs

5.1 Inleiding

In januari 2003 zijn in het kader van dit onderzoek de drie scholen (gemeenschappen) voor voortgezet onderwijs in Vlaardingen door de CED-groep benaderd met het verzoek, op alle vestigingen een vragenlijst in te laten vullen met betrekking tot de positie van Antilliaanse leerlingen binnen het voortgezet onderwijs. Er zijn van twee vestigingen van de drie scholengemeenschappen ingevulde vragenlijsten ontvangen. Naar aanleiding van de antwoorden die de directies van deze vestigingen hebben gegeven op de vragen uit de vragenlijst, wordt een algemeen beeld geschetst van de positie van Antilliaanse leerlingen binnen het voortgezet onderwijs. Daarna is één vestiging geselecteerd die een substantieel aantal Antilliaanse leerlingen onderwijs biedt¹⁸, te weten de Vlaardingse Openbare Scholengemeenschap (V.O.S.) locatie Claudius Civilislaan. Deze vestiging is benaderd voor een interview met overwegend gespreksonderwerpen van pedagogisch-didactisch karakter.

Volgens de door de scholen verstrekte gegevens bezochten op 1 oktober 2002 3899 leerlingen scholen voor voortgezet onderwijs in Vlaardingen. Het aantal Antilliaanse leerlingen dat per school of vestiging is ingeschreven, is niet door alle scholen of vestigingen aangeleverd. Wanneer er uitgegaan wordt van het percentage van 2,7% Antilliaanse leerlingen dat op de Vlaardingse basisscholen staat ingeschreven, leidt dit tot een geschat aantal van 105 Antilliaanse leerlingen die scholen voor voortgezet onderwijs in Vlaardingen bezoeken. De scholen of vestigingen geven aan, dat de meeste Antilliaanse leerlingen staan ingeschreven voor richtingen binnen het Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs (VMBO). Het is gewenst naar aanleiding van het voorliggende rapport waar mogelijk in elk geval op de betreffende vestigingen actiepunten uit te voeren. Naar verwachting wordt op die manier het grootste aantal Antilliaanse leerlingen bereikt.

5.2 Ervaringen van de doelgroep

Op de Vlaardingse Openbare Scholengemeenschap (V.O.S.) locatie Claudius Civilislaan is een interview gehouden met twee Antilliaanse leerlingen.

5.2.1 Uitwerking interview

Gesprek met twee Antilliaanse leerlingen op de V.O.S.

E. is 7 jaar in Nederland, is 13 jaar oud en geeft aan in het LeerWeg Ondersteunend Onderwijs (LWOO) te zitten. S. is slechts 2 jaar in Nederland en heeft zijn leeftijd niet genoemd. Hij heeft eerst op het Neveninstroomproject gezeten om Nederlands te leren.

Noot 18 De Jozefschool heeft aangegeven geen Antilliaanse leerlingen ingeschreven te hebben en heeft de vragenlijst niet retour gezonden. Scholengemeenschap Holland Accent (voormalige Aquamarijn) is niet in staat gebleken, binnen het tijdsbestek van het onderzoek de aantallen op haar vestigingen ingeschreven Antilliaanse leerlingen aan te leveren. Daardoor is het totaal aantal Antilliaanse leerlingen in het voortgezet onderwijs in Vlaardingen niet binnen het kader van dit onderzoek vastgesteld. De V.O.S. vestiging Claudius Civilislaan is de vestiging met het hoogst (op dit ogenblik bekende) aantal Antilliaanse leerlingen.

Hij geeft aan in de BasisBeroepsgerichte Leerweg (BBL) te zitten. Beide jongens zijn geschorst. S. voor enkele dagen en E. voor een langere periode.

De twee Antilliaanse jongens hebben het op de school wel naar hun zin. Zij menen dat zij door sommige leerkrachten voldoende ondersteund worden en door andere niet. Zij geven aan dat zij het liefst een strenge docent hebben die tegelijkertijd ook enige soepelheid kan betrachten. De twee vinden het belangrijk dat de school leuk is. E. heeft techniek als favoriet vak. S. vindt biologie leuk. Beiden geven aan dat zij problemen met het Hollandse tijdsbesef en stiptheid. Op vraag of zij iets veranderd willen zien antwoorden zij dat hun voorkeur uitgaat naar flexibele lestijden. Zij merken wel op dat bij het later beginnen je ook later klaar bent. De maandag vinden E. en S. een moeilijke dag. Door de naweeën van het weekend, zoals uitgaan en familiebezoek zouden zij de maandag het liefste overslaan.

De twee jongens erkennen dat zij op school problemen hebben. Beiden mogen niet meer in de les komen. Voor E. gaat dit het hele schooljaar duren. Dreigende taal in de richting van leerkrachten is de oorzaak van hun schorsing. Zij zitten in een aparte ruimte waarin zij leeropdrachten moeten uitvoeren. Als oorzaak noemen de jongens hun boosheid. Beiden geven toe dat zij snel geïrriteerd te zijn, met name als zij niet snel genoeg aandacht krijgen. Als tweede oorzaak wordt het cultuurverschil genoemd. Op de Antillen mag je door de klas roepen, je brood opeten als je trek hebt en door de klas lopen. Als derde oorzaak wordt de taalachterstand genoemd. Deze hindernis roept vaak een gevoel van onmacht op. Dit vertaalt zich in het overschreeuwen van hun probleem.

De school besteedt in de ogen van E. en S. voldoende aandacht aan hun problemen. De één heeft vooral vertrouwen in zijn mentor, de ander in de leerkracht geschiedenis. Het liefste hebben de beide jongens een intensievere begeleiding bij hun gedrag. Zij geven aan belangstelling te hebben voor kortere lessen waarin hard gewerkt moet worden. E. is van mening dat docenten teveel praten en te weinig gelegenheid bieden om terug te reageren (interactie in het kader van de les). Verder vinden beiden dat er onvoldoende rekening wordt gehouden met hun werktempo. Tijdens het gesprek keert de taalachterstand, als een onderdeel van hun problemen, met enige regelmaat terug. De jongens begrijpen de behandelde leerstof en hetgeen docenten vertellen onvoldoende. Opvallend in het gesprek is de gebrekkige actieve woordenschat van beiden.

De grootste behoefte van de twee jongens ligt in het ontvangen van extra begeleiding op het gebied van taal en lessen m.b.t. gedrag. Ondanks hun verwijdering vanwege hun gedrag tonen zij zich bereid om extra lessen voor taal en gedrag te volgen, ook buiten de reguliere lestijden.

E. en S. hebben bij hun komst in Vlaardingen weinig steun ondervonden van instanties. S. heeft wel taalondersteuning gehad op het Neveninstroomproject. Op vraag of er iets verbeterd of veranderd moet worden geven beide jongens het volgende aan:

- huiswerkklassen met begeleiding, zodat je thuis geen huiswerk meer hoeft te maken;
- hulp van Antilliaanse leerkrachten;
- meer schoolfeesten.

De Antilliaanse jongens zeggen met iedereen contact te hebben. Zij voelen zich echter wel gediscrimineerd, met name door de Turkse en Marokkaanse medescholieren. Zij worden regelmatig voor 'bolletjesslikkers' uitgemaakt. Nederlandse leerlingen beledigen minder.

Ten aanzien van hun eigen toekomst geven E. en S. als antwoord dat er in Nederland meer kansen op een goede toekomst voor hen zijn. En passant vertellen zij dat er op Curaçao een 'cultuuromslag' heeft plaatsgevonden. Er gebeuren in hun ogen 'vreemde' dingen. *"Voor een gouden ketting en drugs worden mensen afgemaakt, alleen omdat ze jaloers en meer geld willen hebben"*, aldus E. Beiden brengen naar voren dat er steeds meer slechte Antilliaanen naar Nederland komen.

E. wil later graag iets in de techniek doen, bijvoorbeeld met auto's. S. wil met computers werken. Ondanks hun huidige problemen zien zij hun toekomst met enig optimisme tegemoet.

5.3 Ervaringen van professionals - verkregen vanuit vragenlijsten

De directie van de V.O.S. vestiging Claudius Civilislaan geeft schriftelijk aan, dat de situatie rondom Antilliaanse leerlingen als wisselend beschouwd kan worden. Er zijn leerlingen die het goed doen, er zijn ook leerlingen die veel problemen veroorzaken. In de klas is het gedrag soms niet correct. In het gebouw, op het schoolplein en rondom het gebouw komt gedrag voor, dat niet getolereerd kan worden.

De directie van de V.O.S. vestiging Claudius Civilislaan geeft aan dat de docenten in het algemeen correct en met begrip voor de situatie van de leerlingen optreden. Anderzijds wordt in een probleemsituatie het gedrag van de docent niet ter discussie gesteld. De directie van het Accent College vestiging Rotterdamseweg geeft aan, dat de leerlingen moeilijk te doorgronden zijn.

De gezinssituaties (de ouder(s)/verzorger(s)) van Antilliaanse leerlingen op de school zijn soms erbarmelijk. Het komt voor dat een alleenstaande moeder met 5 kinderen op 1 kamer woont. Het blijkt moeilijk te zijn om hierin verandering te brengen. Er lijkt weinig begrip te zijn bij de woningstichting.

De ervaringen met de schoolloopbaan zijn ook gemengd. Met veel leerlingen gaat het goed, maar soms gaat het ook heel slecht. De schoolloopbaan wordt in sommige gevallen afgebroken. In vergelijking tot bijvoorbeeld Somalische en Irakese leerlingen is de taalachtergrond kansrijker. Er is echter een negatief verschil met betrekking tot de agressievere houding van de Antilliaanse leerlingen. Leerlingen voelen zich regelmatig achtergesteld of gediscrimineerd.

De V.O.S. vestiging Claudius Civilislaan geeft aan als school op een aantal punten reguliere begeleiding binnen de school te bieden, o.a. :

- kernteams;
- Neveninstroomproject voortgezet onderwijs/Internationale schakelklas;
- Social team;
- Plaatsings Advies Commissie;
- Project Voorwerk.

Het Accent-college vestiging Rotterdamseweg heeft hierover geen uitspraak gedaan.

De V.O.S. vestiging Claudius Civilislaan geeft aan geen hulp of begeleiding aan te kunnen bieden ter verbetering van de thuissituatie, of om de omgang met "verkeerde" vrienden buiten schooltijd te verhinderen. Het Accent-college vestiging Rotterdamseweg geeft aan, geen buitenschoolse opvang te kunnen bieden.

De scholen ervaren in verband met de aanwezigheid van Antilliaanse leerlingen binnen de school behoefte aan de inzet van externe professionals. De V.O.S. vestiging Claudius Civilislaan heeft voorkeur voor een schoolmaatschappelijk werker en/of een deskundige Antilliaanse professional, het Accent-College vestiging Rotterdamseweg geeft aan behoefte te hebben aan de inzet van een schoolmaatschappelijk werker, een psycholoog, deskundige Antilliaanse professionals en extra menskracht.

De scholen hebben een beroep gedaan op de inzet van schoolmaatschappelijk werk, in verband met schoolverzuim, gedragsproblemen bij leerlingen en/of een problematische thuissituatie. De V.O.S. vestiging Claudius Civilislaan geeft aan, dat de instroom van leerlingen van 16 jaar en ouder in het neveninstroomproject voortgezet onderwijs (de internationale schakelklas.) regelmatig problemen oplevert. De inzet van schoolmaatschappelijk werk leidt tot oplossing van gedragsproblematiek.

Ten behoeve van de Antilliaanse leerlingen wordt met name met betrekking tot verzuim een beroep gedaan op de leerplichtambtenaar. Ook komen leerlingen regelmatig te laat. De samenwerking met de leerplichtambtenaar verloopt goed. Bij een melding vindt er terugkoppeling plaats met de leerplichtambtenaar. Er wordt binnen 24 uur actie ondernomen. De leerplichtambtenaar wordt in zijn functioneren echter gehinderd door de slechte bereikbaarheid en de soms oncoöperatieve houding van ouders.

5.4 Ervaringen van professionals - verkregen vanuit interview

Mede naar aanleiding van het voorgaande geeft de geïnterviewde professional van de V.O.S. zijn mening over een aantal onderwerpen. Dit interview werd gehouden met betrekking tot de vestiging Claudius Civilislaan waar voornamelijk VMBO-leerlingen zitten.

De taalachterstand bij Antilliaanse leerlingen speelt ook op de V.O.S. een grote rol en wordt als een behoorlijk knelpunt gezien. De achterstand zorgt ervoor dat sommige leerlingen de lessen met moeite kunnen volgen. De school heeft de mogelijkheid om nieuwkomers en leerlingen met een taalachterstand te verwijzen naar het neveninstroomproject voortgezet onderwijs (voormalige Internationale Schakelklas (ISK)), die in hetzelfde gebouw is gevestigd. In het neveninstroomproject voortgezet onderwijs krijgen leerlingen de gelegenheid hun taalvaardigheid in het Nederlands te vergroten. Een lastige doelgroep binnen het neveninstroomproject voortgezet onderwijs wordt gevormd door de 16- en 17-jarigen. Verschillen in leeftijd, schoolervaring en niveau zijn lastige zaken om mee om te gaan.

De V.O.S. wordt in geld niet extra gefaciliteerd om Antilliaanse leerlingen te begeleiden, maar heeft daaraan wel behoefte. Het is een wens van de school om een vorm van begeleiding van deze leerlingen met de daaraan gekoppelde inrichting van het onderwijs structureel te maken.

De V.O.S. is gespecialiseerd in de opvang van leerlingen met een didactische achterstand. De school is een zogenaamde tweedekansschool.

Daardoor kan men leerlingen die elders uit de boot zijn gevallen de mogelijkheid bieden hun schoolloopbaan voort te zetten. De school heeft in de zorgstructuur een aantal specialisten op het gebied van dyslexie, faalangst en motorische remedial teaching. ICT wordt regelmatig ingezet binnen de leerlingenzorg. Verder probeert men de klassen zo klein mogelijk te houden.

Gedragsproblemen worden als een bijzonder groot knelpunt aangemerkt. De sociaal-culturele achtergrond van Antilliaanse leerlingen wordt als oorzaak gezien. Er zijn leerlingen die weinig respect voor docenten en medeleerlingen tonen en dit nogal luidruchtig kenbaar maken.

De V.O.S. probeert op allerlei gebieden in te spelen op problemen.

Een resumé:

- de V.O.S. is een tweedekansschool;
- er wordt binnen de school gewerkt met kernteams;
- men neemt deel aan de social teams;
- men participeert in "Voorwerk"(doel:"in het spoor houden" van leerlingen);
- er is contact met het Centraal Meldingspunt.

Binnen de V.O.S. is een grote behoefte aan professionalisering op het gebied van gedragproblematiek en de pedagogische kant van het vak.

De V.O.S. komt net als de basisscholen met enige regelmaat in aanraking met eenoudergezinnen, sociaal-economische problemen en soms problematische gezins- en woonomstandigheden. Er wordt aangegeven dat veel verbor-gen blijft. Het gebrek aan gezag binnen de gezinnen straalt uit naar het gedrag op school.

Via sommige leerlingen loopt de school tegen uitingen van geweld en drugsproblematiek aan. Het wordt opvallend gevonden dat bij signalering van problemen door de school er weinig terug gereageerd wordt door ouders of verzorgers. Pas als het een probleem van het gezin wordt, neemt men contact met de school op. De school tracht hoe dan ook ondersteuning in de breedste zin des woords te geven.

Te laat komen en verzuim zijn voor de V.O.S. geen onbekende verschijnselen. De school heeft een goed systeem waarin veel terugkoppeling plaatsvindt en binnen 24 uur actie wordt ondernomen. De bereikbaarheid van ouders verstoort de acties.

De school probeert voortijdig schooluitval zoveel mogelijk te voorkomen. De reeds eerder genoemd instanties, zoals 'Voorwerk' en schoolorganisatorische structuren, zoals de kernteams, hebben als belangrijke taak om leerlingen binnen het onderwijs te houden. Verder wordt opgemerkt dat de school de verplichting heeft om '15 + leerlingen' binnen het onderwijs te houden. De plaatsingsadviescommissie houdt zich ook met het voorkomen van voortijdig schooluitval bezig.

De directie van de V.O.S. stelt dat er veel goed functionerende Antilliaanse leerlingen zijn. Alle leerlingen worden gelijk en gelijkwaardig behandeld. Pas wanneer de noodzaak zich voordoet, worden aanvullende maatregelen genomen.

De school geeft als gewenste verbeter- en veranderpunten het volgende aan:

- in voorkomende gevallen kan er wellicht meer actie vanuit Jeugdzorg geïnitieerd worden;
- de school wil meer grip krijgen op uitvallende leerlingen;
- wellicht is een middel naschoolse opvang en huiswerkbegeleiding met behulp van Antilliaanse welzijnswerkers, of
- beïnvloeding van de vrijetijdsbesteding en sportbeoefening;
- meer sociale begeleiding van jonge moeders;
- seksuele voorlichting voor leerlingen;
- het aanstellen van een Antilliaanse functionaris die een identificatierol kan vervullen door het spreken van de taal en het hebben van dezelfde achtergrond, kan een positieve uitwerking hebben.

De V.O.S. is blij dat veel Antilliaanse leerlingen het goed doen. Er blijft echter een continuüm van zorg nodig om uit- en opvallende leerlingen adequaat te begeleiden.

5.5 Samenvatting

De gegevens over het aantal ingeschreven Antilliaanse leerlingen in het voortgezet onderwijs zijn niet volledig. De Jozefschool heeft aangegeven geen Antilliaanse leerlingen ingeschreven te hebben, het aantal ingeschreven Antilliaanse leerlingen op het Accent-college (voormalige Aquamarijn) is in het kader van dit onderzoek niet beschikbaar gesteld. Daardoor zijn de ervaringen van professionals beperkt gebleven tot de die van de Vlaardingse Openbare Scholengemeenschap (V.O.S) vestiging Claudius Civilislaan. Er is sprake van een genuanceerd beeld van Antilliaanse leerlingen. De school heeft een aantal suggesties gegeven om in nog meer gevallen de schoolloopbaan van Antilliaanse leerlingen succesvol te laten zijn. Naar aanleiding van het voorgaande wordt een aantal aanbevelingen gedaan in hoofdstuk 11.

6 Overige betrokkenen onderwijs

Rondom het basisonderwijs en voortgezet onderwijs in Vlaardingen beweegt zich een aantal instanties als dienstverlener, hulpverlener, handhaver van wettelijke voorschriften of begeleider. Ook een combinatie van deze rollen komt voor. In dit hoofdstuk wordt informatie gegeven door het Schoolmaatschappelijk Werk, door de leerplichtambtenaar van de gemeente Vlaardingen en door de Stichting Onderwijsvoorrangsbeleid Vlaardingen. Ook de CED-groep is actief als begeleider, vooral op de basisscholen. Omdat de CED-groep mede-uitvoerder is van dit onderzoek, is ervoor gekozen terughoudend om te gaan met een beschrijving van de mogelijkheden die de CED-groep heeft organisatie.

6.1 Schoolmaatschappelijk werk (gegevens schriftelijk aangeleverd)

De bevindingen van de betreffende schoolmaatschappelijk werker met Antilliaanse gezinnen concentreren zich in de Westwijk.

In de afgelopen drie jaar heeft zij circa 10 tot 15 gezinnen besproken met Intern Begeleiders van een school en/of leerkrachten. Er is meestal ook contact geweest met de ouder(s) of verzorger(s). Het betreft dikwijls jonge alleenstaande moeders, die echter vaak weer een nieuwe relatie hebben. Zij hebben vaak met 16 of 17 jaar al hun eerste kind gekregen. Zij zijn volgens de school (*westerse normen*) niet in staat hun kinderen goed op te voeden en/of te verzorgen.

Klachten van leerkrachten zijn:

- slechte verzorging van kinderen qua kleding - vuil, te koud gekleed (geen sokken b.v.;)
- kinderen komen zonder ontbeten te hebben op school;
- kinderen hebben geen eten bij zich voor het overblijven;
- thuis is er geen structuur in tijden van eten en slapen;
- kinderen gaan te laat naar bed, daardoor hebben ze slaaptekort, daardoor maken ze op school een slaperige indruk;
- kinderen krijgen weinig aandacht van ouders;
- kinderen geven signalen dat ouders 's avonds niet thuis zijn;
- kinderen maken geen huiswerk;
- kinderen komen niet op tijd op school;
- kinderen en ouders houden zich niet aan afspraken.

Eenmaal heeft de schoolmaatschappelijk werker een moeder gesproken, die te overbezorgd was, waardoor haar zoontjes juist uit de band sprongen. Er is een aantal moeders met opvoedingsmoeilijkheden. Zij kunnen de kinderen niet aan, vinden de aanpassing in Nederland moeilijk en hebben problemen, zoals:

- taalproblemen;
- financiële problemen;
- relatieproblemen (NB. De schoolmaatschappelijk werker geeft aan drie maal geconfronteerd te zijn met een vader in detentie).

De opvoeding wordt vaak overgelaten aan een oudere zus of oma.

In de Westwijk wordt in het wijkoverleg gepraat over een wijkgerichte aanpak voor Antillianen, o.a. door een medewerker van de Stichting Onderwijsvoorrangsbeleid Vlaardingen en de wijkcoördinator.

Er is in het kader van bezoekmoeders (buurtmoeders) ook een Antilliaanse moeder aangesteld onder coördinatie van een medewerker van de stichting Onderwijsvoorrrangsbeleid Vlaardingen

De schoolmaatschappelijk werker geeft aan, dat een collega van haar in de Babberspolder twee keer te maken heeft gehad met Antilliaanse gezinnen. Beide keren ging het om alleenstaande moeders. In het ene geval betrof het gedrags- en leerproblemen (van kinderen), in het andere geval bleek de verzorging van de kinderen een reden tot zorg. In beide gevallen vormde het zich houden aan afspraken een probleem.

6.2 Leerplichtambtenaar gemeente Vlaardingen(gegevens schriftelijk aangeleverd)

De leerplichtambtenaar van de gemeente Vlaardingen wordt ingeschakeld bij bemiddeling van problemen die zich op scholen voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs kunnen voordoen. Regelmatig gaat het om problemen rondom de inschrijving van een leerling of rondom verzuim.

Bij aanmelding van een leerling bij school wordt regelmatig informatie achtergehouden door de ouders. Zo komt het bij verhuizing voor dat een leerling in de vorige plaats in de procedure zat voor onderzoek speciaal onderwijs. Dit komt bij de huidige school pas naar voren wanneer er door de leerkracht een achterstand in de ontwikkeling wordt geconstateerd. Sommige ouders melden bij de school dat ze direct uit de Antillen komen om problemen op de vorige school te verbloemen. Scholen melden veel gedragsproblemen van de leerlingen. Ouders geven aan school belangrijk te vinden voor hun kinderen, maar het is voor scholen soms moeilijk duidelijk te maken aan ouders dat structuur in het gezin noodzakelijk is voor een goede ontwikkeling van het kind. Hier ligt een kans voor het schoolmaatschappelijk werk

In afgesproken trajecten komen ouders afspraken vaak niet na. Na opmerking van derden (school, leerplicht) worden de afspraken nog niet nagekomen.

Binnen de Antilliaanse cultuur heerst een sterke familieband. Wanneer er bijvoorbeeld een familielid ziek is, helpt men elkaar. Het komt dan ook voor dat kinderen een paar dagen niet naar school zijn gegaan omdat men met het gezin bij familieleden verbleef voor ondersteuning.

Veel gezinnen bestaan uit jonge moeders. Veelal geven de moeders in het algemeen de indruk de organisatie rond het gezin niet goed aan te kunnen. Wanneer bijvoorbeeld de baby slaapt, kan moeder niet de andere kinderen naar school brengen en blijven ze thuis. Wanneer moeders met kinderen alleen in Nederland wonen (dus zonder familie in de buurt) voelen zij zich eenzaam en machteloos en missen de begeleiding in de opvoeding.

Het blijkt bij problemen vaak moeilijk om met ouders in contact te komen, bijvoorbeeld door snel wisselende mobiele nummers en/of veelvuldige verhuizing. Er wordt slecht aan de school doorgegeven dat het gezin verhuist. Soms moet de school er via allerlei omwegen achter komen dat het gezin is vertrokken.

De Antilliaanse bevolkingsgroep kan worden beschreven als een temperamentvolle groep. Wanneer een Antilliaan het niet eens is met een ander, wordt dit vaker verbaal agressief geuit in vergelijking met andere groepen.

6.3 Stichting Onderwijsvoorrrangsbeleid Vlaardingen

De Stichting Onderwijsvoorrrangsbeleid Vlaardingen (OVb) is een door de gemeente Vlaardingen gesubsidieerde instelling, die in opdracht van de gemeente Vlaardingen uitwerking geeft aan het lokaal onderwijsachterstandsbeleid in Vlaardingen. De activiteiten van de Stichting OVb zijn met name bedoeld voor het verbeteren van kansen van kinderen uit achterstandssituaties op peuterspeelzalen (inclusief peuterplus-project) en basisscholen. In de uitvoering worden deze activiteiten vooral gericht op kinderen op peuterspeelzalen en basisscholen, op hun ouders, op leidsters van peuterspeelzalen en op leerkrachten van basisscholen.

Met de directeur van de Stichting OVb is een interview gehouden naar aanleiding van de voorlopige uitkomsten van de onderzoeken van DSP-groep en de CED-groep. Binnen het kader van het onderzoek van de CED-groep is ervoor gekozen geen uitputtende opsomming te geven van de activiteiten die door de Stichting OVb worden uitgevoerd. In het interview is vooral gesproken over de ervaringen van de doelgroep (Antillianen) en professionals, en de kansen die dit voor de Stichting OVb biedt om actief met deze ervaringen om te gaan.

De directeur herkent veel in de omschrijvingen die door de diverse professionals zijn gegeven met betrekking tot de situatie van Antillianen in Vlaardingen in het algemeen, en die van Antilliaanse leerlingen in het Vlaardingse onderwijs in het bijzonder. Hij is van mening, dat zich vooral problemen voordoen met betrekking tot:

- taalachterstanden;
- didactische achterstanden;
- werkhoudings- en gedragsproblemen;
- opvoedings- en gezinssituaties.

Met betrekking tot taalachterstanden merkt hij op, dat een nieuw lokaal taalbeleidsplan richting kan geven aan een verdere versterking van het aanbod voor taalontwikkeling op individuele scholen. In een dergelijk nieuw plan kunnen recente ontwikkelingen op het gebied van taalontwikkeling worden gecombineerd met activiteiten, die hun rendement in het verleden bewezen hebben. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van taalontwikkeling zijn bijvoorbeeld de activiteiten die worden uitgevoerd in het kader van de Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE). Daarnaast worden door het Expertisecentrum Nederlands (EN) producten ontwikkeld die een meer betekenisvolle aanbieding van taal mogelijk maken voor kinderen vanaf 4 jaar. Een andere ontwikkeling, die deels ook terug te vinden is binnen de producten van het Expertisecentrum Nederlands, is het gebruik van coöperatief leren. Door het op een specifieke manier samenwerken ontstaat meerwaarde in het leerproces voor alle leerlingen. Over de inzet van Onderwijs in Allochtone Levende Talen (OALT) neemt hij geen standpunt in, omdat de verwachting is dat de regeling OALT door het Ministerie zal worden afgeschaft.

De directeur van de Stichting OVb ziet mogelijkheden om bij een eerste opvang van Antilliaanse leerlingen met taalproblemen gebruik te maken van het neveninstroomproject basisonderwijs, ook wanneer het leerlingen betreft die al langer in Nederland woonachtig zijn. De opvang voor deze leerlingen zou op dezelfde manier georganiseerd en gefinancierd kunnen worden als dat nu gebeurt voor leerlingen van het neveninstroomproject. Op dit ogenblik is het neveninstroomproject toegankelijk voor leerlingen vanaf 6 jaar. De directeur van de Stichting OVb herkent de wens van sommige scholen, een centrale of wijkgebonden faciliteit te creëren voor de opvang van niet- of nauwelijks aanspreekbare leerlingen van 4 en 5 jaar.

Hij ondersteunt het opzetten van een 'kopklas' als overgang tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs voor talentvolle allochtone leerlingen met een taalachterstand. De voorbereidingen hiervoor zijn al in gang gezet. Wellicht is het eveneens mogelijk de rol van het neveninstroomproject voortgezet onderwijs (voormalige internationale schakelklas) uit te breiden, analoog aan de gesuggereerde uitbreiding voor het basisonderwijs.

Met betrekking tot didactische achterstanden is hij van mening, dat de formatie die vanuit de gewichtenregeling aan scholen wordt toebedeeld, in elk geval ten dele direct ten goede moet komen aan doelgroepleerlingen. Daarbij geeft hij de ruimte aan de scholen om hier zelf invulling aan te geven. Dit laat onverlet dat de zorgverbreding, zoals die binnen scholen wordt vormgegeven, effectief moet zijn. Eén van de mogelijkheden om deze effectiviteit te meten, is het gedurende langere tijd vastleggen van de onderwijsopbrengsten van leerlingen. Vanaf het schooljaar 2002-2003 gebeurt dit op de OVB-scholen in Vlaardingen middels een monitorsysteem.

Met betrekking tot werkhoudings- en gedragsproblemen is de directeur van de Stichting OVB van mening, dat het bestaande aanbod van activiteiten door de Stichting OVB en de CED-groep goede mogelijkheden biedt tot beïnvloeding van werkhouding en gedrag van leerlingen. Gezien het feit dat scholen met Antilliaanse leerlingen relatief vaak geconfronteerd worden met problemen op het gebied van werkhouding en gedrag van deze leerlingen, vindt hij het raadzaam om vanuit de Stichting OVB gericht deze scholen te benaderen met een aanbod voor het uitvoeren van activiteiten ter beïnvloeding van werkhouding en gedrag van leerlingen.

Als laatste onderwerp wordt gesproken over opvoedings- en gezinssituaties. Alle projecten die door de Stichting OVB worden uitgevoerd zijn in den lande effectief gebleken als middel om opvoedings- en gezinssituaties te beïnvloeden. De directeur vindt het een optie, om speciaal voor de Antilliaanse doelgroep activiteiten op te starten. Al naar gelang de specifieke hulpvraag kan gekozen worden voor Opstap, Peutertje Luister, Kleutertje Luister, Opvoeden Zo of Balans. Daarbij is het gewenst om meer ouders uit de Antilliaanse doelgroep toe te leiden naar deze voorzieningen. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van Antilliaanse intermediairs of contactouders. De directeur heeft verder positieve evaluatiegegevens van scholen over de inzet van schoolmaatschappelijk werk. Hij is er een voorstander van, de rol van het schoolmaatschappelijk werk te borgen en daar waar gewenst te versterken.

De directeur van de Stichting OVB geeft aan, dat een het concept van de wijkschool een aantal kansen biedt om actief doelgroepenbeleid te voeren. Zo kan er binnen het concept van de wijkschool tussen- en naschoolse opvang worden gerealiseerd. Ook kunnen leerlingen middels dit concept in contact worden gebracht met diverse vormen van sport en vrijetijdsbesteding. Ook kan er wellicht een 'zorgloket' worden ingericht, waardoor bepaalde zorg- en hulpvoorzieningen laagdrempeliger worden en gemakkelijker toegankelijk worden voor de doelgroep. Wellicht leidt het concept van de wijkschool op termijn ook tot een grotere ouderbetrokkenheid.

6.4 CED-groep (locatie Nieuwe Waterweg-Noord)

Zoals reeds in de inleiding vermeld, is er binnen de kaders van het onderzoek voor gekozen, de mogelijkheden van de CED-groep niet uitgebreid te beschrijven. De CED-groep is actief als begeleider van scholen, vooral op de basisscholen. Omdat de CED-groep mede-uitvoerder is van dit onderzoek, is ervoor gekozen terughoudend om te gaan met een beschrijving van de mogelijkheden die de CED-groep heeft organisatie. Op dit ogenblik vindt begeleiding van basisscholen in Vlaardingen door de CED-groep vooral plaats door middel van:

- door het Rijk gesubsidieerde begeleidingsuren;
- door de school of haar bestuur ingekochte begeleidingsuren vanuit eigen (nascholings)budgetten;
- door de Stichting OVB ingekochte begeleidingsuren.

De CED-groep is van mening dat zij door het geven van begeleiding, gericht op de uitvoering van activiteiten op scholen in het algemeen, en de in hoofdstuk 6.3 genoemde activiteiten in het bijzonder, de implementatie en consolidatie van de activiteiten effectiever kan laten plaatsvinden. De CED-groep is verder van mening dat zij ook in het maken van beleidskeuzes met betrekking tot onderwijsachterstandsbeleid adviezen kan geven, die een meerwaarde kunnen hebben bij deze beleidskeuzes en bij beleidsontwikkeling.

7 Hulpverlening en begeleiding

7.1 Inleiding

Hulpverlening is een breed terrein, te breed om in een oriënterend onderzoek naar de positie van Antillianen in Vlaardingen volledig te dekken. In dit hoofdstuk staan wel verschillende belangrijke facetten van de hulpverlening en begeleiding aan Antillianen beschreven.

In paragraaf 4.2 staat een toelichting op de ervaringen van geïnterviewde Antilliaanse inwoners. Opvallend gegeven is dat slechts een klein deel van de geïnterviewden ervaring heeft met het hulpverleningsaanbod in Vlaardingen. In paragraaf 4.3 komen professionals aan het woord die werkzaam zijn bij het , Algemeen Maatschappelijk Werk, Stichting Noodopvang Vlaardingen¹⁹ en de verslavingszorg. In paragraaf 4.3 staan verder enkele statische gegevens opgenomen. In de laatste paragraaf komt het aanbod in het kader van Wet Integratie Nieuwkomers aan de orde. Deze vorm van begeleiding is de eerste voorziening waar Antillianen mee te maken krijgen als ze naar Nederland komen.

Allereerst nog enige landelijk gegevens. Uit literatuur en onderzoek²⁰ is bekend dat Antillianen in vergelijking tot autochtone Nederlanders minder vaak en moeizaam een beroep doen op voorzieningen voor hulp en zorg. Veel genoemde verklaringen zijn o.a.; een algemeen gebrek aan vertrouwen in voorzieningen, schaamte om te praten over privacygevoelige onderwerpen, de behoefte aan het contact met één vertrouwenspersoon i.p.v. contact met een instelling en moeite met het uiten van emoties in de Nederlandse taal.

Uit recent onderzoek²¹ weten wij ook dat de slachtofferpercentages van fysiek geweld en geestelijk geweld onder Antillianen en Arubanen vrijwel overeen komen met de slachtofferpercentages onder autochtonen. Gaat het om niet-incidenteel huiselijk geweld dan geeft 41 % van de Antillianen en Arubanen²² slachtoffer te zijn geweest, ten opzichte van 45% van de autochtonen. Uit een interview met politie is naar voren gekomen dat zij regelmatig worden geconfronteerd met huiselijk geweld bij Antillianen. De politie beschikt niet over cijfers hieromtrent.

Verder hebben meerdere Vlaardingse professionals de indruk dat Antilliaanse (jonge) vrouwen in verhouding vaak met seksueel misbruik te maken hebben gehad, meestal op jongere leeftijd en door bekenden. Een Antilliaanse professional heeft aangegeven dat veel van de jonge moeders - door de slechte ervaringen in het verleden - het idee hebben dat het niet mogelijk is om een vaste relatie te hebben met mannen en zich daar bij neerleggen. Als gevolg hiervan zouden Antilliaanse mannen veel misbruik van de Antilliaanse vrouwen kunnen maken, is de mening van deze professional.

Noot 19 De gegevens van Bureau Jeugdzorg worden nog toegevoegd. Door o.a. ziekte bij Bureau Jeugdzorg hebben deze gegevens lang op zich laten wachten.

Noot 20 o.a. Hans Verhulst (zie literatuurlijst)

Noot 21 Huiselijk geweld onder allochtonen onderzocht' oktober 2002. Bureau Intomart in opdracht van Ministerie van Justitie.

Noot 22 Het betreffende onderzoek van Bureau Intomart is gebaseerd op zelfmelding. Turken en Marokkanen maken in vergelijking met Antillianen, Arubanen en autochtonen veel minder vaak melding van slachtofferschap. De onderzoekers vermoeden dat bij allochtonen en specifiek bij Marokkanen en Turken regelmatig sprake is van onderrapportage.

7.2 Ervaringen van de doelgroep

Zoals vermeld hebben slechts enkele geïnterviewde Antillianen aangegeven dat zij ervaring hebben met het hulp- en zorgaanbod in Vlaardingen²³. Een belangrijke reden is dat geen van de respondenten goed geïnformeerd is over het aanbod in Vlaardingen. Een schrijnend voorbeeld hiervan is het feit dat een groot deel van de geïnterviewde vrouwen vertelde behoefte te hebben aan gesprek met een maatschappelijk werker, maar dat geen van hen deze voorziening in Vlaardingen wist te vinden. De vrouwen hadden behoefte aan een gesprek met een maatschappelijk werker omdat zij zich eenzaam voelden en moeite hadden om alle problemen rond kinderen, opvoeding, alleenzijn en financiën het hoofd te bieden. Ook problemen met seksueel misbruik zijn in dit kader genoemd.

Bij navraag bleek dat deze vrouwen eigenlijk meerdere problemen hadden en dat zij om uit de problemen te komen - naast het maatschappelijk werk - ook hulp van andere instanties zouden moeten krijgen. Uit de interviews blijkt echter dat deze Antilliaanse respondenten op zoek zijn naar één persoon die problemen op verschillende terreinen voor hen kan oplossen. In dit geval hoopte de vrouwen dergelijke hulp via het maatschappelijk werk te krijgen. In de praktijk vinden zij die persoon soms in de eigen directe omgeving, bijvoorbeeld bij een familielid dat al langer in Nederland woont. Maar ook een professional die het vertrouwen gewonnen heeft kan gezien worden als dé persoon die een antwoord weet op alle problemen. Wanneer de professional voor een bepaald probleem doorverwijst naar een andere instelling wordt dit niet prettig gevonden. Het gegeven dat er in Nederland verschillende 'loketten' bestaan voor verschillende problemen sluit in feite niet aan bij de hulpvraag van deze doelgroep.

"Ze zoeken naar één persoon die ze met alles kan helpen, als die dat niet kan dan zijn ze eigenlijk verloren", aldus een Antilliaanse.

Verschillende Antilliaanse vrouwen hebben aangegeven geen beroep te doen op de hulpverlening vanwege problemen met de Nederlandse taal.

"Het is moeilijk om je emotioneel te uiten in het Nederlands. Ik praat over wat ik kan zeggen in het Nederlands. Over de andere dingen praten ik niet".

De afstand tot de 'witte' hulpverlening is eveneens als reden genoemd:

"Iemand die problemen heeft, die gaat niet alles vertellen aan iemand die niets weet van deze cultuur".

7.3 Ervaringen van professionals

Het algemeen maatschappelijk werk

In het jaar 2002 hebben in het totaal 30 inwoners met een Antilliaanse achtergrond een hulpaanbod gekregen via het Algemeen Maatschappelijk Werk (AMW). Ten opzichte van het totaal aantal Antillianen dat formeel staat ingeschreven²⁴ in Vlaardingen is dit een redelijk aantal en ligt het procentueel zelfs iets hoger dan het percentage van autochtone Vlaardingse bevolking dat gebruik maakt van het AMW.

In het totaal heeft 29% van de cliënten van het AMW een allochtone achtergrond, daarvan is 3% Antilliaans (bijna 90 procent vrouw is)²⁵.

Noot 23 Twee respondenten hebben ervaring met (gespecialiseerde) thuiszorg en twee andere respondenten met het hulpaanbod aan opvoeders. Deze laatste ervaringen zijn verwerkt in hoofdstuk 3.

Noot 24 Per 1.1.2003 wonen formeel 1324 Antillianen/Arubanen in Vlaardingen.

Noot 25 Cijfers zijn afkomstig van het AMW Nieuwe Waterweg.

Wat betreft de leeftijd van de Antilliaanse cliënten valt op dat de meesten tussen de 20 en 35 jaar oud zijn. De grootste groep, ruim eenderde, is tussen de 26-30 jaar oud is. Het AMW heeft geen contact met Antillianen tussen de 18 en 20 jaar. De reden waarom Antillianen uit deze leeftijdscategorie zich (nog) niet melden is vooralsnog niet duidelijk. Op basis van interviews met professionals én Antilliaanse bewoners blijkt dat 16 tot 20-jarigen juist vaak te maken hebben met complexe problematieken (zoals jonge moeder/vaderschap, schulden en het ontbreken van zelfstandige woonruimte).

De problemen die Antillianen zelf noemen als reden dat zij hulp zoeken bij het AMW zijn:

- 25% psychische problemen (o.a. depressie, heimwee, eenzaamheid);
- 16% verwerkingsproblemen (o.a. verlies van familie, contacten);
- 16% relatieproblemen;
- 16% financiën;
- 4% opvoedingsproblemen;
- 4% echtscheiding.

Bij maatschappelijk werkers bestaat de indruk dat de Antillianen zich vaak laat melden, op het moment dat problemen al langer of te lang spelen. Verder is opvallend dat veel problemen spelen in het sociale netwerk, als gevolg van het sociale netwerk of het ontbreken van sociale netwerk. Als voorbeeld; veel vrouwen melden dat relaties stuk lopen en dat mannen - die vaak ook vader zijn van de kinderen - zijn verdwenen uit hun leven. Soms geven leden uit de ex-familie nog enige tijd steun, maar als die banden ook worden doorbroken dan beginnen vaak de problemen, aldus een maatschappelijk werker. Cliënten die uit Rotterdam zijn verhuisd hebben daar vaak hun sociale contacten achtergelaten en door financiële problemen (geen geld voor strippenkaart) worden de contacten met Rotterdam moeizaam onderhouden. Aan de andere kant heeft men ook al familie en contacten op de Antillen achtergelaten. Al met al is vaak sprake van een weinig stabiele sociale omgeving.

Stichting Nood Opvang Centrum Vlaardingen

De Stichting Noodopvang Vlaardingen biedt hulp en opvang aan mensen die vanwege een crisissituatie niet meer thuis kunnen wonen. De crisisopvang in Vlaardingen - is evenals in de crisisopvang in de rest van Nederland- niet alleen bedoeld voor mensen uit de regio²⁶. Tot de diensten van de noodopvang behoren o.a. crisisopvang, crisisinterventie, tijdelijke huisvesting, zorg, begeleiding, informatie en verwijzing.

Het Noodopvangcentrum Vlaardingen biedt ruimte aan vijftien mensen, inclusief kinderen voor maximaal tien weken. Het vrouwenopvangcentrum van de stichting biedt mishandelde en bedreigde vrouwen en hun kinderen tijdelijke huisvesting en begeleiding. Voor deze vrouwenopvang zijn woningen beschikbaar met in totaal 10 plaatsen (wordt uitgebreid naar 20 plaatsen). Het verblijf varieert van drie tot zes maanden.

Jaarlijks verblijven gemiddeld 5 Antilliaanse volwassenen²⁷ in de nood- en crisisopvang. Merendeels vrouwen met kinderen, met nog al uiteenlopende problemen waaronder huiselijk geweld.

Noot 26 Indien nodig moet de crisisopvang en anonieme en veilige opvang kunnen bieden. Om die reden kan besloten worden om iemand uit Vlaardingen juist niet in de regio te plaatsen of iemand uit een andere regio een veilige plek in Vlaardingen te bieden.

Noot 27 De betreffende Antillianen komen ook uit andere gemeenten in Nederland.

De directeur en medewerkers van de Stichting Noodopvang signaleren de een toename van het aantal Antillianen dat zich meldt, maar niet in aanmerking komt voor een plaats in de noodopvang. Deze zogenaamde 'zelfmelders' benaderen de noodopvang omdat zij dringend op zoek zijn naar woonruimte. Ook hier gaat het weer vaker om vrouwen met kinderen, dan om mannen. Wanneer uit het telefonische intakegesprek²⁸ met de stichting niet blijkt dat er sprake is van een hulpvraag (buiten de vraag om een huis), dan komt men niet in aanmerking voor een plaats in de noodopvang. De nood- en crisisopvang heeft immers een bredere doelstelling heeft dan alleen het bieden van een 'dak boven het hoofd'²⁹. De aanvragers worden o.a. doorverwezen naar Maassluis (sociaal pension 't Klooster) en Stichting Welzijn voor Antillianen in Rotterdam of de vrouwenopvang in Rotterdam. In drie jaar tijd zou dit type aanmeldingen en doorverwijzingen verdrievoudigd zijn.

Een tweede groep die zich regelmatig meldt bij de Stichting Noodopvang Vlaardingen zijn jonge Antilliaanse meiden en moeders tussen de circa 16 en 19 jaar. Een medewerkster vertelt:

"Dit jaar hebben wij meerdere aanmeldingen van moeders uit Vlaardingen gehad. Ik herinner mij een jonge moeder van 18 jaar met een baby, een meisje met een tweeling van 7 maanden..."

In de praktijk worden jonge meiden en jonge moeders meestal direct doorverwezen³⁰ naar andere voorzieningen, omdat de Stichting Noodopvang Vlaardingen geen specifieke methodiek voor meidenwerk biedt en dat is wel nodig om deze doelgroep te bedienen, is de ervaring van de medewerkers van de opvang. Een medewerkster vertelt afgelopen jaar dat een jonge Antilliaanse moeder met haar kinderen verbleef in de crisisopvang in Vlaardingen. Na enkele maanden is zij doorverwezen naar een sociaal pension Maassluis. De jonge moeder bleek zich niet te kunnen houden aan de strakke regels die in de vrouwenopvang gelden en de 'verplichting' om met de hulpverleners te werken aan het oplossen van problemen. Medewerkers hebben de afgelopen jaren soortgelijke ervaringen met jonge moeders gehad.

"In de vrouwenopvang hebben wij ambulante hulpverlening en draaien de vrouwen in principe zelfstandige huishouding. Dit is een methodiek die eigenlijk gericht op volwassen vrouwen.. Voor het werken met meiden is een andere methodiek nodig. Dan is de hulpverlener eigenlijk het substituut voor de controlerende moeder..Negen van de tien hebben een voogd...Ik ben er van overtuigd dat als wij wel die specifieke methodiek in huis hebben, dat wij die jonge moeder niet naar Maassluis hadden hoeven sturen".

Verder vereist ook de Antilliaanse culturele achtergrond een andere benadering en methodiek, vertellen twee ervaren medewerkers van de opvang.

"Er is een verschil met de Nederlandse behoefte om afspraken te maken..verschil in de cultuur van openheid, opvattingen over privacy-schending..dat zijn de dingen waar het op misgaat...Wij verwachten mis-schieten wel het onmogelijke van deze doelgroep..Binnen de Nederlandse hulp-verlening ligt sterk de nadruk op het hebben van verbale vaardigheden, als je dat niet kan dan heb je het moeilijk".

Noot 28 Vanwege de veiligheid in de opvanghuizen, worden alle eerste intakegesprekken telefonisch gevoerd.

Noot 29 Voor toelichting zie paragraaf 4.2.

Noot 30 Naar o.a. Bureau Vrouwenopvang Rotterdam (meidenproject van Stichting Ready), Valhorst Breda (jonge moederproject) of naar het jonge moedersproject van het Leger des Heils in Rotterdam.

Verslavingszorg

Over de verslavingszorg en het bereik van Antillianen uit Vlaardingen kunnen wij kort zijn. Hoewel er signalen zijn dat het aantal aan drugsverslaafde Antillianen zou toenemen (bijv. door overlastmelding bij woningbouwcoöperatie) blijkt dat vooralsnog niet uit de onderzoeksresultaten. Bouman Verslavingszorg in Vlaardingen is een centrum voor alcoholverslaafden. Daar komen geen/nauwelijks aanmeldingen van Antillianen binnen, weet een medewerker. Bij navraag bij de collega's in Rotterdam, die wel gericht zijn op drugsverslaafden, blijken ook daar nauwelijks Antillianen uit Vlaardingen binnen te komen. Het algemene beeld dat hulpverleners uit de verslavingszorg hebben van Antilliaanse verslaafden, veelal mannen, is niet rooskleurig te noemen. Er zou sprake zijn van een groep die zeer slecht Nederlands spreekt, onaangepast gedrag heeft, snel gewelddadig is, geen hulp zoekt en crimineel actief is. Op basis van de gegevens van politie en verslavingszorg zien wij geen aanleiding om te denken dat deze ernstige problematiek zich ook voordoet in Vlaardingen.

7.4 Wet integratie Nieuwkomers

Gemeenten hebben een regierol als het gaat om nieuwkomerbeleid. In de Wet Integratie Nieuwkomers (WIN) is vastgelegd dat aan nieuwkomers een op de persoon – o.a. op basis van werkervaring, opleiding, kennis Nederlandse taal – toegesneden traject geboden moet worden. Een inburgeringstraject bestaat in ieder geval uit een inburgeringonderzoek, lessen Nederlandse tweede taal (NT2) en maatschappijoriëntatie, trajectbegeleiding en maatschappelijke begeleiding.

De verantwoordelijkheid voor het opstellen en volgen van de trajecten ligt bij trajectbegeleiders, tegenwoordig ook wel klantmanager genoemd. In Vlaardingen werken twee trajectbegeleiders in het kader van de WIN. Zij zijn verbonden aan de afdeling Sociale en economisch Zaken. De trajectbegeleiders zijn tevens verantwoordelijk voor het 'inkopen' van de verschillende onderdelen van het traject, zoals bijvoorbeeld inkopen bij het ROC, CWI, en st. Vluchtelingenwerk.

De aanmeldingen van nieuwkomers in het kader van de WIN loopt via twee stromen: via meldingen van het CWI en via de burgeradministratie van de gemeente. Antillianen die zich voor de eerste keer vestigen in Nederland vallen onder de WIN. Bij tweede vestiging (vanuit een andere gemeente in Nederland, of bij een aantal jaren verblijf op de Antillen) komen Antillianen niet in aanmerking voor de WIN. Antillianen die op de Antillen MAVO-vier niveau hebben gehaald krijgen vrijstelling. Zij kunnen wel vrijwillig meedoen aan maatschappij- en beroepenoriëntatie.

De vraag is of de vrijstelling van NT2 wel terecht is. drs. L.E.T. Hulshof zegt over het beheersing van de Nederlandse taal van Antillianen:

*"Het taalvaardigheidsniveau in het Nederlands is veel lager dan veelal verwacht wordt door medewerkers van Nederlandse instellingen. Hoewel de schooltaal op de Antillen het Nederlands is, beschikken vooral de jongeren veelal alleen over een redelijke passieve woordenschat. Het actief gebruik is zwak ontwikkeld, vooral omdat het Nederlands op de Antillen buiten de schoolmuren nauwelijks enige functie vervult. In Nederland wordt nauwelijks rekening gehouden met de specifieke situatie van Antillianen."*³¹

Noot 31 Uit: Antillianen in Schiedam: een situatieschets (mei 2000).

Inburgeraars krijgen 600 uur NT2, 30 uur maatschappijoriëntatie en 30 uur beroepenoriëntatie. De NT2 wordt ingekocht bij het ROC en maatschappijoriëntatie bij stichting Vluchtelingenwerk. De trajectbegeleider heeft 3 voortgangsgesprekken met de inburgeraars. Na het laatste gesprek stelt de trajectbegeleider een reïntegratieadvies op voor de bijstandsconsulent. Als de activiteiten in het kader van de WIN worden zijn beëindigd heeft de trajectbegeleider verder geen bemoeienis met de inburgeraars.

Ervaringen en wensen van de doelgroep

De meeste Antillianen die zijn geïnterviewd weten niets van het bureau nieuwkomers af. Dit is te verklaren omdat zij niet als nieuwkomers in Vlaardingen zijn komen wonen.

De Antillianen die wel ervaring hebben met het nieuwkomers bureau stellen in het algemeen dat zij met teveel verschillende instanties te maken krijgen, de instanties waar de programma's zijn ingekocht, en de consulenten van de Sociale Zaken (WIN, de bijstand, kinderopvang etc.) De Antillianen hebben behoefte aan een loket waar zij terecht kunnen met diverse vragen op verschillende terreinen. Als voorbeeld is het bureau in Dordrecht genoemd.

Ervaringen en wensen van de professionals

De trajectbegeleider WIN geeft aan dat het contact met sommige Antillianen moeizaam verloopt. Sommigen kunnen zich moeilijk aan afspraken houden en wijzigingen worden laat of soms niet doorgegeven.

De trajectbegeleider zou graag intensievere begeleiding willen hebben voor deze groep, vooral als het gaat om praktische zaken, zoals het zoeken naar een woning. De vraag is of de maatschappijoriëntatie zoals deze nu wordt ingekocht bij stichting Vluchtelingenwerk voldoende effectief is voor deze groep. Onderzoek naar de praktische bruikbaarheid van de lesstof die wordt gegeven bij dit vak is gewenst.

Bij de gemeente intern zou meer informatie uitgewisseld moeten worden over elkaars werk en de mogelijkheden aan voorzieningen voor bijstandsgerechtigden en inburgeraars.

8 Jeugd buiten schooltijd

8.1 Inleiding

De vrijetijdsbesteding van jongeren is sterk afhankelijk van de leeftijd. Jongeren die basisonderwijs volgen hebben vaak interesses binnenshuis, spelen op straat en vinden het leuk om lid te zijn van een sportvereniging. Jongeren in de leeftijd van 14 tot en met 20 zijn intensief bezig met hun persoonlijke ontwikkeling en hun plaats in de maatschappij en belangrijker: de plaats in hun sociale groep. Het is algemeen bekend dat het georganiseerd sporten vanaf het 12^e jaar afneemt. De vrijetijdsbesteding vanaf die leeftijd is vaak ongeorganiseerd en speelt zich af op straat, bij vrienden thuis en in uitgaansmogelijkheden. Dit is bij Antilliaanse jongeren niet anders. De geïnterviewde jongeren³² geven aan graag op straat vrienden te ontmoeten. Sporten zouden zij in ongeorganiseerd verband willen doen, bijvoorbeeld in een sporthal. Sporten waarin zij interesse tonen zijn voetballen en basketballen. De jongeren reageren wisselend op het bestaan van de jeugdcentra. Er wordt de voorkeur gegeven aan het "hangen" op straat. Het bezoeken van een jeugdhonk is vooral uit verveling, en is een goed alternatief bij slecht weer.

De activiteiten voor vrijetijdsbesteding voor (alle) jongeren worden vooral aangeboden door het jongerenwerk. Daarnaast zijn er de reguliere sportverenigingen, de uitgaansgelegenheden in Vlaardingen. Winkelcentra zijn onbedoeld een voorziening waar jongeren graag hun tijd doorbrengen.

Het jongerenwerk heeft 2 jongerencentra (Europe en Chill-out) waarvan 1 centrum op dinsdag en donderdag avond een aanbod doet van vrij oefenen met diverse muziekinstrumenten (X-change project). Daarnaast is er een sportwerker in dienst van het jongerenwerk die succesvolle programma's draait op het gebied van buurtsporten in de wijk Holy. In enkele buurthuizen zijn er activiteiten in het kader van tienerwerk, maar die activiteiten zijn beperkt en niet in het bijzonder gericht op allochtone groepen.

Het bereik van het jongerenwerk met betrekking tot de Antilliaanse doelgroep is beperkt. Naar schatting kennen de jongerenwerkers zo'n dertig Antilliaanse jongeren. In Vlaardingen wonen 117 Antilliaanse jongeren tussen de 10 en 14 jaar (4,3% van de totale jeugd in die leeftijdscategorie in Vlaardingen) en 266 jongeren tussen 15 en 24 jaar (3,2% van de totale jeugd in die leeftijdscategorie in Vlaardingen).³³

8.2 Ervaringen en wensen van de doelgroep

Ervaring en wensen van jongeren

De oudere jeugd (tussen de 15 en 24 jaar) geeft aan het leuk te vinden om muziek te maken. Deze wens wordt ingevuld door het jongerenwerk met het project X-change in het jeugdcentrum Europe.

Vrienden ontmoeten is voor jongeren een belangrijke vorm van vrijetijdsbesteding. De geïnterviewde Antilliaanse jongeren geven aan dit vooral op straat te willen doen, en eventueel in het jeugdcentrum. Uitgaan doen ze wel eens in het centrum van Vlaardingen (SamSam/Medocs), maar de voorkeur gaat uit naar Rotterdam.

Noot 32 Voor dit onderzoek is gesproken met 5 jongeren in de leeftijd van 15 tot en met 20 jaar.
Noot 33 Cijfers per 1 oktober 2002.

Vlaardingen hoeft wat deze jongeren betreft niets te verbeteren aan het uitgaansleven, omdat zij Vlaardingen meer beschouwen als de plek waar zij willen wonen, en Rotterdam als een plaats om uit te gaan. Vorige jaar heeft deze groep een groot feest georganiseerd in jeugdcentrum Europe. Dit feest was erg geslaagd, er waren ongeveer 150 bezoekers, en is voor herhaling vatbaar. Zij benadrukken dat ze het voor een keer wel leuk vinden om een feest te hebben met de Antilliaanse gemeenschap in Vlaardingen, maar de voorkeur gaat uit naar een feest met alleen jongeren. Opvallend is dat de jongeren aangeven wel een kerk te willen bezoeken. Voorwaarde is wel dat er een duidelijke bekende gemeenschap is die dezelfde kerk bezoekt, net als op de Antillen.

Antilliaanse meisjes bezoeken zelden een jeugdcentrum. Er is weinig zicht op de wensen van deze groep. De Antilliaanse meisjes die zijn geïnterviewd vinden de wensen op het terrein van vrijetijdsbesteding moeilijk aan te geven. Zij geven aan vooral vriendinnen te bezoeken en soms naar een fitnesscentrum te gaan of te zwemmen.

In dit onderzoek zijn de wensen van de jongeren tussen de 10 en 14 jaar vooral gebaseerd op de wensen van moeders. Een aantal moeders heeft aangegeven enthousiast te zijn over projecten zoals Duimdrop en Thuis op Straat dat zij kennen van Rotterdam. Algemeen kan gezegd worden dat voor deze leeftijdscategorie de gemeente als taak op zich kan nemen om de openbare ruimte en speelvoorzieningen voor alle jeugd, ook jonger dan 10 jaar onder de loep kan nemen bij de (her) ontwikkeling van het speelruimtebeleid.

Ervaringen en wensen van moeders

De meerderheid van de geïnterviewde moeders heeft aandacht gevraagd voor het ontbreken van betaalbare sportvoorzieningen en activiteiten voor jeugd in de buurt. De moeders hebben geen van allen een auto. Dit geeft problemen doordat veel sportverenigingen aan de rand van Vlaardingen liggen. Twee moeders vertellen dat kinderen in het weekend soms niet naar voetbal kunnen, omdat de moeders niet beschikken over vervoer en zelf moeten werken.

Verder is de contributie van verenigingen genoemd als knelpunt. Niet alleen is de contributie hoog voor de alleenstaande moeders, ook wisten verschillende moeders niet dat het betalen van contributie verplicht is in Nederland. Een moeder met een zoon van 14 jaar vertelt:

"Ik wist niet dat je zo veel contributie moest betalen. Op de Antillen betaal je ongeveer 10 gulden per jaar voor voetbal en dan krijg je ook schoenen en een shirt....Ik ben niet de enige Antilliaanse ouder die niets wist van contributie, alle Antilliaanse ouders van zijn team hebben zo een brief gehad van de deurwaarder. Al die kinderen zitten nu weer thuis".

Bijstandsgerechtigden, of werkenden in loondienst die net boven het minimumloon verdienen kunnen een beroep doen op het sociaal fonds van de gemeente Vlaardingen. Bijstandsgerechtigden kunnen een bijdrage vragen voor het betalen van contributies en sportkleding. Werkenden kunnen hetzelfde verzoek indienen. Afhankelijk van de draagkracht wordt een bijdrage uit het sociaal fonds wel of niet toegekend. Bijstandsgerechtigden maken over het algemeen goed gebruik van deze voorziening. Niet bijstandsgerechtigden die gebruik maken van deze voorziening zijn vooral ouderen. De geïnterviewde Antilliaanse werkenden blijken niet op de hoogte van deze voorziening.

Zes geïnterviewde Antilliaanse moeders hebben één of meer kinderen ouder dan 10 jaar. Drie van hen hebben aangegeven moeite te hebben met de opvoeding – met name met het gedrag van jongens boven de 14 jaar. Als voorbeelden van moeilijk gedrag zijn genoemd: 'oudere kinderen die thuis niets doen', 'passief gedrag', 'zoon wil niets', 'criminele vrienden'. Een van de moeders is op de hoogte van een project waarbij jongens begeleiding krijgen van een Antilliaanse coach. Zij zegt zeer blij te zijn als haar zoon deze begeleiding zou krijgen, maar dat haar de zoon niet wil meewerken aan begeleiding.

8.3 Ervaringen en wensen van professionals

De jongerenwerkers hebben sinds het sportwerk en het project X-change meer contact met Antilliaanse jongeren. De ervaring van de jongerenwerkers is dat deze groep moeilijker bereikbaar is dan bijvoorbeeld Turkse of Marokkaanse jongeren. Het duurt lang om het vertrouwen te winnen en de jongeren zijn erg gesloten. De groep Antilliaanse jongeren mengt zich moeilijker met andere groepen. Het gevoel van de Antilliaanse jongeren dat zij gediscrimineerd worden door andere groepen speelt hierbij een grote rol. Zij hebben de indruk dat het met de meeste Antilliaanse jongeren die zij kennen wel goed gaat. De meeste jongeren hebben een baan of zitten op school. Jongeren van 21 tot 25 jaar komen niet naar de jeugdcentra. De jongerenwerkers denken dat zij dat niet doen omdat er geen drank wordt geschonken en geen drugs mag worden gebruikt. Van de groep die rondhangt in de wijk Holy wordt vermoed dat zij drank en softdrugs gebruiken. Het jongerenwerk heeft niet echt contact met deze groep. De jongerenwerkers willen graag meer activiteiten doen voor diverse groepen, en via de inzet op groepen werken naar meer integratie van allochtone groepen in de Nederlandse samenleving. Toeleiding van jongeren naar sportverenigingen zou via het sportwerk in de buurt gerealiseerd kunnen worden. Of de toeleiding slaagt is sterk afhankelijk van de inzet van sportverenigingen om de vereniging voor Antilliaanse jongeren aantrekkelijk te maken. Er zijn geen interviews gedaan met vertegenwoordigers van sportverenigingen omdat dit buiten de onderzoeksopdracht valt.

9 Werk en financiën

9.1 Inleiding

Werk en het verdienen van geld zijn een bestaansvoorwaarde en een belangrijke voorwaarde voor algemeen welzijn. Voor veel Antillianen is werk een belangrijke reden om van de Antillen naar Nederland te verhuizen. Hoewel een deel van de Antillianen ook werk vindt, is er ook een grote groep die in de bijstand terecht komt. De bijstandsgerechtigden leven op het bestaansminimum en hebben vaak te maken met grote financiële problemen doordat zij met een minimumbedrag voor het levensonderhoud ook diverse schulden moeten aflossen.

Dat wil niet zeggen dat de werkende Antilliaanse bevolking geen problemen heeft met 'de eindjes aan elkaar knopen'. Op basis van de interviews met de doelgroep en professionals is duidelijk geworden dat de werkenden ook schulden hebben en dat vaak een regeling wordt getroffen met schuldhulpverlening om het inkomen in te houden om deze schulden te af te lossen. De armoede onder de Antillianen was goed waar te nemen bij de huisbezoeken. De armoedeproblematiek onder Antillianen wordt overigens bevestigd door meerdere professionals. De gemeente Vlaardingen heeft reeds enige tijd geleden gereageerd op de algemene armoedeproblematiek in Vlaardingen. In oktober 1996 werd de eerste notitie geschreven in het kader van armoedebestrijding. Vanuit het armoedebelief zijn goede regelingen geformuleerd en worden anno 2003 nog steeds activiteiten in dit kader uitgevoerd. Een voorbeeld van die activiteiten is de regeling sociaal fonds. Het sociaal fonds maakt het mogelijk om gezinnen die leven op het bestaansminimum toch mee te laten doen met allerlei activiteiten in de Vlaardingse gemeenschap. Bijdragen om te kunnen sporten of om mee te kunnen met schoolreisjes zijn hier voorbeelden van.

9.2 Werk en inkomen

Bijstand

Het is moeilijk een exact beeld te geven van het aantal bijstandsgerechtigde Antillianen, want het computersysteem van Sociale Zaken registreert niet altijd op culturele/etnische achtergrond.

Er kan een grove schatting worden gedaan op basis van de caseload van de bijstandsconsulenten.

In totaal kent Vlaardingen 2300 bijstandsgerechtigden. Geschat wordt dat tussen 300 en 350 personen in de bijstand van Antilliaanse afkomst is. Het computersysteem van de sociale dienst geeft aan dat er 90 Antillianen in de bijstand zitten, maar volgens de consulenten ligt dit aantal veel hoger.

Indien de schatting van 350 bijstandsgerechtigden juist is, zou dit betekenen dat ongeveer de helft van de Antilliaanse beroepsbevolking in Vlaardingen werkloos is.

Slechts een klein aantal van de Antillianen in de bijstand is ook daadwerkelijk arbeidsplichtig³⁴. De grootste groep Antillianen in Vlaardingen is tussen de 20-35 jaar. De meerderheid daarvan zijn vrouwen met jonge kinderen.

Noot 34 Niet arbeidsplichtig: bijstandsgerechtigden met kinderen onder de vijf jaar of de zogenaamde fase vier cliënten (grote afstand tot de arbeidsmarkt).

De procedure voor het aanvragen van een bijstandsuitkering begint bij het CWI (Centrum Voor Werk en Inkomen). Het CWI kan een cliënt direct aanmelden bij Kliq (organisatie voor arbeidsreïntegratie), direct aanmelden bij de afdeling Wet Integratie Nieuwkomers en aanmelden bij de sociale dienst. Afhankelijk van de arbeidsverplichting komt de cliënt bij een bijstandsconsulent of bij een trajectbegeleider van sociale zaken. De bijstandsconsulent verzorgt de uitkering en de trajectbegeleider stelt een traject op richting werk. Voor de arbeidsplichtigen is er momenteel een onzekere situatie ontstaan, hangende het regeerakkoord wordt momenteel niet verwezen naar WIW of ID banen. Dit zijn regelingen die zeer nuttig zijn voor de reïntegratie in het arbeidsproces.

De sociale dienst streeft naar zo min mogelijk verschillende contactpersonen per cliënt, maar het is niet altijd te voorkomen dat de cliënt meerder contactpersonen heeft.

Belangrijkste problemen van de bijstandsgerechtigden zoals dat ervaren wordt door de professionals zijn schulden en gebroken gezinnen (moeders moeten alleen de kinderen opvoeden).

De schuldenproblematiek is voor een deel te voorkomen als Antillianen eerder hulp zouden krijgen bij uitleg en betaling van rekeningen. Ontroerend Zaken Belasting kan worden kwijtgescholden via de ABW. Dat is hulp die de bijstandsconsulent kan bieden. Het wordt anders als het gaat om hulp bij het aanvragen van huursubsidie of het regelen van alleenstaande ouder korting. Vaak zijn de schulden al opgelopen en niet meer in te halen doordat Antillianen weinig zicht hebben op verschillende regelingen hebben. Een ander probleem is dat Antillianen elkaar, over en weer geld lenen. Gaten worden met gaten gevuld en uiteindelijk ontstaat er een vicieuze cirkel, een autonome economie van leningen.

Volgens de bijstandsconsulenten wordt goed gebruik gemaakt van de bijzondere bijstand en van het sociaal fonds. Cliënten worden hier op attent gemaakt in de spreekkamer of worden aangeschreven. Niet bijstandsgerechtigden kunnen van deze voorzieningen kennis nemen via de krant. De vraag is of dit de juiste manier is om informatie te verspreiden. De geïnterviewde Antillianen wisten niet of nauwelijks van de regelingen af. De bijstandsconsulent geeft aan dat de niet bijstandsgerechtigde groep die hier gebruik van maakt vooral ouderen zijn.

Toeleiding naar werk

Uit de interviews met de doelgroep is gebleken dat veel Antilliaanse moeders, nog voordat zij in bijstandstermen arbeidsplichtig zijn, zich willen voorbereiden op de arbeidsmarkt via een opleiding.

Met dergelijke wensen wordt vanuit de sociale dienst voorzichtig omgesprongen. Op het moment dat een bijstandsgerechtigde niet arbeidsplichtig is vergoed het Rijk geen opleidingsgelden aan de sociale dienst. Dit betekent dat de sociale dienst de middelen voor een opleiding uit gemeentebudgetten moet financieren. Gezien de prijzen van de opleidingen (voorbeeld: een opleiding metselen kan oplopen naar 22.000 euro) is dit een risicovolle onderneming in relatie tot de gemeentebegroting. De sociale dienst bekijkt goed of er een reële kans is dat de opleiding succesvol wordt afgerond. Niet alleen de opleiding gaat van het gemeentelijke budget af, ook de voorzieningen zoals kinderopvang tijdens een opleiding of stage zijn op kosten van de gemeente. De ervaringen met Kliq en met het belangrijkste ROC, het Albeda college zijn wisselend. Over het algemeen wordt de administratie bij het Albeda slecht bijgehouden en is het moeilijk voor bijstandsconsulenten de vorderingen van de cliënt te volgen. Kliq is niet altijd efficiënt en laat 'wel eens wat steken vallen'.

Het grootse gedeelte van het bestand van Antilliaanse bijstandsgerechtigden bestaat uit alleenstaande moeders. Een aantal professionals vindt het wenselijk dat deze groep beter wordt begeleid. Bijvoorbeeld door het aanstellen van extra bijstandsconsulenten die niet meer dan 20 alleenstaande moeder in het bestand hebben (een gemiddelde caseload is nu 130 bijstandsgerechtigden). Deze bijstandsconsulenten zouden extra bevoegdheden moeten krijgen zodat zij een uitgebreide financiële begeleiding kunnen geven aan de moeders en een totaalpakket aan hulp kunnen bieden. Momenteel zijn bijstandconsulenten alleen bevoegd de ABW uit te voeren. De bijstandsconsulenten die de Antilliaanse groep gaan begeleiden dienen een goed netwerk te hebben van hulpverleners die adequaat kunnen reageren op voorkomende problemen.

Schuldhelpverlening

De schuldenproblematiek onder Antillianen in Vlaardingen is opvallend groot. Het cliëntenbestand van de schuldhelpverlening van de gemeente bestaat voor circa 60% uit Antillianen (in meerderheid vrouwen). Dit is een hoog percentage, zeker gezien het feit dat Antillianen maar een klein deel van de Vlaardingse bevolking vormen. Medewerkers van schuldhelpverlening menen dat er sinds najaar 2002 nog eens sprake is van een toename van het aantal aanmeldingen van Antillianen.

De oorzaak van de schulden komt bij veel van de Antilliaanse cliënten overeen. Het gaat veelal om jonge Antillianen, vrouwen, die starter zijn op de woningmarkt. De meerderheid woont pas kort – minder dan een jaar – in Vlaardingen. Voor de inrichting van hun nieuwe woning maken zij gebruik van postorderbedrijven. Zij hebben weinig zicht op de financiële "gevaaren" van de bestelling via postorderbedrijven, meent een medewerker van schuldhelpverlening.

Verder is de mobiele telefoon een grote veroorzaker van schulden. Abonnementen worden geopend en zodra de kosten te hoog zijn en rekeningen niet meer betaald kunnen worden, gaat men over op een nieuw abonnement voor een mobiele telefoon. Geen van de Antilliaanse cliënten van schuldhelpverlening heeft een vaste telefoon. Het is duidelijk dat de wens om te beschikken over een aantal materiele zaken (mobiel, huisinrichting) groot is, als ook het gebrek aan kennis over de gevolgen van de aanschaf. Op deze wijze ontstaat er binnen korte tijd een zeer problematische situatie. Schuldsaneringsregelingen worden daarbij vaak afgewezen omdat het "recente schulden" betreft, waardoor het moeilijk is om een regeling te treffen met schuldeisers. Uit interviews met Antilliaanse bewoners komt een vrijwel identiek beeld naar voren. Opvallend is verder dat veel leningen worden afgesloten tussen Antillianen in het informele circuit. Vrienden, kennissen en familie lenen van elkaar, openen voor elkaar telefoonabonnementen en zelfs bankrekeningen. Niet zelden ontstaan als gevolg hiervan ruzies en blijft een van de partijen over met een enorme schuld waaraan via officiële weg niets meer te doen valt. Onder de geïnterviewde Antillianen waren twee moeders met kinderen, die zich in een dergelijke uitzichtloze situatie bevonden. Op het moment van het interview had een van de moeders geen eten voor haar drie kinderen in huis. De vrouw vertelde uit schaamte voor haar situatie en kennis van de Nederlandse taal geen hulp te vragen:

"Ik wil niet naar u toekomen om te zeggen 'ik heb geen brood en ik heb geen geld voor kleren voor mijn kinderen. Ik zou graag een plaats willen bij de flats waar mensen hun eten en kleren die zij over hebben heen kunnen brengen voor de arme mensen. Niet alleen Antillianen hebben het hier moeilijk, ook de Nederlandse burens hebben geen geld...Er zijn verschillende Antilliaanse mensen die zich achterhouden omdat ze bang zijn om Nederlands te spreken".

Wensen van de doelgroep

De werkende Antillianen geven aan moeite te hebben met hun financiële situatie. Ze vinden het prettig dat er voorzieningen zijn zoals schuldhelpverlening, maar bij sommigen is er twijfel of ze wel serieus worden genomen, en of de bedrijven waar de schulden zijn wel genoeg meewerken.

In onderstaand citaat wordt weer eens duidelijk dat armoede een vicieuze cirkel is van oorzaak en gevolg.

"Ik werk vijf dagen in de week in een bejaardentehuis. Ik heb schulden dus ik draag mijn salaris af aan de schuldhelpverlening. Zij handelen alles af en ik krijg zakgeld voor levensonderhoud. Het is heel frustrerend dat je denkt dat het geregeld is, en daar blij om bent ondanks dat je al je geld afdraagt aan de schuldhelpverlening, en dat dan alsnog een deurwaarder op je stoep staat met allerlei dreigementen.

Ik woon nu in een huis (verdieping van een huis) dat gesloopt gaat worden. Om die reden wil de huisbaas niet dat er een wasmachineaansluiting komt. Dit betekent dat ik van het zakgeld van de schuldhelpverlening de wasserette moet betalen, dat is best duur, maar ja, er moet toch gewassen worden. (Via de bijzondere bijstand had ze waarschijnlijk gebruik kunnen maken van de witgoedregeling, maar dat is geen optie omdat er geen wasmachine in huis geplaatst mag worden).

De geïnterviewde Antillianen, zowel bijstandsgerechtigden als werkenden geven aan het Nederlandse systeem van procedures en regels ingewikkeld te vinden. Het liefst zouden zij willen dat zij bij een loket of een vertrouwenspersoon terecht kunnen voor diverse vragen op verschillende terreinen. Ook begrijpen zij niet waarom de één ze soms wel bij een instantie terecht kan en de ander niet.

"Ik heb schulden en ik word nu geholpen door schuldhelpverlening. Mijn vriend heeft ook schulden van de studiefinanciering. Hij is derdejaar MTS-werktuigbouwkunde en hij wil zijn schulden graag gaan aflossen. Mijn vriend wilde dus ook bij de schuldhelpverlening, dat gaat niet want hij heeft geen inkomen en is dus niet kredietwaardig. Schuldhelpverlening kan dus niet helpen, hij weet niet waar hij nu heen kan."

Tijdens het interview kwam de vriend erbij zitten en vroeg aan de onderzoeker of zij wist waar hij informatie kon krijgen over het aflossen van de studiefinanciering. De jongen is door de interviewer doorverwezen naar het JIP. Gezien de openingstijden van het JIP zal hij moeten bellen voor een afspraak (De jongen loopt vijf dagen per week stage). Waarschijnlijk zal hij vervolgens een dagdeel vrij moeten nemen om naar de afspraak te gaan. De onderzoeker denkt dat hij niet belt.

10 Veiligheid en criminaliteit

10.1 Inleiding

Veiligheid en criminaliteit staan hoog op de landelijke politieke agenda. Steeds meer burgers voelen zich onveilig en steeds meer burgers ergeren zich aan incidenten die in het nieuws komen. Dergelijke incidenten hebben een grote impact op de samenleving. Het gevoel van onveiligheid neemt toe maar die gevoelens komen vaak niet overeen met de werkelijkheid. Recent onderzoek over slachtofferschap en beleving van veiligheid door jongeren³⁵ maakt dit nog eens duidelijk. Hoewel ouderen zich het meest onveilig voelen ten opzichte van de onveiligheidsgevoelens van de beroepsbevolking en jongeren, is dit de groep die het minst vaak slachtoffer is van criminaliteit. Jongeren zijn het meest slachtoffer van delicten. Veiligheid en criminaliteit worden in dit hoofdstuk belicht vanuit drie perspectieven; gevoelens van onveiligheid, van criminaliteit en slachtofferschap en daderschap.

10.2 Onveiligheidsgevoelens

Onveiligheidsgevoelens onder de doelgroep

Veel geïnterviewden hebben aangegeven naar Vlaardingen te zijn verhuisd voor de rust. Zij voelen zich over het algemeen veiliger dan bijvoorbeeld in Rotterdam, maar zij geven wel aan een ander soort van onveiligheid te ervaren. Dit heeft vooral te maken met de soms stille en onverlichte plekken in Vlaardingen

"In Rotterdam heb je junks en groepjes waar je bang voor bent, in Vlaardingen ben je bang omdat er niemand op straat is en dus ook niet om hulp kan vragen als er wat is".

De vrouwen die zijn geïnterviewd vinden het vooral een veilig idee dat hun kinderen minder kans hebben om in aanraking te komen met het criminele circuit nu ze weg zijn uit Rotterdam.

De jongeren die zijn geïnterviewd geven aan zich niet vaak onveilig te voelen. Al zijn ze wel bang voor bijvoorbeeld diefstal. Zij realiseren zich dat anderen zich onveilig voelen door hun "hangen" op straat. Zij vinden dit kwetsend omdat zij geen "misdadigers of criminelen" zijn. Zij hebben aangegeven een incident te hebben meegemaakt met een winkelier. Zijn gedrag tegenover de groep was buiten proporties en veroorzaakte een hoop agressieve gevoelens in de groep.

Onveiligheidsgevoelens veroorzaakt door de doelgroep

Met name de (geluids)overlast en de cultuurverschillen veroorzaken onveiligheidsgevoelens bij Nederlanders, maar ook bij allochtone groepen zoals Turken en Marokkanen. Deze onveiligheidsgevoelens houden niet altijd direct verband met daadwerkelijke criminaliteit.

Citaat buurtagent:

"Eén keer werd ik gebeld met de vraag of ik bij de Antilliaanse burens wilde gaan kijken. Volgens de beller braken ze de boel af en was er angst voor gewelddadigheid. Toen ik arriveerde 'op de plaats delict' bleken ongeveer 15 Antilliaanse vrouwen in huis te zitten, druk met elkaars haar te doen".

Noot 35 Tijdschrift voor onderwijs en opvoeding, januari 2003: DSP-groep.

10.3 Criminaliteit

Dader-slachtofferschap

Door de DSP-groep is in 2002 een onderzoek gedaan met betrekking tot dader- en slachtofferschap onder jeugdigen in district Waterweg (Vlaardingen, Hoek van Holland, Maassluis). Opvallend is dat in dat jaar in Vlaardingen relatief veel jeugdigen slachtoffer waren van een delict in Vlaardingen. In totaal werden 918 jeugdigen slachtoffer van een delict. Het ging hier met name om vermogensdelicten. Bij 15 van deze delicten was het slachtoffer van Antilliaanse afkomst (geregistreerd door de politie). Van 812 delicten werden jongeren van Nederlandse afkomst slachtoffer. De kans is groot dat hier ook Antilliaanse jongeren tussen zitten maar zijn geregistreerd op Nederlandse afkomst.

In 2001 zijn er in totaal 551 incidenten met jeugdige verdachten geweest in Vlaardingen. Daarvan zijn 35 incidenten gepleegd door een dader van Antilliaanse afkomst. 389 incidenten werden door Nederlandse jongeren gepleegd. ook hier kunnen Antilliaanse jongeren bij zitten.

Ervaringen en wensen van de professionals

In de periode januari tot september 2001 is district Waterweg (dus niet alleen Vlaardingen) geconfronteerd met een groot aantal diefstallen met geweld en afpersingen c.q. afdreigingen (straatrovers). Naar aanleiding van deze incidenten heeft de recherche actie "tandwiel" opgestart. Dit project richtte zich op een aantal Antilliaanse jongeren. Naar aanleiding van dit project zijn 7 dadergroepen en 24 verdachten aangehouden, en 84 zaken opgelost. De belangrijkste verdachten zijn veroordeeld tot hoge gevangenisstraffen.

Volgens de heer Daal is het sinds actie tandwiel rustig in Vlaardingen.

Op basis van het interview met de wijkagent van Holy-Zuid is een hele voorzichtige indicatie te geven met betrekking tot criminaliteit onder oudere Antillianen. Waarschijnlijk heeft de helft van de Antilliaanse mannen in deze wijk zich ooit schuldig gemaakt aan een delict. Het gaat dan met name om geweldsdelicten. De oudere Antillianen zouden zich nu niet meer schuldig maken aan delicten. Wel maken de agenten zich zorgen om het toenemende geweld in Antilliaanse gezinnen.

Indien Antilliaanse vrouwen zich schuldig maken aan een delict, heeft dat vaak te maken met diefstal. De criminaliteitbeeldanalyse jeugdcriminaliteit van het district Waterweg 2001³⁶ bevestigt het beeld dat met name vrouwen zich schuldig maken aan vermogensdelicten zoals diefstal.

De buurtagenten constateren onder de Antillianen problemen van diverse aard. In de wijken zijn een aantal zogenaamde multi-problem huishoudens. Zij zorgen voor overlast in de buurt, en de gezinnen kampen met diverse problemen zoals schulden, mishandeling en moeilijkheden met de opvoeding van kinderen.

De geïnterviewde agent pleit voor een consulent voor multi-problem gezinnen, en vooral preventieve begeleiding van Antilliaanse jongeren. De meeste jongeren komen onvoorbereid naar Nederland. Er zou hulp geboden moeten worden aan de jongere, maar ook aan het gezin waarin de jongere terecht komt. Voorts zou veel meer samengewerkt moeten worden met instellingen die veel te maken hebben met Antillianen en dient informatie voor Antillianen beter verspreid moeten worden op onorthodoxe manieren.

De overlast in de wijken zou kunnen worden teruggedrongen door het bieden van faciliteiten voor Antillianen. Een ontmoetingscentrum kan helpen om de overlast in de flats terug te dringen.

Noot 36 Het onderzoek is op basis van politiecontacten met jeugdigen tot 25 jaar.

Het ontmoetingscentrum moet dan wel zo aantrekkelijk te zijn dat de Antillianen er ook graag willen komen (bijvoorbeeld door interessante activiteiten). De huidige wijkcentra hebben een te hoge drempel voor de Antillianen, het zijn veelal witte verenigingen die gehuisvest zijn in deze wijkcentra. In wijkcentrum "de Loper" is nu een proef om een keer in de week een dart avond te houden voor een groep jongeren die overlast in de buurt veroorzaken. Dit proefproject is moeizaam tot stand gekomen, maar is wel een aanbeveling van de buurtagenten om dit ook voor specifiek Antilliaanse jongeren te gaan doen. De buurtagenten hebben vooral veel contact met Antilliaanse moeders. Met Antilliaanse mannen is het contact veel minder. Doordat sommige Antillianen geen vaste woon- of verblijfplaats hebben, maar 'logeeradressen' is het moeizaam voor de politie om zicht op de groep te krijgen in relatie met overlast³⁷.

Noot 37 Zie ook hoofdstuk nieuwkomers

11 De toekomst

11.1 Samenvatting: de Antilliaanse situatie in Vlaardingen in vogelvlucht

In 2002 stonden in Vlaardingen officieel 73.841 inwoners ingeschreven. Een klein gedeelte daarvan is van Antilliaanse afkomst (ongeveer 1,7%). Tussen 2000 en 2002 is het aantal formeel ingeschreven Antillianen in Vlaardingen verdubbeld.

Op basis van dit onderzoek concluderen wij dat Vlaardingen de komende jaren te maken zal hebben met een toename van het aantal Antillianen dat in Vlaardingen komt wonen en dat de jeugdigen Antillianen een sterk groeiende groep zal zijn. De oudere jeugd tussen 15 en 19 jaar is nu een relatief kleine groep, maar zal gezien de leeftijdsopbouw van de Antilliaanse inwoners snel toenemen.

Vermoedelijk is het aantal Antillianen dat in Vlaardingen verblijft tenminste twee maal groter³⁸, omdat een aantal Antillianen niet officieel is ingeschreven. Dit vermoeden is gebaseerd op de ervaring³⁹ dat Antillianen, met name degenen die nog niet lang in Nederland wonen, vaak tijdelijk inwonen bij of onderhuren van familie. Met name Antillianen die pas in Nederland wonen, maken gebruik van woningen waar zij officieel niet staan ingeschreven. Uit onderzoek is echter bekend dat een klein deel van de Antilliaanse nieuwkomers er ook op termijn niet in slaagt om een eigen woning te bemachtigen en daardoor jaren van het ene naar het andere tijdelijke adres verhuist. De meerderheid van de nieuwe Antilliaanse ingezetenen in Vlaardingen heeft voorheen in Rotterdam, vooral in de 'slechtere wijken' gewoond. Geïnterviewde Antillianen vertellen naar Vlaardingen verhuisd te zijn omdat de woningen er sneller beschikbaar zijn én omdat Vlaardingen groen, rustig en veilig is. De keerzijde van de Vlaardingse rust is volgens de Antilliaanse bewoners een gemis aan sociale- en buurtcontacten. Buren praten weinig met elkaar, er zijn weinig ontmoetingsplekken of buurthuizen die toegankelijk zijn voor alle buurtbewoners en er zijn weinig buurtactiviteiten voor jeugd. Een klein deel van de Antillianen gebruikt het eigen huis als 'ontmoetingsplek' en ontvangt veel en regelmatig bezoek. Deze leefwijze leidt nog al eens tot ergernis en overlast bij burens. Stichting Waterweg Wonen besteedt om die reden extra aandacht aan de nieuwe vestiging van Antilliaanse huurders.

Professionals werkzaam in de hulpverlening, begeleiding⁴⁰ en het voorschoolse aanbod⁴¹, maken melding van verschillende verwachtingen van professionals enerzijds en Antilliaanse cliënten anderzijds. Verschillende professionals hebben de vraag gesteld of het aanbod en de werkwijze wel voldoende aansluiten bij de wensen en behoeften van de Antilliaanse cliënt. Uit het onderzoek blijkt inderdaad dat er regelmatig sprake is van uiteenlopende verwachtingen. Antillianen hebben de wens dat een professional aanspreekbaar is voor verschillende type problemen.

- Noot 38 Knelpunt bij de uitvoering van dit onderzoek was de geringe beschikbaarheid van cijfers met betrekking tot Antillianen. Als voorzieningen/Diensten al beschikte over cijfers, dan bestond meestal het vermoeden (ook bij de instellingen zelf) dat de cijfers niet volledig waren. De cijfers van AMW, de noodopvang en leerplicht zijn wel volledig. Politie en sociale dienst hebben aangegeven niet over de juiste cijfers te beschikken, als het gaat om Antillianen.
- Noot 39 Blijkt uit interviews die voor dit onderzoek zijn gehouden, maar ook eerder onderzoek o.a. van Hans van Hulst.
- Noot 40 AMW, St. Noodopvang, nieuwkomersbegeleiding, verslavingszorg.
- Noot 41 GGD, Ouder en kindzorg Thuiszorg, peuterspeelzalen, MiM.

Antilliaanse cliënten, zeker degenen die nog niet lang in Nederland wonen, zijn er niet op voorbereid dat zij zich voor ieder problemen bij een andere loket moeten melden. Antillianen geven zelf aan moeite te hebben met het openlijk bespreken van problemen en zijn snel teleurgesteld in hulpverleners. Professionals geven op hun beurt aan moeite te hebben met de wijze waarop een deel van de Antillianen met hen en voorzieningen omgaat. Te laat of niet komen op afspraken, kinderen te laat ophalen bij de opvang, moeilijk aanspreekbaar zijn en moeilijk kunnen praten over problemen zijn factoren waar professionals tegenaan lopen. Een deel van de professionals heeft gepleit om naar mogelijkheden te zoeken om de eigen methodiek en aanbod beter te laten aansluiten op de Antilliaanse cliënten.

In relatie tot criminaliteit en veiligheid wordt door de politie de overlast, zoals dit ook door Stichting Waterweg Wonen is geconstateerd, genoemd als grootste knelpunt. De criminaliteit, en met name de criminaliteit onder jongeren, valt vooral in het jaar 2001 erg mee, vergeleken met voorgaande jaren. De overlast die door jongeren wordt veroorzaakt concentreert zich met name in winkelcentra.

De politie pleit voor begeleiding van Antilliaanse jongeren die naar Nederland komen en voor meer aanbod van activiteiten in buurthuizen en via het Jongerenwerk. De politie meldt verder dat in verschillende wijken sprake is van een aantal gezinnen die overlast veroorzaken en diverse problemen hebben zoals schulden, opvoedingsproblemen, en psychische problemen.

De politie maakt zich zorgen om het toenemende geweld binnen huiselijke kring.

Het grootste probleem onder de Antillianen is wel de armoede. Vanuit dit onderzoek zijn indicaties die erop wijzen dat ruim de helft leeft op of onder het bestaansminimum. Een groot deel van de groep Antillianen is bijstandsgerechtigd en kent een schuldenproblematiek. Het gaat hierbij vooral om alleenstaande moeders. Een bijkomend maar niet onbelangrijk probleem van de groep die leeft op of onder het bestaansminimum is dat ze slecht zijn geïnformeerd met betrekking tot de gebruiken en wet- en regelgeving in Nederland. Dit is een van de redenen dat de betrekkelijk kleine groep Antillianen opvalt in de Vlaardingse gemeenschap.

De Antilliaanse inwoners vormen een opvallend jonge bevolkingsgroep, met twee zogenaamde 'pieken' bij de groep tussen de 20 en 35 jaar oud (waarvan 30% meer vrouwen dan mannen) en bij de jeugd onder 14 jaar. Achtergrond van deze bevolkingsopbouw is dat de grote meerderheid van de Antilliaanse bewoners bestaat uit (jonge) alleenstaande vrouwen met kinderen.

De *alleenstaande moeders en kinderen* vormen niet alleen de grootste groep, maar zijn tevens de groep waar geïnterviewde Antillianen en professionals veel aandacht voor hebben gevraagd lopende het onderzoek. De slechte sociaal-economische en maatschappelijk geïsoleerde positie van de moeders is zorgelijk te noemen, niet alleen voor de moeders zelf, maar zeker ook in het perspectief van de opvoeding en ontwikkelingskansen van kinderen.

Een belangrijke conclusie van de CED-groep is dat het grootste probleem, in zowel basis- als voortgezet onderwijs, de taalachterstand is. Hoewel scholen vinden dat zij voldoende in staat moeten worden geacht hiermee om te gaan, verdient dit knelpunt de komende jaren blijvende aandacht.

Aangezien jeugd en opvoeders tevens de doelgroepen zijn van het preventiebeleid, zijn de aanbevelingen toegespitst op deze twee doelgroepen.

11.2 Voorlopige aanbevelingen

11.2.1 Knelpunten per leefgebied in schema

De knelpunten op diverse leefgebieden worden door zowel de doelgroep als de professionals bevestigd. In onderstaand schema worden deze knelpunten per leefgebied beschreven. De laatste twee tabellen van het schema geven de aanwezige kansen aan om knelpunten op te lossen en de daarbijbehorende aanbevelingen.

Een aantal aanbevelingen zijn geprioriteerd. Deze aanbevelingen kunnen worden geoperationaliseerd met middelen vanuit het preventiebeleid, al zullen hierin wel keuzes gemaakt moeten worden. De overige aanbevelingen zijn aanbevelingen die niet geschaard kunnen worden onder het preventiebeleid. De gemeente dient een keuze te maken in hoeverre zij met eigen budgetten de knelpunten wil aanpakken.

leefgebied	knelpunten volgens doelgroep	knelpunten volgens professionals	kansen	aanbeveling
Wonen	- kleine huizen - geen mogelijkheden om met familie bijeen te komen (geeft overlast voor burens) - weinig contact met burens - gebrek aan jongerenhuisvesting	- overlast door te veel personen in één huis - inwoning van familie - onder(ver)huur - weinig begrip en contact tussen burens	- voorbereiding nieuwe Antilliaanse inwoners op normen/regels m.b.t. wonen - kennismaking tussen burens en Antilliaanse nieuwe bewoners - buurtactiviteiten voor volwassenen en jeugd - eigen initiatieven/ potentieel Antilliaanse gemeenschap - plan Waterweg Wonen/gemeente om sloopwoningen	- voorbereiding door Woningcorporatie Waterweg Wonen voortzetten en mogelijk uitbreiden naar andere corporaties - voortzetten/uitbreiden van buurtbodeproject - buurtlocaties zoeken die als ontmoetings/ feestruimte gebruikt kunnen worden - aanbod buurthuizen toegankelijker maken voor alle buurtbewoners 1 <i>netwerk van Antilliaanse sleutelpersonen opzetten en netwerk voortstellen laten doen aan de gemeente gericht op participatiebevordering</i>

leefgebied	knelpunten volgens doelgroep	knelpunten volgens professionals	kansen	aanbeveling
Voorschoolse periode en opvoeding	- wachttijsten kinderopvang 'onprettige' bemoeienis van instellingen met privacy van opvoeding - alleenstaande moeders met kleine kinderen: combinatie opvoeding en eigen ontwikkeling moeizaam	0-4 jarigen: achterstanden in taal- en gedragsontwikkeling 0-4 jarigen: van huisuit weinig structuur - door toename kinderen met taal/ ontwikkelingsachterstand te hoge belasting professionals peuter/kinderopvang - problemen worden door opvoeders niet gezien - opvoeders moeilijk aanspreekbaar op eigen of gedrag kind - afspraken worden niet nagekomen - hoog percentage alleenstaande moeders, waarvoor opvoeding zware belasting	- verhogen van deelname van Ant. 0-4 jarigen aan peuter/ kinderopvang - verhogen deelname aan opvoedingsondersteunend aanbod - schoolmaatschappelijk werk ook voor 0-4 - positieve ervaringen met Antilliaanse bezoekmoeder	- kleinere groepen peuterspeelzalen/kinderopvang 2 <i>verbeteren informatievoorziening over het nut van o.a. voorschoolse voorzieningen via Antilliaanse radio, Antilliaanse buurtboede, bezoekmoeder, sociale dienst en nieuwkomerbegeleiding. Opstellen van sociale kaart.</i> - voortzetten werk van Antilliaanse bezoekmoeder en op basis van ervaringen MIM na één jaar onderzoeken of uitbreiding noodzakelijk is 3 <i>deskundigheidsbevordering 'witte' professionals: middag organiseren</i> 4 <i>begeleiding en empowerment van (jonge, alleenstaande) moeders en mogelijkheden van tienermoederproject onderzoeken</i>

leefgebied	knelpunten volgens doelgroep	knelpunten volgens professionals	kansen	aanbeveling
Basisonderwijs	- taalachterstand - weinig begrip, ook bij professionals	taalachterstand	reduceren van taalachterstand	- het opstellen van een nieuw lokaal taalbeleidsplan, richtinggevend voor de taalbeleidsplannen van individuele scholen - reduceren van taalachterstand door intensiever gebruik te maken van het neveninstroomproject, o.a. - versterking van de rol van het neveninstroomproject door kinderen niet alleen toe te laten als zij net in Nederland zijn, maar ook toe te laten vanwege een taalachterstand als zij langer in Nederland zijn - onderzoek naar Centrale of wijkgebonden opvang voor niet of nauwelijks aanspreekbare 4 en 5-jarige kleuters - Structureren van de vervolgoegang bij uitstroom

leefgebied	knelpunten volgens doelgroep	knelpunten volgens professionals	kansen	aanbeveling
		Didactische achterstand Leerproblemen • Werkhouding • Gedragsproblematiek • Tijdsbesef • Houden aan regels en afspraken • Veel jonge moeders • Eénoudergezinnen • Gebrek aan structuur binnen het gezin • Opvoedingsproblemen • Overblijven	Reduceren didactische achterstand • Intensiveren van de begeleiding van Antilliaanse leerlingen • Reduceren van gedrags- en werkhoudingsproblematiek • Versterken rol SMW • Verhogen deelname aan ouderprojecten in het kader van opvoedingsondersteuning • Verhogen van ouderbetrokkenheid • Verbeteren overblijfsvoorzieningen • Ondersteuning bieden aan scholen bij veranderingen en/of acties	leerlingen vanuit het neveninstroomproject naar het reguliere basisonderw. • Opzetten van een 'kop-klas' voor veelbelovende leerlingen die qua schoolloopbaan naar het voortgezet onderwijs kunnen, maar nog een taalachterstand hebben • Versterking van de zorgstructuur van de scholen voor BO • Extra faciliteren van scholen met Antilliaanse leerlingen in geld en/of menskracht • Invoeren programma's voor sociale competentie en/of gedrag- en werkhoudingsbeïnvloeding op scholen met veel Antilliaanse leerlingen • Ouderprojecten in het kader van opvoedingsondersteuning • Aanstellen van Antilliaanse intermediairs of contactouders • Verbeteren van structuur van zorgvoorzieningen en/of deze laagdrempelig maken, bijv. zorgloket per school • Verbeteren van de onderlinge afstemming tussen scholen en instanties en tussen instanties onderling • Stimuleren van sport- en vrije tijdsbesteding • Verbeteren overblijfsvoorzieningen • Toebedelen van een grotere rol van het de Stichting OVB en de CED-groep bij de begeleiding van scholen, leerkrachten en leerlingen

leefgebied	knelpunten volgens doelgroep	knelpunten volgens professionals	kansen	aanbeveling
Voortgezet onderwijs	- Taalachterstand - Gebrek aan (merkbare) aandacht van docenten gedurende regulier lessen - Lessen te weinig (inter)actief - Verschil in (school)cultuur tussen Nederland en de Nederlandse Antillen	- Taalachterstand - Didactische achterstand - Leerproblemen - Werkhouding - Gedragsproblematiek - Tijdsbesef - Houden aan regels en afspraken - Gezinssituatie - Veel jonge moeders - Eénoudergezinnen - Structuur binnen het gezin - Opvoedingsproblemen	- Reduceren van taalachterstand - Reduceren didactische achterstand - Voorkomen voortijdig schooluitval - Reduceren van gedragsproblematiek - Versterken rol SMW - Intensiveren van de begeleiding - Versterken rol SMW - Ondersteuning bieden aan scholen bij veranderingen en/of acties	- Versterken van positie van het neveninstroomproject voortgezet onderwijs voor nieuwkomers - opzetten van een kopklas voor veelbelovende schoolverlaters basisonderwijs die met extra taalondersteuning meer kans op succes in het voortgezet onderwijs hebben - Versterking van de zorgstructuur van de scholen voor VO - Extra faciliteren van scholen met Antilliaanse leerlingen in geld en/of menskracht - Aanstellen van Antilliaanse intermediairs - Stimuleren van sport- en vrije tijdsbesteding - Extra faciliteren van scholen met Antilliaanse leerlingen in geld en/of menskracht - Verbeteren van structuur van zorgvoorzieningen en/of deze laagdrempelig te maken, bijv. zorgloket per school - Verbeteren van de onderlinge afstemming tussen scholen en instanties en tussen instanties onderling - Toebedelen van een grotere rol van het CED bij de begeleiding van scholen, leerkrachten en leerlingen

leefgebied	knelpunten volgens doelgroep	knelpunten volgens professionals	kansen	aanbeveling
Jeugd en vrije tijd	- Weinig te doen volgens de oudere jeugd - Sportverenigingen relatief ontoegankelijk - Buurtcentra relatief ontoegankelijk - Geen projecten voor de jongere jeugd in de buurt zoals duimdrop etc.	- Moeilijk bereikbare groep voor het jongerenwerk - Capaciteitsgebrek voor uitbreiding activiteiten	- Het sportjongerenwerk - Muziekprojecten X-change - Proef in buurtcentrum "de Loper"	- Uitbreiding van het sportjongerenwerk en toeleiding naar reguliere sportverenigingen 5 <i>Doelgroepgerichte activiteiten zoals muziekprojecten</i> - Zorgvuldig begeleiden van Proef in "de Loper" - Herziening speelruimtebeleid - Gemeente als regisseur meer actieve opstelling van het jongerenwerk

leefgebied	knelpunten volgens doelgroep	knelpunten volgens professionals	kansen	aanbeveling
Zorg, hulpverlening en begeleiding	• problemen met: eenzaamheid, verloren contacten, opstapeling van problemen met huisvesting/financiën • zorg en hulp aanbod in Vlaardingen onbekend • behoefte aan hulp en één vertrouwenspersoon die wegwijs kan maken bij verschillende problemen	• idem • toename van Antillianen die zich melden bij crisis/noodopvang omdat zij geen huis hebben, vooral jonge moeders • voor jonge moeders (met kinderen) geen aanbod in Vlaardingen zorg/hulpverlening in Vlaardingen heeft nauwelijks contact met: 18-20 jarigen en verslaafden	• kennis over aanbod in Vlaardingen versterken • groepsgesprekken met vrouwen in vergelijkbare situatie • positieve ervaringen met Antilliaanse mentoren, bezoekmoeders en buurtbode • jonge moeder project beleid wonen	• <i>verbeteren informatievoorziening (zoals aanbeveling 1 en 2)</i> • <i>gemeente en reguliere voorzieningen bespreken hoe het aanbod toegankelijker te maken (zie aanbeveling 2)</i> • onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om het programma van Stichting Ready (Rotterdam) te koppelen aan Stichting Noodopvang

leefgebied	knelpunten volgens doelgroep	knelpunten volgens professionals	kansen	aanbeveling
Werk en financiën	• Armoede en continue schuldproblemen • schulden door huisinrichting en mobiele telefoon • Alleenstaande moeders: • -gebrek aan kinderopvang • Alleenstaande moeders: • -beperkte mogelijkheden voor opleiding of werk • met jonge kinderen • Moeite met ingewikkelde wet- en regelgeving en verschillende contactpersonen/voorzieningen	• veel Antillianen leven op bestaansminimum, over en weer geld lenen • circa 60% klanten schuldhelpverlening = Antilliaan • geen kennis van 'gevaaren' van aanschaf via postorderbedrijven etc. • Relatief veel Antillianen in de bijstand, grootse groep = alleenstaande moeder met jonge kinderen • Kosten voor opleiding voor niet-arbeidsplichtigen (opvoeders met kinderen < 5 jaar) komen op rekening van de gemeente, dus nauwelijks beschikbaar • Antillianen zijn slecht geïnformeerd over diverse regelingen en belastingen	• Bestand van Antilliaanse bijstandsgerechtigden is bij de consulenten in beeld • Antilliaanse buurtbode /mentor en/of /bezoekmoeders • Bespreken van gemeentelijk opleidingsbudget met college van B&W • positieve ervaringen met Antilliaanse mentoren, bezoekmoeders en buurtbode	• Verbeteren van informatievoorziening voor werkenden en bijstandsgerechtigden 6 <i>één loket? Onderzoeken van de mogelijkheden om een bijstandsconsulent vrij te maken voor de begeleiding van alleenstaande moeders in de bijstand</i> • Verbeteren van de interne informatievoorziening, zoeken naar mogelijkheden voor verbeteren van trajecten voor niet arbeidsplichtigen • Problemen aankaarten bij Albeda en Kliq <i>informatiefolder voor Antillianen die zich inschrijven in Vlaardingen, met nummers van contactpersonen en voorzieningen (zie aanbeveling 1)</i>

leefgebied	knelpunten volgens doelgroep	knelpunten volgens professionals	kansen	aanbeveling
Nieuwkomers	- Niet gewend aan de Nederlandse bureaucratie - Moeite met verschillende instanties, willen graag een loket voor diverse problemen	- Is soms moeilijk afspraken te maken met de doelgroep - Taal is een probleem, begrip van het Nederlands is beperkt. - Vak maatschappij oriëntatie niet praktisch genoeg	- Intensievere begeleiding van de doelgroep - Is reeds een discussie gestart binnen de gemeente over het aanbod van de vakken	- Verbeteren van de interne afstemming en informatievoorziening bij de gemeente - Onderzoeken of het zinvol is om de vrijstelling voor taal af te schaffen, inkopen van een taalprogramma afgestemd op de Antilliaanse taalvaardigheid - Onderzoeken of het vak maatschappijoriëntatie voldoende afgestemd op en praktisch bruikbaar is voor de doelgroep

leefgebied	knelpunten volgens doelgroep	knelpunten volgens professionals	kansen	aanbeveling
Veiligheid en criminaliteit	- Onveiligheidsgevoelens 'enge plekken' zoals dat door Antilliaanse moeders wordt ervaren	- Door mobiliteit van de Antillianen is het moeilijk zicht krijgen en volgen - Overlast van Antillianen in de wijken - Veel multi-probleem huishoudens	- recent onderzoek van Daal - bereidheid van de politie om extra in te zetten op doelgroep - samenwerking met woningcorporatie en het jongerenwerk	- Bespreken van verbeterpunten in bestaande samenwerkingsverbanden <i>7 individuele begeleiding/ coaching van jongeren (en jonge nieuwkomers) die dreigen uit te vallen door o.a. schooluitval, criminaliteit</i> - Terugdringen van overlast door extra voorzieningen-aanbod (zie ook jeugd en vrije tijd) - Verbeteren van de openbare ruimte: 'enge plekken' in kaart brengen en waar mogelijk de openbare ruimte verbeteren

11.2.2 Prioriteiten in het kader van preventiebeleid

1 Netwerk en participatie

Participatie in de Vlaardingse gemeenschap

Veel Antillianen hebben aangegeven meer contact te willen met de Nederlandse bevolking. Het zijn met name de moeders die zijn geïnterviewd die dit aangeven, maar voor de jongeren geldt dit ook. Ze hebben behoefte aan meer gezamenlijke activiteiten met andere jeugd en hebben geen behoefte aan activiteiten die beperkt zijn tot de Antilliaanse gemeenschap. Het bereik van het jongerenwerk richting Antilliaanse jongeren kan vergroot worden door op een andere manier ambulant te werken.

Voorbeelden van andere werkwijzen van het jongerenwerk zijn bijvoorbeeld te vinden in Breda waar het SET project al jaren succesvol is. Dit project is gebaseerd op het krijgen van vertrouwen van jongeren⁴². Veel Antillianen genieten van de privacy in Vlaardingen, maar daar wordt veelal mee bedoeld dat ze niet teveel bemoeienis willen van de eigen Antilliaanse gemeenschap. Door alleenstaande moeders wordt aangegeven zich vaak eenzaam te voelen. Voor de kleinere kinderen willen zij graag speelprojecten in de buurt zoals Duimdrop en Thuis Op Straat (TOS). Ook deze uitspraak wijst erop dat zij graag meer met andere bevolkingsgroepen willen ondernemen.

De gemeente Vlaardingen kan ervoor kiezen om op alle terreinen participatie van de Antilliaanse gemeenschap te bevorderen. Dit kan met projecten zoals duimdrop, uitbreiding of een andere invulling van de activiteiten van het jongerenwerk, en vooral de bestaande goede initiatieven ondersteunen, zoals het buurtbodeproject.

Een ander belangrijk instrument om participatie van Antillianen in de gemeenschap te bevorderen is het oprichten van een netwerk van Antilliaanse sleutelpersonen. Het netwerk kan aanbevelingen doen op het terrein van participatiebevordering en het verbeteren van diverse vrijetijdsvoorzieningen.

De gemeente Vlaardingen staat voor het opzetten van een netwerk niet met lege handen. Er zijn al diverse sleutelfiguren die met de gemeente mee kunnen denken en helpen een netwerk op te zetten, bijvoorbeeld de bezoekmoeder, de buurtbode en politie van Antilliaanse afkomst. Het Multicultureel centrum voor Participatie Rotterdam⁴³ heeft recent in het kader van het diversiteitsbeleid samen met de provincie Zuid-Holland een cv-gids uitgegeven waarin diverse allochtonen zich beschikbaar stellen voor bestuursfuncties in diverse kaders. Via dit centrum kan de gemeente Vlaardingen vrijwilligers werven voor het opzetten van een netwerk. De gemeente dient zelf het opzetten van een netwerk in handen te nemen en dit netwerk faciliteren en bestendigen.

2 Verbeteren informatievoorziening

Op alle leefgebieden zijn knelpunten door zowel de Antilliaanse doelgroep als door de betrokken professionals geconstateerd. Alle leefgebieden kennen een gemeenschappelijk knelpunt namelijk: beperkte informatievoorziening, of anders, de informatie die beschikbaar is over diverse regelingen bereikt de doelgroep niet. Alle respondenten (doelgroep en professionals) aan een meer geclusterde, intensievere begeleiding te wensen in het kader van het "wegwijs" worden in de Nederlandse samenleving. Verbetering van de informatievoorziening kan op korte termijn bewerkstelligd worden:

Stap 1: verzamelen van informatie over aanbod/opstellen sociale kaart

Afstemming bij de gemeente intern: Het onderzoek maakt duidelijk dat verschillende gemeentelijke afdelingen en door de gemeente gesubsidieerd instellingen niet goed zijn geïnformeerd over elkaars werk, en de bestaande regelingen waar burgers gebruik van kunnen maken.

De gemeente kan de afdelingen en overige instellingen verzoeken om alle mogelijke huidige regelingen en aanbod, waar de Antillianen nadrukkelijk doelgroep van zijn, op papier te zetten. De gemeente kan op basis van die gegevens een sociale kaart voor de Antilliaanse doelgroep maken.

Noot 42 SET (samen ertegen aan) is een combinatie van ambulant jongerenwerk, individuele begeleiding van jongeren met problemen en groepsgerichte aanpak van jongerenoverlast.

Noot 43 Het MCP werft, traint en bemiddelt allochtone bestuurders, vrijwilligers en sportkaders. Hiernaast ondersteunt het MCP algemene organisaties die een omslag willen maken naar intercultureel werken.

De gegevens van de sociale kaart worden tweetalig beschreven, in Papiaments en in het Nederlands. Bij iedere nieuwe inschrijving in de gemeente wordt de kaart toegestuurd.

Stap 2: gerichte verspreiding sociale kaart en informatie voor doelgroep

Verder hebben de belangrijke sleutelfiguren (buurtmoeders, buurtbode, trajectbegeleider nieuwkomers, woningcorporatie, maatschappelijk werk, bijstandconsulenten etc) de mogelijkheid om de kaart aan Antilliaanse cliënten te overhandigen. De sleutelfiguren kunnen dan mondeling uitleg geven bij de gegevens op de kaart. Belangrijk is om rekening te houden dat de informatie is toegespitst op alleenstaande moeders, de belangrijkste en grootste groep in de Antilliaanse gemeenschap.

Bij gerichte spreiding van de informatie door sleutelfiguren dient te worden aangetekend dat de sleutelfiguren op dit moment beperkte capaciteit hebben om dit te doen. Mogelijk heeft het verstrekken van mondelinge informatie via de sleutelfiguren een "aanzuigende" werking en kunnen ze op den duur de vraag niet aan. Het aantal sleutelfiguren dient dan te worden uitgebreid (bijvoorbeeld meer buurtbodes) en in ieder geval goed worden gefaciliteerd. Dit betekent dat zij makkelijk moeten kunnen doorverwijzen en dat de informatie die zij kunnen verstrekken ook voor hen duidelijk dient te zijn.

Verder is het belangrijk om bij voorlichting gebruik te maken van Antilliaanse radio in de regio – een medium waar veel gebruik van wordt gemaakt.

Sociale kaart als uitgangspunt bij het verbeteren van het aanbod

Een aanbeveling die meer tijd gaat kosten. De instellingen bespreken de gegevens op de sociale kaart en kijken met name naar de toegankelijkheid van instellingen en de complexiteit van regelingen waar extra begeleiding voor de doelgroep gewenst zou zijn.

Een voorbeeld is de openingstijden van het JIP. Het JIP is geopend in de ochtenduren en op woensdagmiddag. Jongeren die niet terecht kunnen op die tijden dienen te bellen voor een afspraak.

Een ander voorbeeld is de regeling onroerend zaken belasting. Een korting van de belastingdienst. Bijstandconsulenten begeleiden de bijstandsgerechtigden met het invullen van deze OZB-formulieren. Dit zou voor meer regelingen kunnen gelden.

3 Deskundigheidsbevordering "witte" professionals: middag organiseren

Zoals hierboven is omschreven kan de sociale kaart gebruikt worden als uitgangspunt van het verbeteren van het aanbod. Een andere mogelijkheid om afstemming en verbetering van het aanbod te bewerkstelligen is door bij herhaling themamiddagen voor professionals te organiseren. Professionals kunnen kennis uitwisselen van het eigen aanbod, maar ook van de ervaringen met de Antilliaanse gemeenschap en hoe daar op wordt ingespeeld door de instelling.

4 Begeleiding en empowerment

De positie van de (jonge) alleenstaande moeders is in dit rapport vele malen aan de orde geweest. De noodzaak van extra ondersteuning aan deze groep – staat na de onderzoeksresultaten – als een paal boven water.

Er is een groep moeders die lichte begeleiding nodig heeft. Zij hebben met name moeite de weg te vinden naar de reguliere voorzieningen voor hulp en ondersteuning (bij opvoedingsvragen) en voelen zich niet altijd op hun gemak bij de 'witte' professional. Zij zijn gebaat bij contacten met een Antilliaanse bezoekmoeder of contactpersoon. Dit aanbod is beschikbaar in Vlaardingen.

De ervaringen zijn positief, maar zeer recent. Zowel het MiM-project⁴⁴ als het buurtbodeproject draaien nog geen half jaar. Het is raadzaam om na een jaar te onderzoeken of dit type ondersteuning uitgebreid dient te worden.

Maar er is ook een groep moeders die intensievere begeleiding nodig heeft. Het is een groep die de opvoeding niet of nauwelijks alleen aankan, een slechte sociaal-economische positie heeft en die zich met enige regelmaat meldt bij de noodopvang, vanwege huisvestingsproblemen. Deze jonge moeders hebben een intensief begeleidingstraject nodig, ondermeer rekening houdend met problematieken die gerelateerd zijn aan leeftijd, het jonge moederschap en culturele achtergrond. Over de middelen en de inzet van dit intensievere aanbod zijn op dit moment nog geen concrete aanbevelingen te doen. De vraag hoeveel van de middelen van het Preventiebeleid geïnvesteerd kunnen worden in deze problematiek kan immers op dit moment nog niet beantwoord worden. In de samenvatting staat aangegeven dat met name de uitkomsten van het CED-rapport in dit kader van belang zijn. Naar aanleiding van de uitkomsten van het CED-rapport en de keuzen van de gemeente Vlaardingen, zal deze aanbeveling verder worden uitgewerkt. In andere gemeente zijn positieve ervaringen opgedaan met empowerment-trajecten en jonge moedertrajecten. DSP-groep en de projectleider preventiebeleid hebben contacten en kennis van verschillende projecten.

5 (Doelgroepgerichte) recreatieve activiteiten

De geïnterviewde jongeren en moeders geven aan tevreden te zijn over het X-change project en het sportjongerenwerk. Aanbod vanuit het jongerenwerk vanuit interesses van het jongeren zelf kan gestimuleerd worden door uitbreiding van de activiteiten of een efficiënte inzet van de activiteiten. Het jongerenwerk kan hierin een actieve rol spelen door voorstellen te doen aan de gemeente. De gemeente is regisseur van het jeugdbeleid, ook op het gebied van vrijetijdsbesteding maar heeft in het veld een partner nodig die de vraag van jongeren vertaald in een aanbod die het bereik van de doelgroep kan vergroten.

Naast de jongeren hebben ook Antilliaanse vrouwen behoefte aan recreatieve activiteiten, soms willen ze dit met Antillianen onderling, maar veelal wordt aangegeven behoefte te hebben aan activiteiten met andere wijk- of buurtbewoners. Het eerder genoemde netwerk (zie 1) kan gevraagd worden hierin aanbevelingen te doen. Gedacht kan worden aan ontmoetingsactiviteiten in buurtcentra.

6 Een loket?

Dit is een keuze van de gemeente om intensievere begeleiding van nieuwe Vlaardingse ingezetenen te bewerkstelligen. Een mogelijkheid is om een bijstandconsulent verantwoordelijk te maken voor alle zaken die betrekking hebben op Antilliaanse ingezetenen. Hiermee wordt overzicht en kennis gebundeld en kan de betreffende bijstandconsulent gaan functioneren als 'sleutelpersoon en aanspreekpunt'. Voor de een loket gedachte kan nader onderzoek worden gedaan bij gemeenten die ervaring hebben in deze opzet, bijvoorbeeld de gemeente Dordrecht.

Noot 44 MiM: Moeders informeren Moeders.

7 Individuele begeleidingstrajecten jongeren

In Nederland zijn tal van voorbeelden van individuele trajectbegeleiding van jongeren. Te denken valt aan Ruman Grandi, maar ook aan maatjesprojecten zoals Take Two in Utrecht en het coachingsproject in de Haagsche schildderswijk. Een relatief nieuw soort van individuele begeleiding van jongeren die zich in Nederland huisvesten is het zogenaamde Foyer de la Jeunesse⁴⁵ zoals dat momenteel in Vlissingen en in Dordrecht wordt uitgevoerd. Huisvesting van jongeren is hierbij het uitgangspunt met daarnaast intensieve begeleiding op allerlei terreinen zoals werk en opleiding.

De gemeente Vlaardingen dient verder te onderzoeken welke soort van individuele begeleiding geschikt is voor de jongeren in Vlaardingen. Gezien de indicaties die het DSP-onderzoek geeft is onze voorlopige aanbeveling de begeleiding van jongeren serieus te overwegen, maar niet te zwaar op te zetten. In dit verband zou een project als Samen Ertegen Aan (SET, Breda) een goede start zijn om jongeren individueel te begeleiden en tegelijkertijd ook de overlast van groepen te bestrijden. Op basis van de interviews met politie, jongerenwerk en moeders zien wij vooralsnog geen aanleiding om de situatie van jongeren zorgelijk te noemen. Wanneer uit het CED-rapport zou blijken dat de situatie van Antilliaanse leerlingen op het middelbaar onderwijs wél zeer zorgelijk is (en dit vermoeden bestaat op basis van eerdere signalen uit het onderwijs) dan is het te overwegen om trajectbegeleiding, mentoren of empowermenttrainingen voor Antilliaanse leerlingen in te kopen.

11.2.3 Aanbevelingen basisonderwijs in het kader van preventiebeleid

Voor de financiering van de genoemde aanbevelingen in het basisonderwijs zal deels gebruik kunnen worden gemaakt van bestaande geldstromen. De ontwikkelingen rondom de wijksschool en het onderzoek naar de mogelijkheid en wenselijkheid van het creëren van een vorm van centrale of wijkgebonden opvang voor niet of nauwelijks in het Nederlands aansprekbare 4- en 5-jarige leerlingen zullen wel extra kosten met zich meebrengen. Het opstarten van een vervolgoopvang voor leerlingen, die vanuit het neveninstroomproject basisonderwijs uitstromen naar het reguliere basisonderwijs, zal tevens inzet van extra middelen vergen. Ook het aanstellen van Antilliaanse intermediairs is wellicht niet mogelijk zonder het beschikbaar komen van een aanvullend budget. Wanneer er van scholen een extra inspanning wordt gevraagd, kan het wenselijk zijn om (tijdelijk) scholen – al dan niet via de Stichting OVB – extra te faciliteren in geld of menskracht, om de uitvoering van het gevraagde een grotere kans op succes te bieden.

Gezien de aard van de aanbevelingen lijkt een regierol voor de Stichting Onderwijsvoorrrangsbeleid (OVB) Vlaardingen wenselijk. Gezien de verdeling van de Antilliaanse leerlingen over de verschillende basisscholen is het gewenst, de hieronder genoemde activiteiten vooral te richten op de basisscholen met de meeste Antilliaanse leerlingen (zie hoofdstuk 4.1). Dit rapport kan aanleiding zijn voor een overleg tussen de gemeente Vlaardingen en de Stichting OVB, gericht op het uitvoeren van de in dit hoofdstuk gedane aanbevelingen.

Een nieuw lokaal taalbeleidsplan kan richting geven aan een verdere versterking van het aanbod voor taalontwikkeling op individuele scholen.

Noot 45 Foyer de Jeunesse is van oorsprong een Frans project. Het gaat om het begeleiden van jongeren op allerlei leefgebieden. Vlissingen is een van de eerste gemeenten die een dergelijk project in Nederland heeft gestart voor Antilliaanse jongeren.

In een dergelijk nieuw plan kunnen nieuwe ontwikkelingen op het gebied van taalontwikkeling worden gecombineerd met activiteiten, die hun rendement in het verleden bewezen hebben. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van taalontwikkeling zijn bijvoorbeeld de activiteiten die worden uitgevoerd in het kader van de Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE). Daarnaast worden door het Expertisecentrum Nederlands (EN) producten ontwikkeld die een meer betekenisvolle aanbieding van taal mogelijk maken voor kinderen vanaf 4 jaar. Een andere ontwikkeling, die deels ook terug te vinden is binnen de producten van het Expertisecentrum Nederlands, is het gebruik van coöperatief leren. Door het op een specifieke manier samenwerken ontstaat meerwaarde in het leerproces voor alle leerlingen.

Bij de opvang van Antilliaanse leerlingen met taalproblemen kan gebruik worden gemaakt van het neveninstroomproject basisonderwijs, wanneer deze voorziening ook toegankelijk wordt wanneer leerlingen al langer in Nederland woonachtig zijn. De opvang voor deze leerlingen zou op dezelfde manier georganiseerd en gefinancierd kunnen worden als dat nu gebeurt voor leerlingen van het neveninstroomproject basisonderwijs.

Op dit ogenblik is het neveninstroomproject basisonderwijs toegankelijk voor leerlingen vanaf 6 jaar. Een centrale of wijkgebonden faciliteit voor de opvang van niet of nauwelijks aanspreekbare leerlingen van 4 en 5 jaar zou voldoen aan de vraag van een aantal basisscholen. Of het opzetten van een dergelijke faciliteit vanuit onderwijskundig oogpunt gewenst is, dient nader onderzocht te worden.

De overgang tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs voor talentvolle allochtone leerlingen met een taalachterstand kan bevorderd worden door het instellen van een 'kopklas'. De voorbereidingen hiervoor zijn al in gang gezet.

De zorgverbreding, zoals die binnen basisscholen wordt vormgegeven, dient effectief te zijn. Om deze effectiviteit te meten is het onder andere noodzakelijk de onderwijsopbrengsten van leerlingen gedurende langere tijd vast te leggen. Vanaf het schooljaar 2002-2003 gebeurt dit op de OVB-scholen in Vlaardingen middels een monitorsysteem. Vooruitlopend op de resultaten van deze monitoring kan op de betreffende scholen een 'quick-scan' worden afgenomen met betrekking tot de organisatie van de zorgverbreding. Een dergelijke quick-scan kan worden afgenomen door de CED-groep of een ander onderwijsadviesbureau.

Om het didactisch hiaat tussen de uitstroom vanuit het neveninstroomproject basisonderwijs en de instroom in het reguliere basisonderwijs op te vangen, kan een vorm van vervolgoptvang (met behulp van handelingsplannen en suggesties) worden gestart om zowel leerlingen als leerkrachten in het reguliere basisonderwijs te ondersteunen bij het verminderen van een nog bestaande achterstand.

De Stichting OVB en de CED-groep kunnen scholen op dit ogenblik al goede mogelijkheden bieden tot beïnvloeding van werkhouding en gedrag van leerlingen. De Stichting OVB kan gerichter scholen met veel Antilliaanse leerlingen benaderen met een aanbod voor het uitvoeren van activiteiten ter beïnvloeding van werkhouding en gedrag van leerlingen. Binnen deze activiteiten past ook een bewustwording van het door professionals impliciet hanteren van westerse normen en waarden in hun omgang met Antilliaanse leerlingen en hun ouders of verzorgers.

De projecten die op dit ogenblik door de Stichting OVB worden uitgevoerd zijn effectieve middelen om opvoedings- en gezinssituaties te beïnvloeden.

Er kunnen voor de Antilliaanse doelgroep specifiek activiteiten opgestart worden. Al naar gelang de vraag kan gekozen worden voor Opstap, Peutertje Luister, Kleutertje Luister, Opvoeden Zo of Balans. Daarbij is het gewenst, om meer ouders uit de Antilliaanse doelgroep toe te leiden naar deze voorzieningen. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van Antilliaanse intermediairs of contactouders. Ook het schoolmaatschappelijk werk is effectief gebleken in het beïnvloeden van opvoedings- en gezinssituaties. De rol van het schoolmaatschappelijk werk dient derhalve geborgd te worden en daar waar gewenst te worden versterkt.

Het concept van de wijksschool biedt een aantal kansen om actief doelgroepenbeleid te voeren. Zo kan er binnen het concept van de wijksschool tussen- en naschoolse opvang worden gerealiseerd. Ook kunnen leerlingen middels dit concept in contact worden gebracht met diverse vormen van sport en vrijetijdsbesteding. Ook kan er wellicht een 'zorgloket' worden ingericht, waardoor bepaalde zorg- en hulpvoorzieningen laagdrempeliger worden en gemakkelijker toegankelijk worden voor de doelgroep.

11.2.4 Aanbevelingen voortgezet onderwijs in het kader van preventiebeleid

Voor de financiering van de genoemde aanbevelingen in het voortgezet onderwijs kan deels gebruik worden gemaakt van bestaande geldstromen. Het aanstellen van Antilliaanse intermediairs en het organiseren van aanvullende scholing is wellicht niet mogelijk zonder het beschikbaar stellen van een aanvullend budget.

Wanneer er van scholen een extra inspanning wordt gevraagd, kan het wenselijk zijn om (tijdelijk) scholen – al dan niet via de Stichting OVB – extra te faciliteren in geld of menskracht, om de uitvoering van het gevraagde een grotere kans op succes te bieden.

Om de verschillende activiteiten die kunnen plaatsvinden op elkaar af te stemmen, is het wenselijk dat één instelling de regierol op zich neemt. Anders dan bij het basisonderwijs is er op dit ogenblik niet één bepaalde instelling actief die al veel activiteiten voor de doelgroep op scholen voor voortgezet onderwijs uitvoert. De onderzoekers van de CED-groep pleiten voor een studiedag voor scholen voor voortgezet onderwijs in Vlaardingen, waar de resultaten van dit onderzoek worden gepresenteerd. Op deze conferentie kunnen middels workshops de wensen van de betreffende scholen op actieniveau verder worden uitgewerkt. Ook kunnen de betreffende scholen hun mening geven over de gewenste vorm van regie. Deze regierol zal waarschijnlijk een aanvullend budget vergen vanuit het preventiebeleid.

Bij de opvang van Antilliaanse leerlingen met taalproblemen kan nog meer gebruik worden gemaakt van het neveninstroomproject voortgezet onderwijs (voormalige internationale schakelklas). Zoals al bij het basisonderwijs vermeld, kan de overgang tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs voor talentvolle allochtone leerlingen met een taalachterstand bevorderd worden door het instellen van een 'kopklas'. De voorbereidingen hiervoor zijn al in gang gezet.

Het is wenselijk om de zorgstructuur van scholen voor voortgezet onderwijs in Vlaardingen in kaart te brengen en eventueel te versterken. Wellicht blijkt bij het in kaart brengen van de zorgstructuur van scholen voor voortgezet onderwijs in Vlaardingen een scholingsbehoefte van leerkrachten. Het onderzoek en een eventuele nascholing kunnen worden uitgevoerd door de CED-groep of een ander onderwijsadviesbureau.

Hiervoor zal een aanvullend budget vanuit preventiebeleid wellicht noodzakelijk blijken.

Als apart onderwerp binnen de zorgstructuur kan het omgaan met de gedragsproblematiek van sommige leerlingen worden genoemd. Binnen de mogelijke versterking van de zorgstructuur past ook het creëren van momenten van gedragsbegeleiding voor leerlingen die daar prijs op stellen.

De DSP-groep geeft als mogelijkheid aan trajectbegeleiding, mentoren of empowermenttrainingen voor Antilliaanse leerlingen in te kopen. Aanvullend aan deze aanbevelingen is het aan te raden, zorgfunctionarissen en/of leerkrachten op scholen voor voortgezet onderwijs gericht te scholen met betrekking tot omgang met gedragsproblemen.

11.3 Ten slotte: regie en registratie

Als eerder is gemeld dat Bureau Jeugdzorg niet tijdig gegevens heeft aangeleverd voor dit onderzoek. Ook de 'missende' informatie van BJZ van kan het beeld van de situatie van Antilliaanse jongeren nog verscherpen.

Regie

Het onderzoek maakt duidelijk dat er op diverse terreinen knelpunten liggen die vragen om keuzes en een duidelijke visie vanuit de gemeente. Niet alle knelpunten zullen zomaar opgelost kunnen worden. Wat van belang is dat de gemeente in staat wordt gesteld regie te voeren over de vraagstukken die spelen. De bereidheid tot samenwerken van instellingen met de gemeente en van instellingen onderling is een randvoorwaarde om regie te kunnen voeren, welke keuzes de gemeente ook maakt.

Registratie

De gemeente Vlaardingen heeft ons gevraagd de positie en problematiek van Antillianen in Vlaardingen in kaart te brengen. Lopende het onderzoek werd duidelijk dat de registratie van Antillianen, bijvoorbeeld bij de politie en bij Sociale Zaken, een knelpunt vormt. Niet elk systeem is geschikt om te registreren naar land van herkomst. Bovendien is er een aantal jaren geleden een (landelijke) trend geweest om niet te registreren naar land van herkomst. Om de Antilliaanse gemeenschap in de toekomst te kunnen blijven volgen is het noodzakelijk de registratie op land van herkomst in te gaan richten.

Bijlagen

Bijlage 1 Bronnen DSP

Interviews met professionals

DSP heeft in het kader van dit onderzoek gesproken met:

Gemeente Vlaardingen

Helma Kersten	Coördinator Preventiebeleid
Samira Dardouch	Trajectbegeleider nieuwkomers
Henk Briggeman	Bijstandsconsulent

Stichting Waterweg Wonen

Lia Overkleef	Overlastcoördinator
Evelien van der Zwan	Medewerker woonruimteverdeling

Thuiszorg Nieuwe Waterweg-Noord – Ouder Kind Zorg

Charlotte Brandsen	Coördinator Moeders informeren Moeders
Shirlene Volk	Medewerkster Moeders informeren Moeders
Suzanne van Zanen	Wijkverpleegkundige Ouder Kind Zorg (OKZ)
Mirjam Rosier	Gespecialiseerd verpleegkundige OKZ

Stichting Kinderopvang Vlaardingen

Atie Randshuijsen-Hoogenboom	Manager Peuterplusproject
Ivonne Benne	Leidster peuterspeelzaal
Dolly Verheul	Leidster peuterspeelzaal

Bureau Welzijnsprojecten Vlaardingen

Ibrahim Albaz	Coordinator Buurtbodeproject (o.a.)
Uka Ascenlion	Buurtbode
Eduardo Gumbs	Jongerenwerker
Ben van Aken	Jongerenwerker
Marcel Marskamp	Jongerenwerker

Politie Vlaardingen

Evert-Jan Vrugink	Wijkagent Holy Vogelbuurt-Holy
Guus Spierenburg	Wijkagent Holy, Stadhoudersbuurt, " Goudkust"
Jack Daal	Wijkagent

Maatschappelijke Dienstverlening Nieuwe Waterweg

Marijke de Wolf	Maatschappelijk werker
-----------------	------------------------

Bouman Verslavingszorg Ambulant

Leo van Leeuwen	Maatschappelijk werker
Hans Jongenele	Ambulant behandelaar

St. Noodopvang Centrum Vlaardingen

John Pattipeilohy	Directeur
Tamara van Eijck	Hulpverlener crisisopvang
Rian Peters	hulpverlener vrouwenopvang

Schuldhulpverlening

Mevr. Dorwert	Consulente
---------------	------------

Interviews met Antilliaanse bewoners: 21

Schriftelijke bronnen

- Antillianen tussen hamer en aambeeld, obstakels in perspectieven in Zuid-Hollandse gemeenten. Stichting Stimulans , Rotterdam, maart 2002.
- Analyse van de problemen van de Antilliaanse gemeenschap in Vlaardingen. Politie Rotterdam-Rijnmond. District Waterweg en Bestuurs- en Beleidszaken. Oktober 2002.
- Reader themamiddag Antillianen. Gemeente Vlaardingen, Dienst Welzijn. Mei 2002.
- Huiselijk geweld onder allochtonen onderzocht. Bureau Intomart in opdracht van Ministerie van Justitie. Oktober 2002.
- Morgen bloeit het diabaas. Hans Verhulst, 1998.
- Samenwerking tussen de hulp- en dienstverlening aan Antilliaanse en Arubaanse jongeren. Marion Niebporg afstudeercws CHN. Juni 2002.
- Criminaliteitsanalyse Jeugdcriminaliteit politie Rotterdam-Rijnmond 2001 District Waterweg (DSP-groep, mei 2002, Mark Rietveld, Pepijn van Amersfoort en Oberon Nauta).

Bijlage 2 Toelichting voorzieningen

In deze bijlage treft u een korte beschrijving van (voorschoolse) voorzieningen die aan de orde zijn geweest in de rapportage. Het is geen volledig overzicht, maar dient slechts ter verduidelijking van de rapportage.

In Vlaardingen vallen de peuterspeelzalen, kinderopvang, buitenschoolse opvang en naschoolse opvang onder de Stichting Kinderopvang Vlaardingen. De stichting heeft verschillende projecten waar Antilliaanse kinderen en/of Antilliaanse opvoeders nadrukkelijk doelgroep van zijn. Hieronder staan de betreffende projecten zeer kort beschreven.

Het Peuterplusproject wordt gedurende 4 dagdelen per week gedraaid in – momenteel- 4 peuterspeelzalen. Doelgroep van het peuterplusproject zijn kinderen die zelf, of waarvan de ouders niet of nauwelijks Nederlands spreken of een taalachterstand hebben. Eén dagdeel per week moeten ouders deelnemen aan het project. In het Peuterplusproject wordt het project "Brede Zorg" uitgevoerd. Dit gebeurt a.d.h.v. thema's, welke door leidsters, de kinderen zelf óf actualiteiten bepaald worden. Ook 2 van de 3 basisscholen in de Babberspolder, waar de kinderen na de peuterspeelzaal heen gaan, doen actief mee aan het project. Gelijk aan de kosten voor reguliere peuterspeelzaal-opvang, betalen de ouders naar inkomen voor 2 dagdelen Peuterplus. De 2 overige dagdelen zijn gratis.

Project Moeders Informeren Moeders (MIM)

MIM is een opvoedingsondersteuningsprogramma vooralsnog alleen voor oudkomers. Het project is bedoeld voor alle moeders die een eerste kind krijgen. De moeders worden vanaf de zwangerschap totdat het kind circa twee jaar oud is, begeleid door de zogenaamde bezoekmoeders. Bezoekmoeders leren de programmamoeders de ins en outs van de Nederlandse maatschappij m.b.t. opvoeding in de breedste zin van het woord. Deelname is gratis.

Project Instapje

Deelnemende moeders worden gedurende 26 weken wekelijks bezocht door de bezoekmoeder. Doelstelling is de interactie tussen moeder en kind te bevorderen onder meer door spel en beeldverhalen. Na Instapje kunnen kinderen instromen in de peuterspeelzaal. Deelname is gratis.

Peutertje Luister, Opstap en Spel aan huis

Doelstelling van deze projecten is achterstanden van kinderen wegwerken, de betrokkenheid van ouders t.o.v. hun kinderen en de taalvaardigheid van kinderen en ouders vergroten. *Peutertje Luister* is bedoeld voor alle kinderen in groep 1 en 2 én hun ouders. Alle GOA-scholen in Vlaardingen doen mee aan dit project. Aantal deelnemers op jaarbasis: groepen 1 en 2 van de 12 GOA-scholen in Vlaardingen. Deelname is gratis.

Opstap is met name gericht op de ontwikkeling van het kind. Daarnaast is het project bedoeld om ouders wegwijs te maken in het onderwijs in Vlaardingen. Eén keer per week vindt een bijeenkomst plaats in de wijk. Deze bijeenkomsten duren gemiddeld 2,5 uur. Met name Turkse, Marokkaanse, Palestijnse en Somalische groepen maken gebruik van Opstap.

Opstap duurt 2 jaar. Kosten: ouders betalen een kleine bijdrage.

Spel aan huis is bedoeld om kinderen toe te leiden naar de peuterspeelzaal; en ouders te laten participeren in de wijkvoorzieningen en toe te leiden naar taalonderwijs. Dit project wordt uitgevoerd bij ouders thuis. Gedurende 6 maanden, 1,5 uur per week, worden ouders begeleid in spelen met hun kind(eren) met behulp van een speelgoedpakket.

Bijlage 3 Bronnen CED-groep

Interviews met professionals

De CED-groep heeft in het kader van dit onderzoek gesproken met:

r.k.b.s. Palet-oost

Mevrouw Dingjan

Mevrouw Van Galen

p.c.b.s. Mozaïek

Mevrouw Snijder

Mevrouw Schruijer

o.b.s. De Westwijzer

De heer Roelofs

Schoolmaatschappelijk Werk (gegevens schriftelijk aangeleverd)

Mevrouw V.d. Broek

Leerplicht (gegevens schriftelijk aangeleverd)

De heer Van Heijst

Stichting Onderwijsvoorangsbeleid

De heer A. de Haan

Geïnterviewde Antilliaanse ouders en leerlingen

Eén ouder van een leerling van het Mozaïek

Eén ouder van een leerling van het Palet

Eén ouder van een leerling van de Westwijzer

Twee (geschorste) leerling van de V.O.S. (Westwijk)

Bijlage 4 Antwoorden vragenlijsten basisonderwijs

Vragenlijst m.b.t. de problematiek van Antillianen in het onderwijs - basisonderwijs

1. Vragen m.b.t. leerlingen

1.1.	Hoeveel Antilliaanse leerlingen bezochten op de teldatum van 01-10-2002 de scholen?	171
	Hoeveel Arubaanse leerlingen bezochten op de teldatum van 01-10-2002 de scholen?	13
	Aantal Antilliaanse en Arubaanse leerlingen op de teldatum van 01-10-2002	184
	Wat was op de teldatum van 01-10-2002 het totale leerlingaantal van de scholen?	6745
	Aantal Antilliaanse en Arubaanse leerlingen op 01-10-2002 i.v.m. gewogen score	171
	Aantal terugtvangen vragenlijsten	24

1.2. Hoe was op de teldatum van 01-10-2002 de leeftijdsopbouw van de Antilliaanse leerlingen? (NB opgaven niet volledig)

leeftijd	aantal leerlingen	
4 jaar	18	13%
5 jaar	16	12%
6 jaar	14	10%
7 jaar	25	19%
8 jaar	14	10%
9 jaar	11	8%
10 jaar	13	10%
11 jaar	14	10%
12 jaar	9	7%
13 jaar	0	0%
14 jaar e.o.	0	0%
Totaalaantal opgave scholen	134	100%

1.3. In welke groepen zaten de Antilliaanse leerlingen? (NB opgaven niet volledig)

groep	aantal leerlingen	
1	10	10%
2	5	5%
3	18	19%
4	18	19%
5	14	14%
6	15	15%
7	11	11%
8	6	6%
Totaal aantal opgave scholen	97	100%

1.4 PM

1.5 PM

Hoe schat u de volgende onderwerpen of situaties m.b.t. de Antilliaanse leerlingen op uw school in:

- 1.6. Het verwachtingspatroon van de Antilliaanse leerlingen m.b.t. het onderwijs in Nederland is reëel.

	gewogen score	ongewogen score
helemaal niet	6%	13%
in onvoldoende mate	48%	38%
in voldoende mate	36%	42%
in hoge mate	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	10%	8%
totaal	100%	100%

- 1.7. De school beantwoordt aan de behoeften van de Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
helemaal niet	0%	4%
in onvoldoende mate	48%	29%
in voldoende mate	52%	63%
in hoge mate	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	4%
totaal	100%	100%

- 1.8. Antilliaanse leerlingen ervaren problemen die met het schoolgaan te maken hebben

	gewogen score	ongewogen score
helemaal niet	12%	21%
in onvoldoende mate	18%	8%
in voldoende mate	29%	21%
in hoge mate	39%	38%
niet gescoord/niet van toepassing	2%	13%
totaal	100%	100%

- 1.9. Antilliaanse leerlingen hebben eenzelfde (taal) ontwikkeling als Nederlandse leeftijdgenootjes.

	gewogen score	ongewogen score
helemaal niet	48%	25%
in onvoldoende mate	30%	50%
in voldoende mate	12%	17%
in hoge mate	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	10%	8%
totaal	100%	100%

- 1.10. De sociaal-emotionele situatie van Antilliaanse leerlingen thuis is stabiel.

	gewogen score	ongewogen score
helemaal niet	32%	25%
in onvoldoende mate	60%	50%
in voldoende mate	4%	13%
in hoge mate	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	4%	13%
totaal	100%	100%

- 1.11. De sociaal-emotionele situatie van Antilliaanse leerlingen op school is stabiel.

	gewogen score	ongewogen score
helemaal niet	0%	4%
in onvoldoende mate	68%	50%
in voldoende mate	28%	33%
in hoge mate	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	4%	13%
totaal	100%	100%

1.12. Er is adequate ondersteuning van de Antilliaanse leerlingen van huis uit bij schoolse zaken.

	gewogen score	ongewogen score
helemaal niet	19%	21%
in onvoldoende mate	74%	54%
in voldoende mate	3%	17%
in hoge mate	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	4%	8%
totaal	100%	100%

2. Vragen m.b.t. leerkrachten

2.1 PM

Hoe ervaren de leerkrachten het klimaat (ontstaan door de komst van Antilliaanse leerlingen) in de klas, in het gebouw en op het schoolplein.

	gewogen score	ongewogen score
negatief	25%	4%
iets verslechterd	44%	33%
iets verbeterd	0%	0%
positief	4%	8%
niet gescoord/niet van toepassing	27%	54%
totaal	100%	100%

2.3. Leerkrachten zijn bekend met (hebben inzicht in) de culturele achtergronden van Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	10%	21%
matig	27%	29%
voldoende	58%	42%
goed	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	4%	8%
totaal	100%	100%

2.4. Leerkrachten zijn bekend met (hebben inzicht in) de woonsituatie van Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	0%	21%
matig	25%	8%
voldoende	64%	54%
goed	6%	8%
niet gescoord/niet van toepassing	4%	8%
totaal	100%	100%

2.5. Leerkrachten zijn bekend met (hebben inzicht in) de godsdienst(beleving) van Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	10%	21%
matig	35%	33%
voldoende	51%	38%
goed	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	4%	8%
totaal	100%	100%

2.6. Leerkrachten zijn bekend met (hebben inzicht in) de gezinssituatie van Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	0%	13%
matig	25%	17%
voldoende	36%	50%
goed	35%	17%
niet gescoord/niet van toepassing	4%	4%
totaal	100%	100%

2.7. Leerkrachten zijn bekend met (hebben inzicht in) de thuistaal van Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	25%	21%
matig	6%	21%
voldoende	45%	42%
goed	10%	4%
niet gescoord/niet van toepassing	14%	13%
totaal	100%	100%

2.8. Leerkrachten zijn bekend met (hebben inzicht in) de achterstandsproblematiek van Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	0%	13%
matig	40%	21%
voldoende	46%	54%
goed	10%	4%
niet gescoord/niet van toepassing	4%	8%
totaal	100%	100%

2.9. Leerkrachten zijn deskundig op het gebied van NT2-onderwijs.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	2%	21%
matig	32%	33%
voldoende	24%	25%
goed	38%	13%
niet gescoord/niet van toepassing	4%	8%
totaal	100%	100%

2.10. Leerkrachten zijn bereid om (extra) inspanning te verrichten voor Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	0%	0%
matig	0%	4%
voldoende	13%	29%
goed	73%	54%
niet gescoord/niet van toepassing	14%	13%
totaal	100%	100%

2.11. Leerkrachten hebben een positief verwachtingspatroon met betrekking tot Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	0%	0%
matig	52%	33%
voldoende	34%	46%
goed	0%	8%
niet gescoord/niet van toepassing	14%	13%
totaal	100%	100%

3. Vragen m.b.t. ouder(s)

3.1. PM

Er is sprake van vaak wisselende gezinssituatie: verschillende "vaders", inwonend en

3.2. uitwonend, tijdelijke broertjes en zusjes, verschillende "tantes".

	gewogen score	ongewogen score
nee	10%	13%
vaker niet dan wel	18%	25%
vaker wel dan niet	3%	8%
ja	69%	46%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	8%
totaal	100%	100%

3.3. Er is sprake van (in meer of mindere mate geaccepteerd) geweld en/of wapens/drugs in huis.

	gewogen score	ongewogen score
nee	26%	29%
vaker niet dan wel	44%	33%
vaker wel dan niet	0%	0%
ja	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	30%	38%
totaal	100%	100%

Er is sprake van onervaren ouderschap. (B.v. Geen of wel opvoedingservaring (jong moederschap), geen of

3.4. wel tijd voor de opvoeding, wie doet de opvoeding, geweld acceptatie bij de opvoeding,

	gewogen score	ongewogen score
nee	10%	8%
vaker niet dan wel	29%	25%
vaker wel dan niet	13%	29%
ja	44%	25%
niet gescoord/niet van toepassing	4%	13%
totaal	100%	100%

Er is sprake van financiële problemen: (B.v. geen geld, armoede; prostitutie/drugs, niet met geld om kunnen gaan, geen geld besteden aan juiste voeding, geen uitkering i.v.m. met illegaliteit (ingeschreven in de ene

3.5. gemeente en leven in de andere gemeente of nergens ingeschreven).

	gewogen score	ongewogen score
nee	2%	8%
vaker niet dan wel	29%	21%
vaker wel dan niet	13%	21%
ja	51%	38%
niet gescoord/niet van toepassing	4%	13%
totaal	100%	100%

Er is sprake van moeizaam schoolcontact: (B.v. Is er niet of verloopt niet goed, geen begrip voor de situatie

3.6. waarin de Antillianen verkeren.)

	gewogen score	ongewogen score
nee	14%	25%
vaker niet dan wel	64%	33%
vaker wel dan niet	5%	17%
ja	12%	13%
niet gescoord/niet van toepassing	4%	13%
totaal	100%	100%

- Er is sprake van een problematische huisvestingssituatie: (B.v. "Tijdelijk" ingerichte woning, slechte huisvesting, grote mobiliteit, geen ideale leersituatie.

	gewogen score	ongewogen score
nee	7%	21%
vaker niet dan wel	13%	13%
vaker wel dan niet	43%	33%
ja	33%	21%
niet gescoord/niet van toepassing	4%	13%
totaal	100%	100%

- Er is sprake van een onzeker verwachtingspatroon richting de toekomstige (verblijfs) situatie: (B.v. We blijven, we gaan naar een andere gemeente, we gaan terug, ik wil hier een toekomst (voor mijn kinderen) opbouwen.

	gewogen score	ongewogen score
nee	6%	17%
vaker niet dan wel	25%	17%
vaker wel dan niet	27%	29%
ja	38%	25%
niet gescoord/niet van toepassing	4%	13%
totaal	100%	100%

- Er is sprake van een gespannen verhouding Nederlanders - Antillianen: (B.v. integratie met behoud van eigen culturele identiteit of niet, afzetten tegen de Nederlandse mentaliteit, geen mogelijkheden zien of hebben om een plekje te veroveren in de Nederlandse samenleving, heimwee en niet terug kunnen naar de Antillen.

	gewogen score	ongewogen score
nee	46%	42%
vaker niet dan wel	34%	25%
vaker wel dan niet	6%	13%
ja	0%	4%
niet gescoord/niet van toepassing	14%	17%
totaal	100%	100%

4. Vragen m.b.t. directies

4.1. PM

4.2. PM

4.3. PM

4.4. PM

- 4.5. Ervaart u door de aanwezigheid van Antilliaanse leerlingen binnen de school behoefte aan de inzet van:

		gewogen score	ongewogen score
a. schoolmaatschappelijk werk	ja	82%	71%
	nee	18%	29%
b. psychologen	ja	12%	29%
	nee	88%	71%
c. extra menskracht	ja	37%	50%
	nee	63%	50%
d. deskundige Antilliaanse professionals	ja	68%	58%
	nee	32%	42%
e. andere inzet	ja	43%	29%
	nee	57%	71%

PM te weten:

4.6. Onze school is voldoende toegerust voor de opvang van Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0%	8%
meer niet dan wel	44%	29%
meer wel dan niet	26%	38%
ja	25%	13%
niet gescoord/niet van toepassing	5%	13%
totaal	100%	100%

4.7. Antilliaanse leerlingen bezoeken regelmatig de school.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0%	21%
meer niet dan wel	25%	4%
meer wel dan niet	37%	33%
ja	33%	25%
niet gescoord/niet van toepassing	5%	17%
totaal	100%	100%

4.8. Het prestatieniveau van Antilliaanse leerlingen is vergelijkbaar met dat van Nederlandse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
nee	38%	25%
meer niet dan wel	43%	33%
meer wel dan niet	9%	17%
ja	3%	8%
niet gescoord/niet van toepassing	7%	17%
totaal	100%	100%

4.9. Het prestatieniveau van Antilliaanse leerlingen is vergelijkbaar met dat van allochtone leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0%	0%
meer niet dan wel	44%	29%
meer wel dan niet	27%	29%
ja	12%	17%
niet gescoord/niet van toepassing	17%	25%
totaal	100%	100%

Antilliaanse leerlingen onderscheiden zich in positieve zin van Nederlandse leerlingen in
4.10. uitingen van geweld en intolerantie

	gewogen score	ongewogen score
nee	82%	71%
meer niet dan wel	3%	8%
meer wel dan niet	0%	0%
ja	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	15%	21%
totaal	100%	100%

Antilliaanse leerlingen onderscheiden zich in positieve zin van allochtone leerlingen in
4.11. uitingen van geweld en intolerantie.

	gewogen score	ongewogen score
nee	82%	67%
meer niet dan wel	0%	4%
meer wel dan niet	0%	0%
ja	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	18%	29%
totaal	100%	100%

Antilliaanse leerlingen onderscheiden zich in negatieve zin van Nederlandse leerlingen in
4.12. uitingen van geweld en intolerantie

	gewogen score	ongewogen score
nee	48%	33%
meer niet dan wel	15%	8%
meer wel dan niet	22%	29%
ja	0%	4%
niet gescoord/niet van toepassing	15%	25%
totaal	100%	100%

Antilliaanse leerlingen onderscheiden zich in negatieve zin van allochtone leerlingen in
4.13. uitingen van geweld en intolerantie.

	gewogen score	ongewogen score
nee	63%	46%
meer niet dan wel	0%	4%
meer wel dan niet	19%	21%
ja	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	18%	29%
totaal	100%	100%

5. Vragen m.b.t. de inzet van schoolmaatschappelijk werk

Heeft u ten behoeve van de Antilliaanse leerlingen een beroep gedaan op
5.1. schoolmaatschappelijk werk?

		gewogen score	ongewogen score
	ja	82%	50%
	nee	18%	50%

Zo ja, PM

Zo nee, PM

5.2. Is er sprake van één of meerdere veel voorkomende problematiek(en)?

		gewogen score	ongewogen score
	ja	71%	42%
	nee	29%	58%

Zo ja, PM

5.3. PM

5.4. PM

6. Vragen m.b.t. de inzet van de leerplichtambtenaar

Heeft u ten behoeve van de Antilliaanse leerlingen een beroep gedaan op
6.1. de leerplichtambtenaar?

		gewogen score	ongewogen score
	ja	60%	42%
	nee	40%	58%

Zo ja, PM

Zo nee, PM

6.2. Is er sprake van één of meerdere veel voorkomende problematiek(en)?

		gewogen score	ongewogen score
	ja	46%	29%
	nee	54%	71%

Zo ja, PM

6.3. PM

6.4. PM

Bijlage 5 Antwoorden vragenlijsten voortgezet onderwijs

Vragenlijst m.b.t. de problematiek van Antillianen in het onderwijs - voortgezet onderwijs

1. Vragen m.b.t. leerlingen

- 1.1. Hoeveel Antilliaanse leerlingen bezochten op de teldatum van 01-10-2002 de scholen? 55
 Wat was op de teldatum van 01-10-2002 het totale leerlingaantal van de scholen? 3899
 Aantal terugontvangen vragenlijsten 2

N.B. De aantallen Antilliaanse en Arubaanse leerlingen zijn exclusief de op het Accent-college (vml. Aquamarijn) ingeschreven leerlingen.

- 1.2. Hoe was op de teldatum van 01-10-2002 de leeftijdsopbouw van de Antilliaanse leerlingen?

leeftijd	aantal leerlingen	
11 jaar	0	0%
12 jaar	0	0%
13 jaar	4	8%
14 jaar	8	15%
15 jaar	11	21%
16 jaar	11	21%
17 jaar	12	23%
18 jaar	5	10%
19 jaar	0	0%
20 jaar	1	2%
21 jaar e.o.	0	0%
	52	100%

N.B. De aantallen zijn exclusief de op het Accent-college (vml. Aquamarijn) en de Ericaschool ingeschreven leerlingen.

- 1.3. In welke groepen zaten de Antilliaanse leerlingen?

klas	aantal leerlingen	
1	8	15%
2	6	12%
3	10	19%
4	15	29%
5	1	2%
6	1	2%
Neveninstroomproject VO	11	21%
	52	100%

N.B. De aantallen zijn exclusief de op het Accent-college (vml. Aquamarijn) en de Ericaschool ingeschreven leerlingen.

- 1.4 PM

- 1.5 PM

Hoe schat u de volgende onderwerpen of situaties m.b.t. de Antilliaanse leerlingen op uw school in:

- 1.6. Het verwachtingspatroon van de Antilliaanse leerlingen m.b.t. het onderwijs in Nederland is reëel.

	gewogen score	ongewogen score
helemaal niet	0%	0%
in onvoldoende mate	100%	50%
in voldoende mate	0%	50%
in hoge mate	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

- 1.7. De school beantwoordt aan de behoeften van de Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
helemaal niet	0%	0%
in onvoldoende mate	0%	50%
in voldoende mate	100%	50%
in hoge mate	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

- 1.8. Antilliaanse leerlingen ervaren problemen die met het schoolgaan te maken hebben

	gewogen score	ongewogen score
helemaal niet	0%	0%
in onvoldoende mate	100%	100%
in voldoende mate	0%	0%
in hoge mate	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

- 1.9. Antilliaanse leerlingen hebben eenzelfde (taal) ontwikkeling als Nederlandse leeftijdgenootjes.

	gewogen score	ongewogen score
helemaal niet	0%	0%
in onvoldoende mate	100%	100%
in voldoende mate	0%	0%
in hoge mate	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

- 1.10. De sociaal-emotionele situatie van Antilliaanse leerlingen thuis is stabiel.

	gewogen score	ongewogen score
helemaal niet	0%	0%
in onvoldoende mate	100%	100%
in voldoende mate	0%	0%
in hoge mate	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

- 1.11. De sociaal-emotionele situatie van Antilliaanse leerlingen op school is stabiel.

	gewogen score	ongewogen score
helemaal niet	0%	0%
in onvoldoende mate	100%	100%
in voldoende mate	0%	0%
in hoge mate	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

1.12. Er is adequate ondersteuning van de Antilliaanse leerlingen van huis uit bij schoolse zaken.

	gewogen score	ongewogen score
helemaal niet	0%	50%
in onvoldoende mate	100%	50%
in voldoende mate	0%	0%
in [redacted] mate	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

2. Vragen m.b.t. leerkrachten

2.1 PM

Hoe ervaren de leerkrachten het klimaat (ontstaan door de komst van Antilliaanse leerlingen) in de klas, in het

2.2. gebouw en op het schoolplein.

	gewogen score	ongewogen score
negatief	0%	0%
iets verslechterd	100%	100%
iets verbeterd	0%	0%
positief	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

2.3. Leerkrachten zijn bekend met (hebben inzicht in) de culturele achtergronden van Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	0%	50%
matig	0%	0%
voldoende	100%	50%
goed	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

2.4. Leerkrachten zijn bekend met (hebben inzicht in) de woonsituatie van Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	0%	50%
matig	0%	0%
voldoende	100%	50%
g	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

2.5. Leerkrachten zijn bekend met (hebben inzicht in) de godsdienst(beleving) van Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	0%	50%
matig	100%	50%
voldoende	0%	0%
goed	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

2.6. Leerkrachten zijn bekend met (hebben inzicht in) de gezinssituatie van Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	0%	50%
matig	0%	0%
voldoende	100%	50%
goed	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

2.7. Leerkrachten zijn bekend met (hebben inzicht in) de thuistaal van Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	0%	50%
matig	0%	0%
voldoende	100%	50%
goed	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

2.8. Leerkrachten zijn bekend met (hebben inzicht in) de achterstandsproblematiek van Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	0%	25%
matig	0%	25%
voldoende	100%	50%
goed	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

2.9. Leerkrachten zijn deskundig op het gebied van NT2-onderwijs.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	0%	0%
matig	0%	50%
voldoende	0%	0%
goed	100%	50%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

2.10. Leerkrachten zijn bereid om (extra) inspanning te verrichten voor Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	0%	0%
matig	0%	0%
voldoende	100%	100%
goed	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

2.11. Leerkrachten hebben een positief verwachtingspatroon met betrekking tot Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
onvoldoende	0%	0%
matig	0%	50%
voldoende	100%	50%
goed	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

3. Vragen m.b.t. ouder(s)

3.1. PM

Er is sprake van vaak wisselende gezinssituatie: verschillende "vaders", inwonend en

3.2. uitwonend, tijdelijke broertjes en zusjes, verschillende "tantes".

	gewogen score	ongewogen score
nee	0%	0%
vaker niet dan wel	0%	0%
vaker wel dan niet	100%	100%
ja	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

3.3. Er is sprake van (in meer of mindere mate geaccepteerd) geweld en/of wapens/drugs in huis.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0%	0%
vaker niet dan wel	100%	50%
vaker wel dan niet	0%	50%
ja	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

Er is sprake van onervaren ouderschap. (B.v. Geen of wel opvoedingservaring (jong moederschap), geen of wel

3.4. tijd voor de opvoeding, wie doet de opvoeding, geweld acceptatie bij de opvoeding,

	gewogen score	ongewogen score
nee	0%	0%
vaker niet dan wel	0%	0%
vaker wel dan niet	100%	100%
ja	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

Er is sprake van financiële problemen: (B.v. geen geld, armoede; prostitutie/drugs, niet met geld om kunnen gaan, geen geld besteden aan juiste voeding, geen uitkering i.v.m. met illegaliteit (ingeschreven in de ene ge-

3.5. meente en leven in de andere gemeente of nergens ingeschreven).

	gewogen score	ongewogen score
nee	0%	0%
vaker niet dan wel	100%	50%
vaker wel dan niet	0%	50%
ja	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

Er is sprake van moeizaam schoolcontact: (B.v. Is er niet of verloopt niet goed, geen begrip voor de situatie

3.6. waarin de Antillianen verkeren.)

	gewogen score	ongewogen score
nee	0%	0%
vaker niet dan wel	100%	50%
vaker wel dan niet	0%	50%
ja	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

- 3.7. Er is sprake van een problematische huisvestingssituatie: (B.v. "Tijdelijk" ingerichte woning, slechte huisvesting, grote mobiliteit, geen ideale leersituatie.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0%	0%
vaker niet dan wel	0%	0%
vaker wel dan niet	100%	100%
ja	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

- 3.8. Er is sprake van een onzeker verwachtingspatroon richting de toekomstige (verblijfs) situatie: (B.v. We blijven, we gaan naar een andere gemeente, we gaan terug, ik wil hier een toekomst (voor mijn kinderen) opbouwen.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0%	0%
vaker niet dan wel	0%	0%
vaker wel dan niet	100%	100%
ja	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

- 3.9. Er is sprake van een gespannen verhouding Nederlanders - Antillianen: (B.v. integratie met behoud van eigen culturele identiteit of niet, afzetten tegen de Nederlandse mentaliteit, geen mogelijkheden zien of hebben om een plekje te veroveren in de Nederlandse samenleving, heimwee en niet terug kunnen naar de Antillen.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0%	0%
vaker niet dan wel	100%	50%
vaker wel dan niet	0%	50%
ja	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

4. Vragen m.b.t. directies

4.1. PM

4.2. PM

4.3. PM

4.4. PM

- 4.5. Ervaart u door de aanwezigheid van Antilliaanse leerlingen binnen de school behoefte aan de inzet van:

		gewogen score	ongewogen score
a. schoolmaatschappelijk werk	ja	100%	100%
	nee	0%	0%
b. psychologen	ja	0%	50%
	nee	100%	50%
c. extra menskracht	ja	0%	50%
	nee	100%	50%
d. deskundige Antilliaanse professionals	ja	100%	100%
	nee	0%	0%
e. andere inzet	ja	0%	0%
	nee	100%	100%

PM te weten:

4.6. Onze school is voldoende toegerust voor de opvang van Antilliaanse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0 %	0 %
meer niet dan wel	0 %	50 %
meer wel dan niet	100 %	50 %
ja	0 %	0 %
niet gescoord/niet van toepassing	0 %	0 %
totaal	100 %	100 %

4.7. Antilliaanse leerlingen bezoeken regelmatig de school.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0 %	0 %
meer niet dan wel	0 %	0 %
meer wel dan niet	100 %	100 %
ja	0 %	0 %
niet gescoord/niet van toepassing	0 %	0 %
totaal	100 %	100 %

4.8. Het prestatieniveau van Antilliaanse leerlingen is vergelijkbaar met dat van Nederlandse leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0 %	0 %
meer niet dan wel	100 %	100 %
meer wel dan niet	0 %	0 %
ja	0 %	0 %
niet gescoord/niet van toepassing	0 %	0 %
totaal	100 %	100 %

4.9. Het prestatieniveau van Antilliaanse leerlingen is vergelijkbaar met dat van allochtone leerlingen.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0 %	0 %
meer niet dan wel	100 %	50 %
meer wel dan niet	0 %	0 %
ja	0 %	50 %
niet gescoord/niet van toepassing	0 %	0 %
totaal	100 %	100 %

Antilliaanse leerlingen onderscheiden zich in positieve zin van Nederlandse leerlingen in
4.10. uitingen van geweld en intolerantie.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0 %	50 %
meer niet dan wel	100 %	50 %
meer wel dan niet	0 %	0 %
ja	0 %	0 %
niet gescoord/niet van toepassing	0 %	0 %
totaal	100 %	100 %

Antilliaanse leerlingen onderscheiden zich in positieve zin van allochtone leerlingen in
4.11. uitingen van geweld en intolerantie.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0 %	50 %
meer niet dan wel	100 %	50 %
meer wel dan niet	0 %	0 %
ja	0 %	0 %
niet gescoord/niet van toepassing	0 %	0 %
totaal	100 %	100 %

Antilliaanse leerlingen onderscheiden zich in negatieve zin van Nederlandse leerlingen in
4.12. uitingen van geweld en intolerantie.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0%	0%
meer niet dan wel	100%	50%
meer wel dan niet	0%	0%
a	0%	50%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

Antilliaanse leerlingen onderscheiden zich in negatieve zin van allochtone leerlingen in
4.13. uitgingen van geweld en intolerantie.

	gewogen score	ongewogen score
nee	0%	0%
meer niet dan wel	100%	50%
meer wel dan niet	0%	50%
a	0%	0%
niet gescoord/niet van toepassing	0%	0%
totaal	100%	100%

5. Vragen m.b.t. de inzet van schoolmaatschappelijk werk

Heeft u ten behoeve van de Antilliaanse leerlingen een beroep gedaan op
5.1. schoolmaatschappelijk werk?

	gewogen score	ongewogen score
ja	100%	100%
nee	0%	0%

Zo ja, PM

Zo nee, PM

5.2. Is er sprake van één of meerdere veel voorkomende problematiek(en)?

	gewogen score	ongewogen score
ja	0%	0%
nee	0%	0%
niet gescoord	100%	100%

Zo ja, PM

5.3. PM

5.4. PM

6. Vragen m.b.t. de inzet van de leerplichtambtenaar

Heeft u ten behoeve van de Antilliaanse leerlingen een beroep gedaan op
6.1. de leerplichtambtenaar?

	gewogen score	ongewogen score
ja	0%	50%
nee	100%	50%

Zo ja, PM

Zo nee, PM

6.2. Is er sprake van één of meerdere veel voorkomende problematiek(en)?

		gewogen score	ongewogen score
	ja		
	nee		50%

Zo ja, PM

6.3. PM

6.4. PM

■